

# Analele Dobrogei

REVISTA SOCIETĂȚII CULTURALE DOBROGENE

Director: C. BRĂTESCU

## Sumarul:

- V. Pârvan: Pentru Callatis  
 - G. Vâlsan: „Bulgarii” lui Boscovich.  
 V. Bogrea: In jurul „Alexandriei”.  
 M. Pricopie: Cântecul clopotului. (Fr. Schiller).  
 I. Benteiu: Romanțe (H. Heine).  
 - P. Papahagi: Urme românești în toponimia pen. Balcanice.  
 V. Lăiniceanu: Iarnă.  
 A. Mândru: In Amurg.  
 Dr. G. Ulieru: Cântul LXVI din Grădinarul (Rabindranath-  
 P. Papahagi: Din toponimia Bulgariei.  
 I. Dumitrescu: Folklor tătărese din Pervelia.  
 Eugen Ciuchi: Adriea, Adriea!  
 J. Stoenescu-Dunăre: Canalul navigabil Cernavoda-Constanța.  
 D. Stoicescu: Serenadă; Pe țărmul mării.  
 Dr. G. Ulieru: Prin grădina lui Esculap.  
 B. Delamare: Bosforul, Dardanelele și țara noastră.  
 M. Pricopie: In quartir; Despărțire.  
 - Ion Calzingri: Din trecutul satului Muratan.  
 - Stan Alexe: Legenda satului Tatar-Atmagea.  
 Rectificări și adaosuri.—Concurs.

TIPOGRAFIA „VICTORIA”

CONSTANȚA

11, Str. ada Generală Lahovari, 11

1922

---

*Manuscrisele se trimit d-lui C. Bratescu, profesor la Școala normală din Constanța.*

---

*Redacția nu ia sub a sa răspundere nici una din opiniunile emise de autorii articolelor publicate.*

---

*Revistele și Publicațiile  
cu care „Analele Dobrogei” fac schimb:*

1. *Convorbiri Literare*, București.
2. *Rev. științifică Adamachi*, Iași.
3. *Rev. Transilvania*, Sibiu.
4. *Viața Românească*, Iași.
5. *Viața Nouă*, București.
6. *Neamul Românesc pentru popor*, București.
7. *Arhivele Olteniei*, Craiova.
8. *Lamura*, București.
9. *Arhiva*, Iași.
10. *Revista vremii*, București.
11. *Rev. Școala*, Cernăuți.
12. *Brațe adânci*, București.
13. *Buletinul de informații al grădinii botanice*, Cluj.
14. *Buletinul Soc. Numismatice Române*, București.
15. *Ioan Neculce*, Iași.
16. *Sezăloarea*, Folticeni.
17. *Tovărășia* București.
18. *Dobrogea economică*, Constanța.
19. *Apărarea Națională*, București.



## PENTRU CALLATIS

---

Țările de veche civilizație din Apus, în dorința de a cunoaște cât mai mult din tainele trecutului, cu care se lărgește și se îmbogățește viața prezentului, merg în ținuturile depărtate, de cultură antică, ale Răsăritului, și, cu mijloace din belșug, sapă, cercetează, publică nenumărate lucruri nouă asupra Acelora, dela cari, în mare parte, se trag gândurile și faptele noastre de azi: Greci, Egipteni, Asiro-Babiloneni și alții.

În țara noastră există încă destule urme ale vieții de neasemănată armonie — pare, pentru totdeauna trecută — a Elenilor.

Ce-a fost în Tomi, e pierdut. Orașul banal de azi e așezat deasupra și turtește cu masivitatea lui inertă mormântul contemporanilor lui Sofocle și Fidias.

Histria, cu mai mult noroc, a rămas neprofanată de așezările moderne. Barbarii trecuți și prezenți au furat ce-au putut din ruinele ei. Dar locuințe urâte și stupide n'au clădit în singurătatea senină a ruinelor ei. Inchinătorii marei ei amintiri, noi chemăm azi cu iubire și pietate la sfânta lumină a zilei umbrele anticei cetăți și, ca oameni, ce-au fost, ei surâd din nou bucuroși la blânda mângâiere a cântecului amintirei:

Și, între nenorocirea Tomilor și soarta bună a Histriei, stă Callatis.

Mândră și vitează, credincioasă și strălucită, se ridică fiica Heracleei dorice, fiică ea însăși a Megarei, de pe melancolicul țarm corintic, sunt acum 2500 și apoi 2300, și apoi iară 1800 de ani, cu temple și portice, și teatre și gimnasii, cu totul tot de marmoră.

De-asupra ruinelor ei s'au sălășluit într'un biet târg sărac și urât barbarii vremilor noastre. Delicatele reliefe funebre de marmoră, aburite de ușoare culori care se adăogau lucirei prea albe a pietrei, sunt azi material de ars var, pentru genialii turco-tatari ai prezentului.

Am spus Puternicilor zilei, i-am rugat, să așeze cocioabele contemporane ceva mai departe de sacrele ruine. E loc destul împrejur. Dar cu cine să te înțelegi? Nu sunt eu însu-mi un pribeag rătăcit, cu visuri din altă lume în mijlocul celor ce au interes numai pentru ce e îmbuibarea greoaie a trupului, dar nu au nimic pentru bruma de suflet câtă a mai rămas pâlپând în bieteile lor ființe de o clipă.

Callatis se va acoperi încet de urâșenii moderne. Anticii vor dormi încă mult sub moloz. Bucuria lor copilărească — spusă pe atâtea din pietrele lor de mormânt — de a mai vedea odată buna lumină a Soarelui, nu le va fi sortită. În mormintele artei și vieții lor se vor coborî subsolurile măcelăriilor și cărciumilor moderne. Din marmorele lor vor face mortar și piatră de clădit la cazăr-mile lor informe.

Dar eu atunci voi fi, însu-mi, de mult trecut la umbre. Și, cine-știe, urmașii, mai înțelepți ca tovarășii mei de vis, în zilele cele ciudate de azi, vor fi de părere că e naiv și neeconomic a nu utiliza așa niște excelente cariere de piatră, gata lucrată, cum sunt toate ruinele grecești și romane, ale Patriei noastre de azi.

Și totuși, o litanie, o plângere, o amintitoare cântare de dragoste, va fi răsunat și pentru Callatis, înainte de a fi plecat eu la umbre.

**VASILE PĂRVAN**

Profesor la Universit. din București.



## „BULGARII” LUI BOSCOVICH \*)

Pentru studiul Dobrogei în sec. XVIII memoriul lui **R. G. Boscovich**: *Giornale di un viaggio da Constantinopoli in Polonia*, Bassano, 1784, <sup>1)</sup> se înfățișează ca cel mai veridic și mai amănunțit izvor de informațiune geografică și etnografică. Polemica dusă în jurul vechimei elementului românesc sau bulgăresc în Dobrogea a utilizat pe acest autor din ambele puncte de vedere. Boscovich pomeneste și pe Români și pe Bulgari; mai mult însă pe aceștia din urmă, lucru care a fost exploatat din belșug de învățații bulgari. Cred că o citire atentă a lui Boscovich și o confruntare cu alte izvoare contemporane, poate arăta că adevărul este altul de cât cel admis tacit de noi până acum și proclamat triumfător de vecinii noștri. „Bulgarii” lui Boscovich nu sunt atât de Bulgari pe cât se crede.

Acest autor numai rar poate da indicațiuni exacte cu privire la naționalitatea locuitorilor, făcând parte din convoiul unui ambasador englez. Boscovich trece repede prin sate și numai la popasuri mai lungi își putea da seama căsăluit de deosebiri naționale. Așa menționează la Ienibazar, tocmai lângă Varna, o „famiglia valaca” (p. 66), pentru că doarme în casa ei. Tot așa „Ienikioi” e men-

\*) Acest articol a apărut întâi în «Lui Nicolae Iorga, Omăgiu» p. 313—318. Ed. Ramuri. Craiova 1921.

1) Călătoria fusese făcută în vara anului 1762.

ționat ca locuit de „cristiani che parlavano la lingua Valaca“ (p. 86) pentru că popasul de noapte se face în case românești. Altfel el se crede achitat cu mențiunea «cristiani» sau «cristiani bulgari».

Ca și la călătorii dinaintea lui, interesul mare era menționarea populației creștine în această parte a împărăției turcești. De aceea distincțiunea între creștini și musulmani nu lipsește niciodată. Când se pomenește „cristiani bulgari“ nu înseamnă numai de cât că Boscovich s'a gândit să dea o calificare etnică. La el toată țara de la Balcani la Dunăre rar este „Turchia“ (p. 79, 82), dar mai întotdeauna „Bulgaria“ (cuprinzându-se aici și Dobrogea). Așa la p. IV : „attraversando la Bulgaria e la Moldavia“ ; p. 94 : la Galați e găzduit într'o mănăstire, care îi pare magnifică, față de acele „case de villagi di Bulgaria“ ; cf. pp. 80, 81, 103, 104, etc. Locuitorii creștini ai acestei „Bulgaria“ sunt deci pentru el, de câte ori nu are alte indicațiuni mai precise, „cristianii bulgari“, fiindcă locuiesc în ceia ce el numește „Bulgaria“. Epitetul se referă de multe ori la un fapt geografic, nu etnic, întocmai cum la **Lauterer și Mihanovici** de mai târziu (1782-3) „bulgarisches Dorf“ și „wallachisches Dorf“ înseamnă : sat de pe malul drept și sat de pe malul stâng al Dunării <sup>1)</sup>.

Aceasta nu este numai o ipoteză. Sub Bulgarii lui Boscovich se pot dovedi, în Dobrogea, *Români*. O primă dovadă e cu satul *Ballagikioi*, pe care Boscovich îl descrie ca format din două grupe de case depărtate între ele de un sfert de milă. Într'o parte locuiau Turci, în cealaltă „cristiani bulgari“. Invățații bulgari s'au grăbit să aducă această mențiune ca argument despre populația bulgărească a acestui sat și de aci despre preponderanța Bulgarilor în Dobrogea pe vremea lui Boscovich.— Avem însă isvoare cu care putem controla spusesele lui Boscovich. Harta „*Plans der Moldau, Basarabien, und Wa-*

1). V. memoriile lor publicate N. Docan., Explorațiuni austriace pe Dunăre An Ac Rom, Secț. Istor., Ser'a II, Tom XXXVI (1913-1914) — Cf. la Paul din Alep. satele de „creștini bulgari“ din Dobrogea. Asupra lor a avut îndoele d. N. Iorga, care propune : „sate de creștini din Bulgaria“. (*Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea*, Iassy, 1917, p. 58).

lahey, nebst angränzenden Theilen von Pohlen und Bulgarian“ lucrată între 1769—1774<sup>1)</sup>—deci aproape contemporană călătoriei lui Boscovich, — înregistrează aceste sate cu două semne și cu o singură numire: *Baltajestj*. Într'o hartă de mai târziu, a lui F. Fried,<sup>2)</sup> avem numele ambelor sate: *Balladzsi* și *Balladzseszli* care în harta lui F. von Weiss,<sup>3)</sup> apar *Balladschi* și *Ballaschesti* pe pârâul *Ballaschesti*. **Harta statistică rusă** din 1835<sup>4)</sup> are numai *Baltadjești*, cu semn de siliște; **Ion Ionescu**<sup>5)</sup>: *Baltadjehti*; **Central Europa**<sup>6)</sup>: *Baltacești*, etc.

Se pare că satul, întemeiat de vre-un Baltagi, soldat purtător de baltag—și Cantemir pomenește astfel de ostași în garda sultanei Validé—a fost populat în mare parte de Români, apoi s'a dedublat, așezarea cea nouă luând nume românesc derivat de la așezarea cea veche. Războaiele l-au adus la o singură așezare—și e caracteristic că *numirea românească s'a păstrat*, chiar când nu a mai fost populat de cât de Turci, cum îl arată harta lui Ion Ionescu.

Deci numele satului de „creștini bulgari“ ai lui Boscovich era românesc. Satul fusese întemeiat de Români și își păstrează numele românesc în toate hărțile vechi. Ar fi uesfiresc să admitem că tocmai în vremea lui Boscovich, Românii fuseseră înlocuiți cu Bulgari într'o regiune care în „Plans“ se arată ca intens populată de sate românești indisputabile: *Dojan*, *Schirigul* (Siriul), *Tiki-leștj*, *Gindereș'j* (Ghizdărești), *Skrofenj*, *Gasineș'j*, (Hăsănești), *Straja*, *Kaipiczj*.

1) Hartă manuscrisă în colecțiunea Academiei Române; necatalogată. d. N. DOCAN o descrie în: *Lucrările cartografice despre războiul din 1787—1791*, An. Ac. Rom., Secț. Istor., Seria II, Tom. XXXIV (1911—1912) p. 1269—70. Asupra importanței acestei hărți am atras atențiunea în: *Românii din Dobrogea, de pe o hartă din circa 1769—74*, în *Analele Dobrogei*, I (1920), p. 532—539.

2) F. FRIED, *Carte de la Moldavie, Valachie, Bessarabie avec la Transylvanie et la Bucovine*, Wienne. 1828.

3) F. VON WEISS, *Carte der Europaeischen Turkey*, Wien 1829.

4) Asupra ei v. G. VALSAN, *O fasă în popularea Țărilor românești* *Buletinul S. R. R. Geografie*, 1912.

5) ION IONESCU, *Excursion agricole dans la Dobroudja*, Constantinople, 1851.

6) J. SCHEDA, *General-Karte des oesterr. Kaiserstaates*, etc. Wien 1856.

De altminteri chiar Boscovich ne oferă argumente ca să putem contesta afirmațiunea sa cu privire la naționalitatea locuitorilor. Convoiul în care se află călătorul, de frica ciumei, *nu intră în sat*, ci se oprește, pentru popasul de noapte, în marginea satului *turcesc*, în corturi. Satul turcesc singur era lângă drum. Satul creștin se afla ascuns mai departe în susul văii. Boscovich adaugă: „*si parlo anche con alcuni de cristiani*“, care nu mai sunt numiți Bulgari. Forma reflexivă a verbului permite presupunerea că nu Boscovich în persoană a vorbit cu sătenii. Din text e sigur că Boscovich nu a cunoscut direct satul creștin și e posibil să nu fi vorbit nici cu sătenii din el.

Acesta nu e singurul caz. „Sarakioi“ e numit de Boscovich „villaggio cristiano di 150 case incirca“. Aci nu se precisează naționalitatea. D. Iorga a arătat că satul era românesc, după menționarea preotului care depindea de un Episcop al Moldovei. Cred că pasagiul lui Boscovich oferă un alt argument care nu a fost luat în seamă.

În acest sat Boscovich e nevoit să vorbească cu gazda lui *prin interpret*. Boscovich era însă ragusan, slav de origine și se înțelegea bine cu Bulgarii, cum singur arată aiurea (p. 31). Creștinii din Sarai nu erau deci Bulgari; ei depindeau de o episcopie moldoveană. Ambele argumente se întregesc spre a stabili definitiv naționalitatea românească a locuitorilor.

În lumina acestor exemple se poate judeca mai bine menționarea la Boscovich a satului „Dajakioi, villaggio ben grande di 300 case tra Turche e *Bulgare*“ (p. 85). Numirea turcească, pe care o mai găsim în harta **Mesiodacului**<sup>1)</sup> e de aceeași categorie ca Baltagkioi, Sarakioi și Ienikioi, pe care îl vom vedea mai la vale: e corlativul turcesc al unei numiri care, la această epocă, există și în românește, dar pe care Boscovich nu o putea auzi, fiindcă în convoiul său călăuzele erau numai Turci și Tătari. Daiakioi corespunde lui *Dăieni* de azi, care trebuie să se fi pronunțat *Dăiani*,—căci altfel nu

1). N. IORGA, O hartă a Țării-Românești și un geograf dobrogean din circa, 1780. An. Ac. Rom., Secț. Istor. Seria II, Tom. XXXVI (1913-14).



ar fi explicabil cum s'a păstrat sub această formă pe atâtea hărți vechi. **Plans** (1769—74) îl înregistrează *Dojan*, **F. L. Güssefeld** (1785)<sup>1)</sup>, *Daja*, **Fried și Weiss** (1828-29) *Dojan*, **Harta statistică rusă** (1835) *Doiani*, Ediția Atlasului **Stieler** din 1834: *Dojan*; **Ion Ionescu** (1851): *Dajeni*; **Central Europa** (1856): *Doieni*, etc.

Cât despre casele „bulgare“, ele îmi par tot atât de bulgare ca și cele din Băltăgești. Boscovich, care face aci un scurt popas de amiază, nici n'a avut vreme să-și dea seama de naționalitatea locuitorilor. Nicăeri aiurea, în toată literatura folosită în desbaterea chestiunii etnice dobrogene, nu sunt menționați în acest sat Bulgari. Românii apar însă în număr de mai multe mii dela 1603 (V. Alvisé Radibrati apud **N. Iorga**, *Droits nationaux*, etc., Harta statistică rusă din 1835, arată în jurul satului o toponimie exclusiv românească: *Rotunda*, *Gropeli* (Gropile), *Frecățea* (cf. satul Frecăței), *Sermuroiu* (Tărmuroiu?) *Doianilo* (r)—Ostrovul, *Libodoiu* (Lebădoiul), *Detunatu*, *Verigu Sloenești*, etc.

E interesantă menționarea în fruntea satului a unui guvernator, care poartă titlul de *Voevod* (p. 84), ceea ce amintește pe „Domnul Constantin, Boer de Măcin“ al poeziilor populare dobrogene<sup>2)</sup>.

Urcând râpa de la Dajakioi la Ienikioi, Boscovich trece fără să se oprească, pe lângă satul *Taschburni*, cu 50 de case „tra Turche e Bulgare“. Această fixare a naționalității din fugă îmi pare prea problematică spre a insista asupra ei — Satul care se pare că a avut o viață trecătoare, e înregistrat și la Mesiodacul, pe malul Dunării. Pe alte hărți nu-l mai găsesc, **D. A. P. Arbore**<sup>3)</sup> crede că se află lângă lacul Razim, unde și azi există un deal *Taschburun* (sic).

1). F. L. GUSSEFELD, *Charte von der Moldau und Walachey*, etc. Nurnberg, 1785.

2). *Voevozi* mai erau și în alte părți ale Turciei, V. *Cronica expediției Turcilor în Moreea*, editată de d. N. IORGA, p. 40 și nota; pentru *Aiani* = guvernatori la hotare, ib. p. 1; pentru *boerii* Dobrogei, afară de poeziile populare — Burada, Brătescu, — v. și Palașinul de Kulm: 150 boeri în Dobrogea, în N. IORGA, *Acte și fragmente I*, p. 93.

3). P. ARBORE. *Din etnografia Dobrogei: Așezările Bulgarilor*, Arhiva Dobrogei I, 1916, p. 27. Având în vedere textul lui Boscovich, e greu de admis această identificare.

Boscovich mai înregistrează un sat *Ienikioi*, unde convoiul găsește popas de noapte în case sărace dar curate de creștini „che parlavano la lingua Valaca“ (p. 86.)

Acest sat este *Satul-Nou*, după poziție, după populație și după nume, care nu e de cât echivalentul numelui românesc.

Nu cunosc nici o altă hartă care să-l înregistreze sub forma lui Boscovich, care, cum am spus, era informat asupra numirii satelor de călăuze turcești. **F. Fried** are un *Talaresk* în apropiere,—numire românească arătând că pe lângă un sat românesc se mai află și altul tătaresc, care căpătase un nume de la Români. **F. von Weiss** înseamnă pe apa Cernei un *Tscheniköi*. Acesta nu cred să fie Ienikioi, ci Cernikioi, un dublet al satului Cerna (vezi-l în lista satelor dispărute la Ion Ionescu, care are pe Cerna între satele existente) Forma curat românească apare pe hărți curând după călătoria lui Boscovich. **F. L. Güssefeld** (1785) înregistrează în acest loc *Nou*; **F. Jos Ruhedorf** (*Mappa specialis Walachiae*, 1788) îl are sub formele: *Noi*, *Noen*, puse alături; **F. Fried**: *Salonou*; **F. von Weiss**: *Salanou*, etc. Savantul bulgar d. **A. Ischirkoff**, îl numește *Eni-keni* și *Novo-Selo* „ou bien en roumain Satu Nou“. D-sa afirmă grav <sup>1)</sup> că în acest sat au venit din Basarabia, Bulgari în 1858, iar Români în 1860! Deci tot Bulgarii sunt mai vechi—cu doi ani!—Că Bulgarii au venit atunci, este foarte probabil. Dar Românii erau și pe vremea lui Boscovich—cu permisiunea d-lui **Ischirkoff**, care a citit pe Boscovich—și știe să-l aprecieze deosebit când vorbește de „cristiani bulgari“.

Numele românesc păstrat în atâtea hărți vechi arată că, cel puțin din vremea lui Boscovich până azi, Românii au continuat să populeze neîntrerupt satul.

G. VĂLSAN

Profesor la Universitatea din Cluj

1). A. ISCHIRKOFF, Les Bulgares en Dobroudja, Berne 1919, p. 160.



## IN JURUL „ALEXANDRIEI“.

‘PAȘTELE BLAJINILOR’ și altele.

I. Numărul din Oct.—Dec. 1921, al revistei de față reproduce (p. 578 sqq) un articol al d-lui *Th. Sperantia* asupra *Blajinilor* sau *Rohmanilor*, în care excelentul anecdotist ajunge la rezultatul, senzațional, că „*Rohmanii* sau *Blajinii* sunt *Români*, adică frați de-ai noștri, pe cari i am lăsat, nu peste Mare, ci la Mare, în partea unde se varsă apele Bucovinei, adică în Dobrogea“. Aceasta, din cauză că în cutare versiune bucovineană a credinței despre Rohmani se spune că ei „trăiesc pe lângă Mare, pe unde se varsă apele din Bucovina, în țara păgânească“.

Monografia *Sărbătorile la Români* a răposatului părinte *Marian*, totuși, din care și-a cules d. *Sperantia* „argumentele“ și la care trimite odată, i-ar fi putut arăta, că ipoteza d sale nu se sprijină pe nimic solid și că, asupra originii Rohmanilor, s’au exprimat de mult păreri fără de asemănare mai plausibile.

„*Rocmanii*, numiți altmintrelea și *Rogmani*, *Rochmani* și *Blajini*“, — se poate cei acolo, în vol. III, p. 171, sqq, sub titlul de *Paștele Blajinilor*, — „sunt, după credința și spusa Românilor din cele mai multe părți ale Bucovinei, un popor creștin, care locuiește într’o țară depărtată. Inșă cum se numește țara aceea și în care parte din lume se află ea, nime nu știe cu siguranță. Așa, Români din Volovăț și cei din Gara Humorului cred și spun că *Rocmanii*, numiți de cei din urmă *Rohmani* și

*Blajini*, locuiesc lângă apele cele mari, în care se varsă toate<sup>1)</sup> râurile, pâraele și pârâiașele; cei din Boian și Cernăuți zic că trăesc într'o *pustietate* mare, pe țărmul Mării; cei din Suceava, Rădăuți și Fundul Moldovei spun că trăesc în *Ostroavele Mărilor...*; cei din Mihalcea spun că Rohmanii sunt Români<sup>2)</sup> ca și noi, ba încă mai buni decât cei din Moldova și că ei trăesc foarte departe *peste Mare*, tot mai acolo de unde-s *Jidanii*, la *Ierusalim*, dar mai încoace de ei...".

Mai precis (p. 173, nota 5): Rohmanii sunt „niște călugări, cari trăesc în pustie“, niște „pustnici, cari postesc opt săptămâni și au Paști abia atunci când văd că vin coji de ouă pe râuri“. Căci la Paștele noastre, gospodinele au grije să arunce în apă găocile ouălor, iar „găocile aruncate pe apele curgătoare încep a pluti și a se duce pe apă în jos, până ce dau de *Apa Sâmbetei* și cu aceasta ajung apoi în țara *Romanilor*“ (p. 174 sq.), cari aială astfel, de sosirea Paștilor și le serbează la rândul lor. Le serbează, însă, și Români noștri, dar mai ales Românele, cântând „întru amintirea fericților *Blajini*“ (p. 179).

Că această prăsnuire a „fericiților“ nu e decât un străvechi aspect popular al cultului morților, — pretutindeni „buni“ lat. *manes* din *manus*—bonus), „blajini“ (sl. blazen), „fericiți“ (gr. μακάριοι<sup>3)</sup>) — va recunoaște, sper, și d. Speranția. *Apa Sâmbetei* care curge prin țara lor, e fluviul tipic al Infernului (v. n. următor !).

*Blajini*, „fericiți“, sunt însă și locuitorii *Insulei Fericților* din „Alexandria“, celebrul „Ostrov al Macaronului“ (Μακάρων νήσος)<sup>4)</sup>

1) Nu numai ale Bucovinei, deci!

2) Etimologie populară (*Rohman*—*Român*), ca și *Rogman* — *rog* (corn) sau *Rugmani*—*rug* (Coșbuc p. 182)

3) Firește, însă, că «prea-fericitul», ca titlu al Patriarhilor (gr. μακαριώτατος alături de παναγιώτατος prea-sfințitul), nu îndreptățește la concluzii relative la data morții acestora, cum credea dl. Giorge Pascu (Istoria literaturii române din secolul XVII, p. 155; cf. rectificarea d-lui D. Russo, în «*Adaos*»). O expunere completă, relativ la aceste epitete, dă H. Gelzer, *Der Patriarchat von Aethiopia*, p. 17 sqq. (în special despre μακαριώτατος v. pp. 181—3).

4) Μακάρων νήσος, încă în Pindar, Ol. II, 77 și Herodot III, 26 («Ostrovul fericților» în trad. vr., ed. Iorga, p. 157). Interesantă, mai ales, această mențiune, uitată, din corespondența lui Cicero: „Ne vivam, mi Atticé, si mihi non modo Tusculanum, ubi ceteroqui sum libenter, sed μακάρων νήσοι: tantis sunt, ut sine te sim tot dies“ *Ad. Atticum*, XII, 3, 1).—Observăm aici că numele Impăratului din «Macaron» în

care în versiunea sârbească, (ed. Novakovic, p. 85 nota) se cheamă : *Ostrova Blazenik* (cf. *Ostroave a' Blajinilor*, în „Mărgăritare“ din 1744, citat în Dict. Acad., s. v. *blajini*). Iar, pe de altă parte, se știe că aceiași Blajini, adecă *Nagomudri*, „înțelepți goi“ (*γυμνοσοφοισαι*), în redacția bizantină a romanului lui Alexandru obvin ca *Brahmani* (*Βραχμᾶνες*), — nume foarte curând corupt în : *Rahmani* (v. Novakovic, p. XXVIII, nota 1); cf. și acei *Rahmanți*, din zilele cărora ar data vârcolacii, după Iordache Gulescu (G. T. Kirileanu, în „Șezătoarea“ 1922, p. 107.)

Indentitatea *Blajinilor* sau *Rohmanilor* cu *Brahmanii*, care se impune, așa zicând, cu rigoare matematică, — a stabilit-o cel dintâi Dr. Ign. Ioh. Hanusch, în opera sa : *Die Wissenschaft des slavischen Mythos, im weitesten, das altpersisch-lithauischen Mythos mitumfassenden Sinne*, Lemberg 1842, p. 197 (apud Marian, o. c. p. 186 sqq.). Ea a fost reluată apoi de d. N. Cartoian în *Alexandria în literatura românească*, p. 100. <sup>1)</sup>

Concluzia e evidentă :

*Paștile Blajinilor* (într'un cântec popular basarabeian din colecția recentă a d-lui I. Buzdugan apare interpretarea de etimo-

---

red. bizantine, *Dandamis*, căruia i s'a substituit ulterior epitetul *Evant* εὐδυνος, „plăcut“ (Cartoian, p. 43, cf. Ivan-Impărat din hasme), era în realitate, numele unuia dintre filosofil din suita lui Alexandru, cinicul *Dandamis*, la Strabo, greșit : *Μένδαρις*, (v. Camillo Morelli, *Sulla tracce del romanzo e della novella «Alessandro e Dandamis*, în «Studi italiani di Filologia classica», n. s. I (1920), p. 25 sqq.), ceiace explică numele *Meneadra* din versiunea sârbă, care-l consideră, împreună cu *Aristotelea*, ca «dva makedonske filosof» (p. XLIV, Novakovic, unde „filosof Sofoklje“, p. XLVI, corespunde cu «filosoful *Sofochien*» al nostru : Cartoian, p. 53).

Pentru *Dardanus*, voevodul (cf. în Marele Dict. Geografic : *Muntele Dărdălușului*), pe care l-am indentificat cu *Dandarusa*, *Dardanus* din Novakovic (v. *Dacoromania*, I, p. 456), sunt de comparat nu numai *Δαρδανοί*, („Dardalii“ din col. de poes. pop. Gînglea-Vâlsan, p. 276 *Dardanii* ?), ci, mai cu seamă acei *Δαρδάραι* caucasieni, identificați de Tomaschek (*Die alten Thraker*, p. 26) cu Cerchezii (*Κέρκεται*), și chiar *Δαρδανίαις* Curzi din Herodot (ibid). — N'am putea spune, dacă aparține aici n. topic vlăscean *Dandara*; dar faimosul n. de familie hulg. *Dandarevski* e, foarte probabil, din familie.

1) Părerea, divergentă, susținută de Kaindl *Die Muzulen*, p. 76, ap. Marian, o. c., p. 187 nota 1), că numele *Rahmanilor* ar deriva din arab. *rachman*, «blând blajin», — frecvent în toponimia balcanică, și'n Dobrogea! — a reprezentat-o la noi d. Săineanu (Infl. orientală, I, p. CCLXXX).

logie populară: „Paștile-blăjinele“) nu au în ele nimic specific dobrogean<sup>1)</sup>. Originea *Blajinilor* sau *Rohmanilor* e în „Alexandrie“.

II. „Apa Sâmbetei“, lângă care locuiesc Blajinii, apare azi în locuțiunea *a se duce pe Apa Sâmbetei*, „a se duce pe copcă“, și'n imprecățiunea: „ducă-se pe Apa Sâmbetei,—și a Duminicii!“ (cf. Hasdeu, *Etym. Magnum*, II, col. 1288).

Topografia ei e următoarea :

„Imprejurul Iadului se află un fel de câmpie stearpă, ca și când ar fi arsă de foc ; iar prin câmpia aceea trece *Apa Sâmbetei*, care se revarsă în Iad“ (Marian, *Inmormântarea*, la Hasdeu, o. c., I, col. 184),—spre deosebire de *Apa Duminicii*, „un râu mare și limpede“, care „trece prin mijlocul câmpiilor întinse din prejurul Raiului“ și „se revarsă în Raiu“ (ibid).

Pomenirea *Apei Sâmbetei* în povestea bucovineană cu „Premintele Solomon“ (o. c. II, 1288), adică însuși Solomon înțeleptul, arată limpede atmosfera biblică, de Vechiu-Testament, a superstiției — și *Apa Duminicii* nu e, fără îndoială, de cât un pendant creștin, o *contre-partie* a *Apei Sâmbetei* iudaice.

În acele părți ale Orientului, însă, această *Apă a Sâmbetei* a avut, se pare, un substrat geografic real: fluviul *Nahr-Arka*<sup>2)</sup> de azi se chema, în adevăr, odinioară *Σαββατικός ποταμός* (Josephus, *Bell. Jud.*, VII, 5 ; cf. Pauly-Wissowa, s. v.), de oarece „curgea șese zile pe săptămână, iar în a șaptea secă“. E cunoscutul *Σαββατικός*, *Sabbation*, *Sambation*, „Sabbatfluss, ein mythischer Fluss, der nach der jüdischen Sage die Sabbatruhe beobachtet“, despre care se vorbește și'n *Lexiconul Meyer*<sup>3)</sup>.

1) Cf. și rut. *na rachmanskyi velyk den*, propriu: «la Paștele Rahmanilor», adică «la Paștelele calului», ad *Græcos Kalendas* (Miklosich, *Die türk. Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen*, s. v. *rahman*, p. 145).

2) De fapt: fluviul *Arka*, de oarece *nahr* = *nahar* e cuvântul semit pentru «fluviu», precum *dwipa* din *Dwipa Sukhatura*, «Socotora» (una din insulele cu care a fost indentificat «Ostrovul Macaron») e termenul sanscrit pentru «insulă».

3) Ca o curiositate de istorie culturală, notăm că ngr. — pop. *αββατιανισιον*, „centine ou centimes payées au maître d'école par les écoliers chaque samedi, honoraires (Contopoulos), se plătea pe vremuri și'n Ardeal, în natură: «Merită crezare împărtășirile tradiționale, că plata (preoților sau «dascălilor») o formau contribuțiunile de bună voie ale locuitorilor, ouă, poame, brânză, lapte, grăunțe lemne de foc, ce le aduceau copiii de acasă (Sabbatalii). (V. Păcală, *Monografia com. Rășinari*, p. 375).

I. Marquart (*Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge*, Leipzig 1903, p. 197) îl caută prin Africa, respingând părerea lui Westberg, care-l localizează în Rusia, la Chiev, interpretând greșit pe Σαμβακίς, (= scand. Sandbakki, „Sandbank“), numele acestui oraș la Porphyrogenetos (De adm. imp. ed. Bonn. p. 75, 1)<sup>1)</sup>, în legătură cu iudaismul Chazarilor. Controversa asupra realității, substratului și situației fluviului, nu are însă de cât un interes secundar pentru noi, odată ce e fapt că, în anume redacții, „Alexandria“ vorbește de-o „Apă a Sâmbetei“, ca de unul din râurile care, împreună cu *Râul-de-Lapte* și *Râul-Nisipos*, duc la „Ostroful“ Brahmanilor, — „Rohmanilor“ sau „Blăjiiților“ noștri (v. în deosebi: Th. Nöldeke, *Beiträge zur Geschichte des Alexanderromans*, „in Denkschriften der (Wiener) Akademie“ vol. XXXVIII, 1890, p. 48, cu nota 4).

III. **Măru-Roș.** Ca o expresie „egală cu Duce-te-ai pe apa Sâmbetei!“ se citează în Gh. F. Ciaușanu, *Superstițiile poporului român*, p. 10, blăstămul: „Duce-te-ai la Măru-Roș!“.

„E unul din cele mai îngrozitoare blăsteme“.

„In Vâlcea“, expresiunea *Măru Roșu* este egală cu limita cunoștințelor geografice pe care le are poporul. Așa, un țăran, care făcuse armata la Bârlad, — oraș care pentru el era un *finisterrae*, — îmi spunea că de la Bârlad încolo „este Măru-Roșu“ (ibid. p. 9).

„Până mite la *Măru-Roșu*, unde-i Călărașul de astăzi“, știe că i-ar fi gonit odinioară Nemții pe Turci un țăran din Covurlui (*Graul nostru*, I, p. 323).

Firește că localizări ca acestea (Bârlad, Călărași) sunt lipsite de orice valoare — ca și, mai sus, «râurile Bucovinei»: ele nu sunt de cât expresia individuală, subiectivă, a orizontului geografic al celui ce vorbește. Ar fi interesant de văzut unde așează *Măru-Roșu* — dacă expresia li-e cunoscută — locuitorii din cutare cătun mehedințean, care el însuși se cheamă — de sigur pentru un motiv mult mai concret — *Măru Roșu*. E psihologia tuturor adaptărilor.

1) Numele tătarese al Chievului ar fi, după Brunn, acel Μαγχαπτα la Neilos Doxopatrios, în 1143), care ar corespunde cu «orașul Scitico», *Mangalia*, «ubi Europa terminatur», din Simon de Keza (Marquart, p. 59), identificat de Kunu Géza cu *Mongolia*. — Adăogim că și *Mangalia* noastră ar putea fi o pronunțare slavă a lui *Mongolia*, deci fără legătură cu *mangal*, cum se crede.

Ceiace e general în această credință este extrema depărtare a locului indicat prin *Mărul-Roș* — și, cu acest înțeles, expresia românească, atestată și aiurea (v. *Dacoromania* I, p. 455) este, fără îndoială, identică cu ngr. *ἡ κόκκινη μηλιά*, la care am raportat-o, după Politis (l. c.), și care se întâlnește, la Grecii moderni, în legendele din ciclul lui Alexandru (cf. încă : Ath. Buturas în „*Zeitschrift des Vereins für Volkskunde zu Berlin*“, XXIV, p. 169).

Interpretarea de „Persia“ ce i s'a dat, în cadrul acelor legende și în legătură cu celebra profeție din Dukas, cu *Μονοδενδρίον*, din hotarul Persiei, până unde vor fi isgoniți Turcii de către Romei (cf. și *ἄρθρον τῆς Κ-πόλεως*, v. 866), coroborează cu *Cazâlbaş*: „Persan“, literal : „Cap-roș“ (fes roșu), — în „Alexandria“ românească și : *Cazârvași*—și cadrează, mai larg, cu cele ce știm relativ la criteriile orientale de deosebire și denumire a ținuturilor, după colori : *Marea-Roșie* pare a însemna, de fapt : „Das Meer des roten Landes“, sau „Marea Străinătății“ (rot=ausländisch)—*Te Teșer*, adică „Țara Roșie“ sau „Străinătatea“, fiind, pentru vechii Egipteni, întreg Ținutul dintre Nil și Marea Roșie, din cauza nisipului roșietic (cf. *Kâzâ'kum*), în opoziție cu *Kem*, pământului negru (cf. *karakum*) al Egiptului propriu-zis, adică al *Kam-it-ilor*, sau *Kem-it-ilor* (v. A. Wiedemann, *Das alte Aegypten*, Heidelberg 1920, p. 14).

*Kara-agaci*, „Copacul negru“, s'a numit „die in Mittelasien der Grösse halber bekannte Ulme“ (Vámbéry, *Die primitive Cultur des turko-tatarischen Volkes*, p. 232), iar un sat *Qara agadj*, omonim cu *Caragaci* din Basarabia (care nu e, cum s'a spus, pl. lui *caragace*, „țarcă“), se află „sur le Bosphore“ (Kieffer — Bianchi II, 468) — *Karaagaci* se chema, de altfel, și o semioție de Nogai.— Cf. și sl. *agac*, *Agazbaum*, *acacia* (Bernolak).

**IV. Nedeia Cetate.** D. Cartoian a arătat, în cartea citată, p. 97, că vestita cetate *Antina* <sup>1)</sup> din Romanași nu e, în fond, de cât însăși *Atena* din Alexandrie, „Antina“ și ea, deși nu, neapărat, ca «floare a cetăților». *ἀνθος!*

1) De „apa Antuia (sic), peste care «să mai vede o zidire de cetate mare la Ținutul Românașilor», vorbește «O descripție a Țerii Românești», tipărită de d. N. Iorga, în *Studii și documente*, III, p. 47.



Cred că putem adăogi încă un ecou de acest fel al romanului lui Alexandru: faimoasa *Nedeia-Cetate* din basmul muntean, pe ruinele căreia Hașdeu a construit odinioară un întreg eșafodaj de ipoteze.

Iată, mai întâi, pasagiul din „Fiul Vânătorului” (căci așa se cheamă povestea, culeasă de Ispirescu):

„—Fiule al vânătorului, zise Impăratul, mi s'a spus de un oare cine, că tu te-ai fi lăudat, că poți să aduci meșteri de la *Nedeia-Cetate*, să-mi zidești un palat, cum nu s'a mai văzut altul, cu oasele astea de fildeș și să-l învelești cu peile de aspidă ce mi-ai adus”.

Flăcul se învoi, dar ceru Impăratului să-i dea „o sută de corăbii cu sare” și, pornind la drum, „după o călătorie foarte lungă, ajunse la *Nedeia-Cetate*, unde voi să intre, dară la porți îl opriră ostași.

Hasdeu (Oltentscele, Craiova, 1884, p. 113; cf. Etym Magn. IV, p. CXXXV) și, pe urmele lui, tipii, autorii eterogeni ai „Dicționarului geografic al jud. Dolj” p. 219), vedeau în „Cetatea” basmului „Satul Nedeia din jud. Dolj”. Economia poveștii, totuși, — cu „fildeș” și „aspidă”, cu „ostași” la porți de cetate, etc., — evocă atât de sugestiv mediul „Alexandriei”, iar *India-Cetate*, numele Capitalei indiene, în care se retrage Por, biruit, și intră triumfător Alexandru, — evenimente făcute pentru a impresiona puternic și durabil sufletul popular, — sună atât de asemănător cu *Nedeia-Cetate*, în cât identitatea lor mi se pare absolut verosimilă.

Pentru topică (redact. sârb. din Novakovic, p. 103, are: *gradu Indipolie*, sau *Inzdipolz*), compară: *Persida-Cetate* (Cartoian p. 59), *Filipus Cetate*, *Filipa Grada*, alături de *Cetatea Filipusa*, *Cetatea Filipusului* = *Philippopolis* (ibid. pp. 50, 36, 34), *Argos-Cetate* din „Herodot” (ed Iorga, p. 14); iar, sub raportul sensului („India-Cetate” = Cetatea indiană prin excelență, Capitala Indiei), cf. gr. *Persepolis*, propriu: „Cetatea Perșilor, Capitala Persiei”, *Sidon*, originar: „Capitala Sidonilor, adecă a Fenicienilor” (cf. Ed. Meyer, *Reich u. Kultur der Chetiter* Berlin 1914, p. 15, nota 1), sârb. *grad Iegipat* (Novaković, p. XLVIII) = *Egipet Cetate*, „Capitala Egiptului”, mfr. *cité d'Aufrique* = *it. città di Mehdia*, Capitala Africei, numită după întâiul stăpânitor fatimid, Obeid-Allah, zis: *Al-mahdi*, „Desrobitorul”: *Almadia*,

*Almedia*, sau — fără articol — *Madia*, *Media*, actualul *Mahedia*, lângă coasta estică a Tunisului (v. F. Settegast, *Odyssee als Quelle mittelalterlicher Dichtung*, în „Zeitschrift für romanische Philologie“, 1918, p. 332); apoi, în aceeași epică medievală franceză. *chité de Roussie* = *Russland* (v. W. Wilke, *Die franz. Verkehrsstrassen nach der Chanson de geste*, Halle a. S. 1910, p. 25), *Bilad-el-Moskof*, „Țara Moscoviților (Muscalilor)“ pentru Arabi, cari numesc Siria și Damascul în acelaș chip : *Eş-Şam*.

Ceeace a înlesnit trecerea dela *India-Cetate* la *Nedeia-Cetate* a fost, — pe lângă asemănarea fonetică, accentuată, poate, prin pseudografiile sau pseudoergii ca : *Nindia Cetate* = *In India Cetate* (cf. *Nidla* — *India*, în toate mss. lui Ureche, ed. Giurescu, p. 97), — și popularitatea apelativului *nedeie*, „zi de târg, târg, bâlcu, iarmaroc, slavă, hram, rugă, șocođolm“, lit. : „zi nelucrătoare, Duminică“, de origine slavă <sup>1)</sup>.

Ca o nouă paralelă, putem aduce pe „*Neagra-Cetate*“, spre *Miază-Noapte*, dintr'o „poveaste la un 'mpărat“, din *Giuglea-Vâlsan Dela Români din Serbia*, p. 369), întru totul asemănătoare cu „*Neagra-Cetate*, ce spre *Miază-noapte bate*“ din „*Arghir și Elena*“ al lui Barac, (ed. Brașov, 1915, p. 21), adică cu ung. *Feketeváros* din originalul lui Albert Gergei (cf. Hasdeu, *Cuvente den betrani*, I', p. XXXVIII), — identificat cu Șopron (Purbach, Podbuk)

Ecoul e cu atât mai probabil, cu cât în aceeaș colecție de cântece românești din Serbia, găsim balada lui „*Ardur Crăișor*“ (p. 229), evident identic cu *Arghir* <sup>2)</sup>, precum și varianta „*Chilidor*“ (p. 251) din : *Heliodor* — altă reminiscență din literatura scrisă ; „a lui Eliodor istorie etiopicească!“ — în care, alături de *Arghir* („*Arghiu*“), apare și *Elena* : „*Lenușa*“ (p. 252).

Un fragment din „*Istoria lui Arghir și a Elenei*“, cules de la un moșneag din Văleni—Prahova, se dă în col. Tocilescu, II, p.

1) Sub formă dialectală *neghee*, «saltus paganalis in agris celebrari solitus, ein Dorfschmaus, oder Dorftanz, der ausser dem Dorfe angestellt wird», îl are și *Lexicoul lui Budan*, p. 425. Cf. Pop-Rategamul, în O. Densusianu : *Grainul din Țara Hașegului*, p. 275.

2) Ceeace nu e cazul cu «*Arghir*» din cutare plugușor : » (Morăreasa) cu degetele înghenărate, cu mânilor îmbărnate, zicea că-i de *Arghir* mușcată și era de Dumnezeu lăsată“ (*Șezătoarea XIII* (1913), p. 126) unde *Arghir* = *alghini*, pronunțare moldovenească pentru albine (care și apare, de ex., în varianta Baronzi — Iorga, *Un mănunchiu de colinde... din jud. Putna*, p. 36).

1078; iar vestitul dialog rimat între „Leonat bețivul și Dorofata soția sa“, al aceluiaș Barac, l-a putut culege, de curând d. Giuglea din gura unui Basarabean fără carte (*Din literatura populară de astăzi a Basarabiei*, p. 12).

Pretutindeni, deci, răsfrângerii, în produsele populare, ale literaturii scrise în spiritul poporului.

Poate, — dacă nu e la mijloc „un topic fictiv“ (Șăineanu, *Basmelor române* p. 685), — chiar acel *Sablja-Grad, Sabie-Cetate*, din alte basme, să nu fie decât *Sibiul, Săbiul* lui Iencea-Săbiencea, sau Iancu Sibiancu, „Iancu Sibianul“ adevărat Ioan Corvin din Inidoara.

V. Figura lui **Alexandru cel-Mare** însuși, care s'a impus totdeauna ca un termen de comparație ideal în materie de vitejie și ca un suprem elogiu pentru un emul, se întâlnește în literatura noastră populară orală mult mai des decât lasă a se vedea ancheta d lui Cartoian (o. c. p. 101).

Alătura de „mărirea lui Darie“, de „înțelepciunea lui Solomon“ și de „darul lui Avram“, „vitejia lui Alexandru Machedon“ e aproape nelipsită din conăcării și orații nuptiale (v. d. ex.: Valeriu Dugăn—Opaiț, *Vătăjelul sau orațiuni ținute la nuntele țărănești*, Brașov 1906, p. 38). Până și'n parodii obscene țigănești, ca „anecdota“ din Tocilescu, II, 1131, vârsta celor „trei tărățe și-un pasat“ se determină prin: „de cânt cu Alexandru-Impărat“. <sup>1)</sup>

Adesea, totuși, numele viteazu'ui Macedonean apare alterat, ca în acel „*Martidor* împărat“ dintr'o urătură de Sf. Vasile din colecția Vasiliu (p. 173), care e, negreșit: *Machedon, Machidor* (cf. *Suhodol—Socodor*), poate și prin contaminație cu *Melchior* din „Irozi“.

Că, în un „*Impărat Constantin*, care a fost cel dintâiu împărat al nostru“ și care stă cu oastea lui supt pământ, așteptându-și sorocul și norocul, spre a eși la iveală, ca într'un mun-

1) Firește, însă, că nu e acelaș lucru cu „Alexandru-Impărat“ din cântecelul lui Napoleon (v., între altele: varianta din Iosif Popovici, *Balade populare din Banat*, p. 117, sau aceea de origine evident cărturărească — din col. Alexici, *Texte de lit. poporană română*, I, p. 124, în care se pomenește de «Viliton» = Wellington, de «Ludăvacă împărătească» = Ludovica, «Louise» și de «Ilin-apusului» = Sf. Elena, în Apus): îl denunță, cazacii și muscalii lui! — Alte variante, v. în col. Teodorescu și în Pop-Retegănuș, *Trandafiri și vioarele* (p. 27).

*dux patet* antic (culegerea din popor, în „Biblioteca pentru toți“, p. 30), se ascunde — aliat cu Constanin-cel-Mare, împăratul creștin κατ' ἐξοχήν — însuși Macedoneanul, o dovedește „ca'lui lui, care are un corn în frunte“ (p. 32), ca *Ducipal*.

VI *Criș* sau *Cris*, numele lui Croesus în „Alexandria“, s'ar fi păstrat, după Șăineanu (Semasiologie, p. 173), cu sensul de „bogat, puternic“ în locuțiunea „*crișu-eu!*“ din Alexandri :

Dar, crișul-eu ! toți mă râvnesc  
Și ca de-un drac toți se feresc,  
Că-s subprefect într'un ocol  
Și'n țara mea joc mare rol !

Versurile sunt din „Rusalii“ (Teatru, p. 711)

Alt pasagiu, din „Florin și Florica“ (ibidem, p. 912) sună : „In sfârșit, is boer!... cu cibucu mieu, cu giretca mé, cu sutuca mé... *Crișu eu!* știu că am să mi o scot în piele de acū 'nna-  
inte“ (cf. încă p. 1635).

Exclamația are însă mai curând aerul unei invocațiuni religioase, în genul germ.—pop. *Je, o je, ach a je!* (= Jesus; o, Jesus; ach, Herr Jesus!), *Jesus Maria, etc.*,—și, ca atare, ar putea fi o prescurtare din *Christus Jseus!* (poate în forma ungu-rească : *Krisztus Jézus.*). Cf. și formula ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, despre care v. Deissmann, *Die neutestamentliche Formel „in Christo Jesu“*, Marburg 1892, passim.

VII. — Părerea, că rom. *hoț*, rămas până astăzi neexplicat, ar reprezenta etnicul *Got* (Goți), nu mai are azi nicio trecere. *Gotofințișor* din „Nemțișor, *Gotofințișor*“ (Pamfile, *Jocuri de copii*, III, p. 63). e o simplă variantă a cunoscutei formule : „*Neamț, cotofleanț*“ sau *cotrofleanț*“ care poate fi explicată prin *Kartoffelpflanzer* sau altfel, dar n'are nici o legătură cu Goții. „*Sigoți*“ răposatului N. Densușianu odihnesc în chestionariul din „*Revista critică — literară*“ (III, 224), alături de „blânzii *Strogoți*“, tot atât de reali și tot atât de imaginari ca și dâșii. Toponimice, ca *Goleșu, e.c.* (cf. *Hoteș, etc.*), nu inspiră mai multă încredere.

Există, cu toate astea, un loc, în scripturile noastre bătrânești, unde Goții s'au pitit sigur, profitând de o asemănare de nume, și ni s'au păstrat până astăzi : „Alexandria“.

**Goți, Magoți, Agar, Axos, Dichis, Hotin, Hanarte, Hasan, Climand, Talnii, Heanii, Martatin, Fohani, Agramantri, Aflit, Psogol, Faraci, Irați, Sisochia și Nichieni, Lescrăteni** — așa sună pomelnicul „limbi'or păgâne“, închișe de Alexandru Machedon între cei doi munți, în cunoscutul episod din „Alexandrie“ (ed. Ciurcu, p. 96; cf. ed. Sadoveanu, p. 109).

Identificarea acestor „limbi“ fabuloase cu diferite seminții istorice — în parte, biblice — se complică, mai mult decât se explică, prin confruntarea cu variantele sârbești: *Gothi i Magothi, Anongesz (Anagisz), Ameszsz (Agesz), Ietrenishi (Exanihei), Divaresz, Fotinei, Nevni (Ovih Dvojidh), Far'zani, Ilmadi, Zonarotz, Theani, Mar'mathiani, Hahoni, Agrimatri, Anonfagi, Psoglavi Far'dei, Alanesz, Fosonikei, Ansinei, Tatari* (Novakovic, pe 110; cf. *ibidem*, începând de la „Ilmadi“, variantele: „Klimadiksa, Narthiteia, Nimzraglav, Farzdei, Alanesz, Fosonikei, Anzsinikei, Salatari“).

Ici-colea, identificările se pot face fără mare dificultate; în genere, însă, ele merg foarte anevoie: *Agar* sînt, evident, *Agarenii, Agarinenii*, coborători din *Agar*, roaba, soția lui Avram, prin Ismail; — *Axos* e populația de lângă fluviul Oxus, actualul Amu-Daria, afluent al M. Aralului; — *Irați* sînt, cu siguranță, Iranienii, Persanii din *Irak* (v. Kieffer-Bianchi, I, 155); — pentru *Faraci* în care se pot amesteca și *Thracii*, ne-am gândi la *Farsalu, Ferseli*, „Parsi, Perși“ (din *Fars*), ori la *Araxes*, iar în *Hanarte* sau *Xanarte* s'o fi ascunzând *Iaxartes* (Syr—Daria de azi), dacă nu chiar numele seminției trace a *Anartilor* (Ἀναρτοί). *Fohanii* sînt, foarte probabil, *Phoceanii*; *Heanii*, poate *Hioții* (cu sufix slav); *Agramanții* sînt *Garamanții* (complicați, poate, cu *Arimaspia*, „Arimathii“ din unele versiuni); *Hasan*—*Hassani* (Asan?), *Nichieni*—*Niceeni*, *Psogol*—*Psogolav, Psoglav*, „Căpcân“ (Κυνοκέφαλος). Pentru *Anonfagi* din sârbește ajută întru cîtva *Agriophagi* din cutare redacțiune occidentală (v. lista respectivă, în Ausfeld, *Der griechische Alexanderroman*, p. 30 sqq., 124 sqq.: Sciți, Σαπσιρες (= Δάαι Πισσουροι?) Kautoni, Iberii, Σινδοί, Arabi, Oxydraki, Kausiani, Ἀππαίται, Bosporiani, Ἄγροι, Κάλυβοι οἱ καὶ Χαλδαοί, Euonymiți, *Alani*.

Un prețios auxiliar pentru identificarea formelor sârbești este, în schimb, tabloul sinoptic al variantelor din Marquart, o. c. p. 357, nota 4: *Anig, Anog, Ἄνουγοί* și *Agig, Ageg, Ἐγεῖς* explică

pe *Anagész* și *Agesz*; — *Exanihei* se indentifică cu Ἐξαναίχ. în cari s'au recunoscut *Aşkenazi* din Genesă (10,3); — *Divaresz* = *Dipor*, Διπάρ, iar *Fotinei* = *Pothimhei*, Φωτιναίτοι; — *Far'zani* sînt *Parzaje*, Φαρζαίτοι; — *Marmathiani*: sunt *Sarmatiani* gr. Σαρματιανοί, Σαρρομάται; — *Hahoni* reprezintă pe gr. Χαλόνιοι, avînd de corespondent în unele texte pe *Agrimardi*, cari, de fapt, ca gr. Ἀγριμαρδοί (în versiunea latină: *Alani*), explică pe sârb. *Agri-matri* următor și, deci, — cu toate cele observate mai sus —, și pe rom. *Agramantri*. *Alanesz* apare la fel: *Alanaje*, Ἀλαναί; — pe *Fosonichei* îi avem în *Philosonici*, Φιλοσωνικαίτοι = *Pisilon* (cf. Ἀφίλων); — ultimul termen al enumerației, *Tatarii* se echivalează cu *Saltraje*, *Saltarcacik* din red. orientala, lat. *Paltarci*, gr. Σαλτάρσιοι. — *Thragaje*, Θραγαίτοι (= Θρακαιοί) coroborează interpretarea lui *Faracii* din red. rom. ca: „Thracii“, iar Ἀνομαίτοι, ce ca în versiunea siriacă îi arată ca o conrupere din ἀνομομαίτοι sau ἀνομοπομαίτοι, explică mai bine decît ἀγριομαίτοι pe *Anonfagi* din red. sârbă, unde, într'un *Anongesz* sau *Anuszsz*, trebuie să vedem reflexul lui Ἀνομοί = Νομοί, Θύνοι (cf. Porphyrogen., de caerim, p. 740), etiop. *Nūli* sau *Nūjāl* (Nö'deke, p. 33, nota 2)

Acum să ne întoarcem la *Goți*. În „*Goți și Magoți*“ din capul pomelnicului avem o interesantă amalgamare între legenda biblică despre *Gog* și *Magog*, vestiți „jidovi“ (oriași, dușmani ai lui Israel, trecuți din Apocalips în r. manul lui Alexandru, și realitatea istorică contemporană a *Goților* (cf. Τὸν Γῶγ καὶ Μαγῶγ, ζεχοντα Ρῶς, Ezechiel 39, 1): de unde, acel produs hibrid „*Goți—Magoți*“, — paralel cu it. dial. *gogemagoga*, „distruzione, sfacelo“ *goghemagoga*, „distruggimento“ = *Gog e Magog*: „andar *gogemagoga* = andare in rovina“ (G. Bertoni, în *Archivum Romanicum*, II (1918), p. 77; cf. și fr. *magot* „speșă de mamuță fără coadă“).

Se știe, în adevăr, că la scriitorii orientali, *madjoudj*, ca și *iadjoudj*, conrupții resp. d'n *Magog* și *Gog*, înseamnă: „les peuples habitant l'extrémité du monde connu et contre les invasions desquels Alexandre-le Grand, surnommé *Zulqarnein*, fut obligé d'élever un mur de fer“ (Kieffer—Bianchi, II, 730; cf. g. 1244: *iadjoudj meedjondj*, „*Gog et Magog*“).

*Magog* reprezintă, încă de la Iosephus, pe Sciți, iar în versiunile creștine ale „Alexandriei“, *Gog* și *Magog* reprezintă pe

Huni: „et de Alexandro rege legimus, quod ad conclusionem gentium *Goc et Magoc*, quae Gazares (=Chazari!) nunc vocantur, gentes quondam *Hunnorum*, petierit „*Christiana expositio in Matth. c. 37*, la Marquart, l. c.) Trecerea în *Ἰώθ-Μαγώθ*, la Pseudo-Kallisthenes, s'a operat supt influența părerii lui Ambrosie, combătute de Jeronim, dar reluate de Cassiodor, că *Gog* și *Magog* ar fi numele *Gogilor*: „Scio quemdam *Gog et Magog* tam de praesenti loco quam de Ezechiel (cf. mai sus!) ad *Gottorum* nuper in terra nostra bacchantium historiam contulisse“ (itat de Marquart, p. 359, nota).

VIII.—Textul grecesc al „Alexandriei“ pare a cuprinde și o mențiune a Românilor. Iată, anume, cum:

Originalul grec al versiunii sârbești numește, pe lângă *Κουμάνοι*, și pe *Ἀλαμάνοι* sau *Ἀλαμίται*,—la cari, mai târziu, s'au adaus *Σακουλάται*= *Socoloții, Scoloții* (cf. turc.— arab. *saqulibel, saqalibè*, „Scythes, Slaves, Russes et autres peuples septentrionaux,“ pl. lui *saqalab*: Kieffer — Bianchi, II, 113). Acești *Ἀλαμάνοι* însă au fost identificați de Wesselofsky (*Archiv für slav. Philologie*, VIII, p. 333), c dată cu *Alanii*, iar altă dată — pe baza cunoșcuților *Κουμάνοι τῆς Ἀλαμανίας* din aceeași „Alexandrie“ grecească — cu înșiși *Cumanii*, a căror țară se chema, la Edrisi: „*Al-Kamania*“.

Acum, *Ἀλαμάνοι* sunt, la Bizantini, „*Nemți*“ (*Alaman, Gherman*'), s. rie și Miron Costin, *De Neamul Moldovenilor*, ed. Guirescu, p. 46) și — cum e sigur că numele mocănesc, de cioaban și dulău, *Alăman*, de la noi, sau *alaman*, „*Fresser, gefräsiger Mensch*“ al Serbe-Croaților (Filipović), sunt acelaș cuvânt, — sigur e și că acei *Alamani*, despre cari se spune, în faimoasele clasificări zoologice ale popoarelor după însușirile or dominante, că-s „*vu'turi*“ (*orelț*), sunt Germani.

Decât, aceleași zodii etnice, după *Cumanii-pardoși*, Unguri și Cerchezi, numesc a doua oară pe *Alamani*, de asiădată ca „*imbri*“ (*Zebrz*, „*Auerochs*“).

Acești *Alamani Zimbri*, însă, apărând în tovărășia *Cumanilor*, pot fi socotiți, cred, fără păcat, ca *Români*.

Ordinea enumărării e, dealtfel, până la punct tipică și paralelă cu cea din „*Orașele*“ Impăratului Leon Filosoful (Legrand-Gidel, în *Annuaire de l'Association des études grecques*, 1874,

p. 155, relevat de d. N. Iorga, în „Revista istorică“ 1920, p. 272)

Οἶον Οὐγγρους τε καὶ Ζήχους,  
Ἄλανούς, Βλάχους, Κουμάνους,

unde, după d. Iorga, prin „Alani“ se înțelege, probabil, tot Valahi<sup>4</sup> (Fiindcă e vorba de „Va'ahii“ lui Ioniță *Asan*, nu e fără interes să subliniem, că într'o anumite variantă a „Alexandriei“ bizantine, în loc de Ἄλανοι, se zice: Ἀζανοί, iar în cutare red. sârbească, „*Anasarhos*, Pelagonski țar“ se chiamă repetat: *Asanarhos*. (Novaković, p. XLV). — Tot așa, de ex., în Θρηνοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, v. 648. (ed. Ellissen): Φράγκους, Κουμάνους, Τζερκασούς, Βλάχους καὶ Ἀλαμάνους.

Observăm, în fine, că Ζήχους (cf. și Ζηχοί), care amintește la prima vedere pe *Cehi*, înseamnă, cu siguranță (așa, încă la Strabo, XI, 2), ca și Ζηχοί din zodia pomenită și ca și *Zächeit* din Gaster (*Literatura pop. rom.*, p. 456), pe Cerchezi (Τζερκασοί din „Threnos.“) și că acel *Alamanco*, „Turc“, din argotul balcanic, de care se pomenește în „Archiv“, l. c., a rezultat, probabil, din fuziunea lui *Alaman* (*alamanka* e, în sârbește, și „un fel de sabie“) cu *Allah* și *Othman* (*Osman*, *Aliotman*).

V. BOGREA,

Profesor la Universitatea din Cluj.





## CANȚECUL CLOPOTULUI

— FR. SCHILLER —

*Vivos Voco.  
Mortuos plango.  
Fulgura frango.*

Stă'n pământ înțepenită  
Forma bine arsă. Chiar  
Astă zi vom turna un c'opot!  
Stați-mi la 'ndemână dar!  
    Cadă de pe frunți  
    Picurii mărunți  
Dându-i muncii atestare —  
Sus e bine cuvântare.

Ca lucrul să l sfârșim cu bine,  
Cuvântul bun e potrivit.  
Când vesel vorba-l însoțește,  
Mai iute lucrul e sfârșit.  
Ia să privim cu toții bine  
Ce poate-o forță delicată;  
Dispreț să dăm acelu care  
De trebi nu-și vede niciodată.  
Aceasta e la om podoabă,  
Și de-asta-i rațiunea lui:  
Cu inima să urmărească  
Tot ce va face mâna lui.

Luăți lemn din trunchi de brad,  
Dar vedeți uscat să fie  
Și dogorătoare flăcări  
Bată cu puternicie.  
Fearb' a'amă și costor,  
Curg' apoi cu zor  
Bronzul tare și format  
Cum e bun cu adevărat.

Tot ce se face 'n astă groapă  
Prin mâna noastră și căldură,

Urcat în turn mărturisi-va  
 În veci de noi nestinsa-i gură.  
 El va lovi 'n auzul lumii,—  
 Și vremuri multe va trăi,  
 Cu cei nefericiți va plânge  
 Pe cei pioși îi va 'nsoți.  
 Tot ce o soartă schimbătoare  
 Dă omului rătăcitor,  
 Aceasta va vorbi coroana  
 Cu glasul ei răsunător.

Beșici albe 'ncep să iasă!  
 Bine! Totul s'a topit!  
 Ia s'amestecăm potasă  
 Și-apoi iute la turnat.  
     Din cuptor cătați  
     Spama s'o luați.  
 Din metalul curățat  
 Va purcede glas curat.

Cu dangăte de sărbătoare  
 Salută pruncul cel iubit  
 Pe drumul cel dintâi al vieții  
 În brațul mamei adormit.  
 În sânul vremilor el are  
 O soartă tristă sau senină,  
 Dar grijea dragostei de mamă  
 I-aduce-o dimineată lină...  
 Și anii sboară ca săgeata!  
 Copil, din casă va pleca,  
 Sălbatec va intra în viață  
 Și lumea va cutreera —  
 Strein se va întoarce-acasă.  
 În floarea vieții, fericit;  
 Ca un tablou căzut din ceruri,  
 Cu ochi sfioși, obraz roșit,  
 El va privi către fecioare.  
 Cuprins de un dor fără de nume  
 Fără de scop va rătăci,  
 Cu ochi 'nrourați de lacrimi  
 El de tovarăși va fugi.  
 Ci se va 'ntoarce spre fecioare,  
 De-al lor surâs va fi robit,  
 Va căuta cu cea mai mândră  
 Iubirea să și-o fi 'npletit.  
 O, gingaș dor, speranță dulce,  
 O, timp de aur al iubirei!

Deschis e cerul, iar în suflet  
 E greu belșugul fericirii.  
 O de-ar fi veșnic înflorite,  
 Ale iubirii vremi grăbite!

Cum s'a rumenit semnalul!  
 Bătu-acesta l-am muiat  
 Să vedem de e tot una,  
 Dacă-i timpul de turnat.  
 Iute-acuma frați  
 Proba cercetați  
 Moliciune, duritate,  
 Vor fi toate 'mpreunate?  
 Căci unde dur și mlădios,  
 Și gingășie 'mperechiate-s,  
 Acolo-i sunetul frumos.

Vedeți dar cum în veci se leagă,  
 Cei ce prin inimi s'au unit.  
 Iluzia puțin trăește,  
 Căința însă infinit.  
 Pe-a miresei bucle de-aur  
 Gingaș tremură cununa  
 Pe când dangăte de clopot  
 Nunta o vestesc într'una.  
 Ah! Sublima sărbătoare  
 Cum ucide Maiul vieții!  
 Căci cu vâl și cu beteală  
 Piere visul tinereții;  
 Și pier suferințe,  
 Iubirea tresare,  
 Se scutură floarea  
 Și fructul apare.  
 În viață dușmană  
 Sărmanul om zace,  
 Lucrează, aspiră,  
 Plantează și face,  
 Răpește, obține,  
 Infruntă și cearcă  
 Norocul a-l ține.  
 Și daruri atuncea curg fără 'ncetare;  
 Cu bunuri mărețe se umplu hambare;  
 Mărit e ogorul, mărită-i și casa.  
 Și în ea domnește  
 Modest gospodina,  
 Ea, mama cea bună,  
 De ea-i guvernat  
 Al casei regat;

Pe fete le 'nvață,  
 Pruncii ocrotește,  
 Ea fără 'ncetare  
 Cu mâna muncește,  
 Și-a ei rânduială,  
 Câștigul mărește;  
 Ea cu fere umple cu lucruri de preț,  
 Căci veșnic îi sfârșe fusul la furcă.  
 Adună'n dulapuri frumos lustruite  
 Bumbacul și lână, — zăpadă curată —  
 Ea 'nbină la bine frumosul și luciul  
 Și nu stă nici-odată !

Vesel tatăl privește a'ară  
 Din cerdacul a tot văzător,  
 Mândru în sine averea-și măsoară,  
 Vede poarta cu stâlpi înălțați,  
 Grajdul plin cu mulțime de vite,  
 Plin pământul cu grâne-aurite,  
 Lanu'n valuri mișcate de vânt,  
 Și-i iese greu cuvânt din gură:  
 «Puternic cum e-acest pământ  
 «Va sta tărie casei mele,  
 «In contra grelelor dureri !»  
 Dar cu-a destinului putere  
 Nu poți să faci eternă legătură...  
 In sbor grăbit vin multe rele.

Bun ; să 'ncepem cu turnatul,  
 Căci spărturile s fibroase,  
 Mai întâi de toate însă  
 Spuneți rugăciuni pioase,  
 Trageți cepu dela bază !  
 Domnul aibă forma'n păză !  
 Aburind îngrozitor,  
 Curge val strălucitor

E'ngrozitoare-a focului putere  
 Când omul harnic îl veghează, —  
 Ce-alcătuește el, ce face,  
 Puterii lui se datorează;  
 Dar de temut îi e puterea  
 Când rupe orice legături  
 Și merge 'nflăcărând cărarea  
 Copilul liberei natur'.  
 E vai atunci când, fără îrau,  
 Și fără nici o 'mpotrivire,

Pe ulițele locuite focul  
 Înaintează ca un râu,—  
 Căci elementele urăsc  
 Făptura mânei omenești.  
 Dintre nouri  
 Vine binecuvântarea,  
 Ploaia vine,  
 Dintre nouri ne'ndurat  
 Vine câte-un fulgerat  
 Dar ce geme'n turnuri sus ?  
 Vânt nespus !  
 Ca de sânge  
 Tot văzduhul  
 Se 'nroși,  
 Nu sub arșiță de zi !  
 Ce de lume  
 E pe stradă !  
 Și ce fum !  
 Stâlpi de flăcări sunt grămadă  
 Care 'n lung de străzi, întruna,  
 Cresc, în tocmai ca furtuna ;  
 Lumea-i gură de cuptor,  
 Grinzi trosnesc îngrozitor,  
 Cad coloane, geamuri zornăesc,  
 Plâng copiii, iar mame rățăcesc,  
 Animale  
 Rag cu jale  
 Sub ruine ;  
 Totul fuge, scapă, vine.  
 Noaptea este zi curată  
 Și prin mâini înlănțuite,  
 Pe zorite,  
 Cofa sboară ; sus, în cercuri  
 Apa isvorăște 'ntr'una  
 Vine apoi, urlând, furtuna  
 Cea de flăcări mult dorită.  
 Cade focul în grăunțe  
 Ce 'n hambare-s adunate,  
 Suie'n sus pe căprior  
 Către-a cerului cetate,  
 Parc'ar vrea să ia în sbor  
 Toat'a lumii greutate,—  
 Suie'n sus enorm !  
 Trist, nespus,  
 Groasnicei puteri supus  
 Și văzând ce i-a stricat,  
 Omul pleacă 'ndurerat.

\*

Gol și ars,  
E făgașul  
Crâncenului vânt, orașul.  
Groaza râde prin ferestrele căscate  
Și 'nnăuntru nori privesc  
De pe ceruri înoptate.

\*

Trist, privirea  
Spre nenorocirea  
Muncei sale  
Mai trimite omu-odată  
Și-și ia lumea'n cap cu jale.  
De-și pierdu averea toată,  
Li rămase-o mângâiere :  
Cată spre cei dragi și, iată,  
Față s toți, muți de durere.

In pământ priviți ; se urcă,  
E umplută forma toată :  
Va ieși acu'n lumină !  
Munca și va avea răsplată ?  
Bronzul nu-i greșit ?  
Forma nu-i surpată ?  
Noi sperăm și, poate'ndată,  
Trist dezastru ni-i sortit.

In neagra țărân'am îngropat  
A mânei noastre-agonisire,  
In ea țărani-au semănat  
Sperând o repede 'ncolțire.  
Pământului întunecat  
Li dăm semințe mai de preț,  
Sperând că'n timp apropiat  
Noi vom culege rod măreț.

Din spre turlă  
Greu și arare  
Cânt' arama  
A 'ngropare.  
Cântec trist vestește-acum  
Al ființei ultim drum.  
Ah ! Soția i, credincioasa,  
Este mama cea iubită  
Ce de către Domnul umbrei  
Fu de lângă soț răpită ;

Ea, care copii născu  
 Și ca florile-i cresc —  
 Ale casei legături  
 Pe vecie-s deslegate,  
 Căci acea ce fuse mamă,  
 Doarme'n locuri înnoptate.  
 Cum lipsește frâul mamei,  
 Grijea ei nu guvernează,  
 În pustiu-i loc, streina  
 Fără dragoste s'așează.

Clopotul pân' s'o răci,  
 Ori ce muncă părăsiți.  
 Ca și pasărea 'n frunzișuri  
 Stați o clipă liniștiți.  
 Ca și stelele 'n tărie  
 Liber de-ori ce datorie  
 Tot flăcăul seara cheamă.  
 Maistrului să stea i-e teamă.

Grabnic călătorul cată  
 Pasul ca să și-l grăbească  
 Prin pădurea 'ntunecată  
 Către casa părintească.  
 Behăind spre sat vin oi,  
 Iar cireada  
 Laților în frunte boi  
 Vine 'ncet mugind  
 Către grajduri cu grămadă.  
 Vine, iată,  
 Greu căruța  
 Cu secară încărcată;  
 Purtând flori  
 În mii culori,  
 Sbor la danț  
 Tinerii secerători;  
 Seara cade liniștea pe stradă;  
 La lumina de la vatră  
 Stau ai casei toți grămadă;  
 Poarta vechiului oraș s'a 'nchis.  
 Tot pământu-i  
 Negru-abis,  
 Dar la nimeni frică nu i  
 De 'ntunerie:  
 Ochiul legii e deschis.

Sfântă rânduială, care  
 Strângi pe acei cu asemănare  
 Liber și ușor și-i legi

De c'ădești orașe 'ntregi,  
 Tu, ce buneii vieți !-ai dat  
 Pe sălbatec isolat,  
 Intră'n casele pitite  
 Ca pe oameni să i înveți  
 Cu deprinderi liniștite,—  
 Cea mai scumpă să le fie  
 Dragostea pentru moșie.

Mii de brațe silitoare  
 Se ajută minunat,  
 Prin fierbintea lor mișcare  
 Forța li s'a 'nvederat.  
 Meșter și-ucenici muncesc  
 Și la umbra libertății  
 Locurile-și fericesc  
 Și pe trădători înfruntă.  
 Musca nu-i o suferință!  
 Prețu-i e prosperitatea.  
 Cum pe regi cinstește demnitatea,  
 Și pe noi a mînilor silință.

Blândă pace,  
 Armonie,  
 O, rămâneți  
 Ca prieteni în oraș,  
 Soarele să nu răsară  
 Dacă hoarde de război  
 Vor străbate-această vale,  
 Dacă cerul  
 Mult spre marginile zării  
 Sângerat,  
 În spre sate, spre orașe  
 Numai focuri îl străbat.

Ia să-i sfărâmam cămașa,—  
 Scopul și la 'ndeplinit  
 Vom putea privi icoana  
 Lucrului desăvârșit.  
 Sus ciocanul dați!  
 Coaja sfărâmați!  
 Forma în bucăți să sară:  
 Clopotul să ias'afară.  
 Un meșter poate sparge forma  
 Când timpul este potrivit.  
 Dar vai, când în șiroae roșii  
 Tășnește aliaj topit.



Ca trăsnetul, orb în mânia,  
 Iși sparge el crăpata casă,  
 Ca dintr'un iad aruncă flăcări  
 Și moartea'n juru-i numai lasă  
 Când forța brută guvernează,  
 Un lucru bun nu va ieși ;  
 Poporul când se liberează  
 În prosperare nu va fi.

Vai, când în inima cetății  
 Revolta liniștit apare ;  
 Poporu și rupe singur jugul  
 Și și cată singur de scăpare.  
 Și tras e clopotul de funii,  
 Revolta peste tot vibrează,  
 Iar cel sortit să sune păcei  
 Lozinca forței o 'ntonează.  
*Egalitate ! Libertate !* <sup>1)</sup>  
 Răsună'n gura tuturor,  
 Spre rezistență cetățenii  
 Cei pașnici alte dăți, dau zor,  
 Ne 'ncăpătoare-s străzi și pieți,—  
 Ori încotro te 'ntorci, vezi cete  
 De cruzi răpunători de vieți.  
 Femeile devin hiene,  
 Glumesc cu lucruri triste-avan ;  
 Mai lacome ca o panteră.  
 Sfășie carne de dușman.  
 Nimic nu mai e sfânt în viață,  
 Rușinea nu mai valorează ;  
 Cei răi iau locul celor buni,  
 Și ticăloșii guvernează.  
 Să nu l trezești pe leu când doarme  
 Fatali sunt dinții tigrului.  
 Dar ce-i mai groaznic între groaze,  
 E omu'n fanatismul lui.  
 Vai, celor ce la orbii veseșici <sup>2)</sup>  
 Lumina lor vor s'o 'mprumute :  
 Nu luminează, arde numai,—  
 Prin ea sunt țările pierdute

Bucurie-mi dete domnul !  
 Ca o stea de aur pal  
 Strălucește alb și neted

1) S. Hiller vorbește despre revoluția franceză din anul 1789 (N.T.).

2) *Die Erwigblinden* = poporul de jos (N.T.).

Sâmburele de metal.  
 Din spre toartă'n bază  
 Joacă viu o rază ;  
 Un blazon frumos, curat  
 Are-un sculptor încercat.

Aici cu gândul !  
 Tovarăși dragi, închideți rîndul,  
 Căci trebuie să l botezăm.  
 „Concordia eu îl numesc !  
 S'adune 'n intim' adunare  
 Pe toți acei ce se iubesc  
 Aceasta îi va fi menirea  
 Spre care maestrul l'a creiat :  
 De-asupra vieții noastre 'nguste  
 În cortul cerului curat  
 S'ajungă, printre nori plutind,  
 Aproape de 'nstelata zare ;  
 Să fie-un glas de sus venind  
 Ca astrele strălucitoare  
 Ce-l prea-măresc pe Creator  
 Și poartă anu 'ncoronat.  
 Spre lucruri mari și serioase  
 Să-i fie glasul consacrat.  
 Cu-a lui vibrare în tot ceasul  
 Alunge timpul necurmat.  
 Și sorții împrumute glasul  
 Și fără pic de părtănie  
 Cântarea lui nu se despartă  
 De jocul vieții schimbătoare.  
 Precum se pierde în auz  
 Un sunet cât ar fi de tare,  
 Așa să dea 'nvățătură :  
 În lumea asta toate-s sgară !

Trageți bine-acum de funii,  
 Scoateți colpotul afară,  
 Să-l putem sui în aer  
 În a sunetelor țară.  
 Trageți, ridicați !  
 Bine mi-l fixați !  
 Fie-a țării bucurie,  
 Pace primul cânt să-i fie !

MIHAIL PRICOPIE



# ROMANTE

HEINRICH HEINE

## I.

*Ce vrea lacrima stingheră,  
Ce-i pe ochiu-mi ca o pată?  
Ea păstrează amintirea  
Vremilor de altădată.*

*A avut surori mai multe,  
Dar cu griji jelite'n șoapte  
Și cu sfânta-mi bucurie  
Au pierit în vânt și'n noapte.*

*Au pierit ca niște neguri  
Stelele iubite mie  
Ce cu dragoste-mi câmbiră  
Printre griji și bucurie.*

*Vai, iubirea mea și dânsa  
A pierit ca o părere...  
Doamne, zi-i și ei să piară —  
Bietei lacrime stinghere!*

## II.

*Eu nu te cert că dorul mă sfâșie,  
Iubire'n veci pierdută, — nu te cert.  
Măcar că strălucești în bogăție,  
O rază nu-i în sufletu-ți deșert.*

*O știu de mult, căci te-am văzut în vis;  
Văzui că'n inimă-ți e noapte grea,  
Văzui ce șarpe ții acolo 'nchis  
Și ce pustiu de jale porți în ea...*

## III.

*Tu, leagăn scump al chinurilor mele,  
Mormânt frumos al liniștii senine,  
Oraș iubit, eu plec sub alte stele —  
Cu ochii plânși îți zic: rămâi cu bine!*

*Rămâi cu bine, prag în veci slăvit,  
Pe care pașii ei îl înșioară,  
Rămâi cu bine, sfinte loc vrăjit,  
In care ea-mi zâmbi întâia oară.*

*De nu era să-mi ții tihnitul drum  
Și azi pe suflet nu-mi erai regină,  
Eu nu m'aș sbate cum mă sbat acum  
In luptă grea cu soarta mea haină.*

*Să-ți turbur mândrul suflet n'am voit-o,  
Căci n'am cerșit iubire nimănui,  
Ci doar să duc în preajma ta, iubilo,  
Un trai cuminte—asta-i tot ce vrui.*

*Dar n'ai voit s'auzi pe cel ce cere,  
In vorbe—amare tu-mi turnași otravă—  
Mi-e mintea azi nebună de durere,  
Iar inima rănită și bolnavă.*

*De-acum pribeag prin lume trist voiui trece  
Un biet toiag de drum având tovarăș  
Și doar o groapă umedă și rece  
Va ști să-mi dea pe veci odihna iarăș...*

ION BENTOIU



## URME ROMANEȘTI IN TOPONIMIA PENINSULEI-BALCANICE

Sunt și astăzi adevărate cuvintele lui Irecek <sup>1)</sup>, spuse la 1881, că „geografia amănunțită a Pen. Balcanice încă multă vreme nu va ieși cu totul la lumină din întunericul ce o ascunde și că vor trece încă mulți ani, până ce vom putea să schițăm o hartă amănunțită a acestor locuri, așa după cum arătau în timpul Romanilor“.

În rândurile următoare voiu cerca, în temeiul unor considerațiuni filologice, să stabilesc căror împrejurări se datoresc denumirile unora din localitățile din *Moesia inferioară*. O fac cu atât mai mult, cu cât, în cercetarea raporturilor dintre popoarele din sud-estul european, aproape toți, învățați sau nu, rar sunt înclinați să vadă că poporul românesc și limba română au putut exercita vre-o înrâurire oare care asupra popoarelor conlocuitoare. În schimb, toți cercetătorii nu văd de cât înrâuriri streine asupra limbii românești. Mai toate elementele romanice din limbile balcanice sunt privite de acești învățați, de cele mai de multe ori, ca intrate în aceste limbi direct din latina (cultă sau vulgară). Limbii românești i se tăgăduiește ori ce rol, cu toate urmele importante lăsate în aceste limbi.

Și totuși, socotim că influența romanică, începând din sec.VI și

---

1) Periodicesco Spisanie, Sofia 1882, II p. 28. după „Monatsberichte d. Königlichen Akademie der Wissensch. zu Berlin, Sitzung von 12 Mai 1881 p. 434—469, cu titlul „Beiträge zur antiken Geographie und Epigraphik von Bulgarien und Rumelien“.

până în sec. XII, a trebuit să se exercite asupra popoarelor balcanice prin Români și că influenței covârșitoare a limbii românești se datoresc toate elementele romanice din limbile balcanice. Că așa trebuiesc privite lucrurile prin sec. X, al XI și mai înainte, ne-o arată marea influență exercitată asupra limbilor balcanice — mai ales asupra celei bulgărești și albanezești — de limba românească. O pildă evidentă o găsim în întrebuintarea articolului în aceste limbi în felul uzitat în l. românească, așa precum o afirmă și marele învățat romanist *Meyer-Lübke*, în *Zeitschrift f. rom. Phil.* vol. 35 (1911) pag. 245, când zice, cu prilejul dării de seamă a studiului d-lui *Michoff*, („Die Anwendung des bestimmten Artikels in Rumänischen, verglichen mit der in Albanesischen und Bulgarischen, Leipzig): *Aus den Zusammenstellungen von Michow... bekomme ich vielmehr den Eindruck, dass das Rumänische für die beiden anderen Sprachen vorbildlich gewesen ist*“.

Apoi constatarea la Bulgari a unor elemente ca *Crăciun*, *Rusalii*, elemente de ordin religios păgăno-creștinesc, arată de asemenea o influență românească veche, cuvântul *Crăciun* existând și în l. slavă bisericească. Particularitatea specific românească din acest cuvânt, anume: prefacerea lui *l* intervocalic în *r* (ca-latione — c (a)răciun), arată că cuvântul în bulgărește a fost împrumutat numai din l. română.

De altfel nu trebuie uitat că latina din orient a devenit limbă românească înainte de latina din occident.

„*Ma quel latino che cosi presto s'era spento a Durazzo e a Constantinopoli, e prima ancora a Delo e nelle colonie di Macedonia, era tuttavia già divenuto romanico, prima che il latino delle provincie occidentali dell Impero; cioè il latino orientale si era più presto che l'occidentale alle fase che si suol dire romanza*“.

Bartoli: *Romania*, p. 982—3.

Pe lângă acestea, dovezile istorice spun că aci, în Peninsula Balcanică, a ființat cândva o viață românească.

„*Populațiunea munților Rodope, în evul mediu, știm din mărturiile bizantine, că a fost mai mult păstorească și nomadă, mergând cu turmele-i jos, spre Mare, pentru iernat*“ ne spune *Irecek* (*Periodicesco Spisanie*, vol. X, p. 24) după *Cantacuzen* (I, 146; II 402, 420 III 251). Se pomenesc, „*Bulgari și Vlahi*“.—

Românii erau pe acolo, ca și azi, nomazi. Irecek amintește de o mărturie a lui Cantacuzen relativă la lupta celor doi Andronici, strategii ai Rodopilor, în care Andronic Paleologul trecu de la împăratul tânăr la cel bătrân (1322) și închise pe un cioban român cu numele Șerban și-l dete să-l pecetluiască pe frunte.

\*Ενα δὲ τῶν ἀπὸ τοῦ Δακικοῦ γένους νομαδῶν Συρμπάνων ὀνομασμένον. Cantacuzen I, 146.

Șerban însă fuge din închisoare, strânge cete de ciobani înarmați ușor și se dă de partea împăratului cel tânăr. Cetățenii din cetățile munților Rodope se speriară de această mișcare a țărănilor (ἀγρόται), închiseră pe strateg și trecură de partea lui Andronic cel tânăr. Șerban însuși se duse la împăratul și, spre marea mirare a Grecilor, îl rugă să ierte strategului vina sa.

În afară de acest episod mai sunt și alte urme de existența unei populațiuni vechi românești: așa pe țărmul stâng al râului Mesta găsim câteva sate bulgărești, astăzi sate pomace (de slavi mohamedanizați) cu numiri românești precum: *Singură* (nume ce se întâlnește și la persoane), *Corbul*<sup>1)</sup>.

Aci avem de observat un lucru de foarte mare importanță pentru mișcările Românilor, pentru migrațiunile lor dela Nord la Sud și dela Sud la Nord, cărora le datorăm, în bună parte, unitatea limbii noastre<sup>2)</sup>, că acest Șerban era Român din Dacia; că el nu era, nu putea fi un simplu cioban oarecare. A rebuit să fie un fruntaș român, un *celnic*, căci nu un cioban oarecare poate, scăpând din închisoare, să ridice „cete de ciobani nomazi, ușor înarmați“, cum era și firesc la o populațiune nomadă. Aceste cete sunt *fălcărite*, adecă semințiile puternice, bine constituite, ascultătoare, ale poporului român, așa cum le mai vedem și astăzi la o parte din Aromâni, de și nu în floare ca altădată, ci mai mult în decădere. Apoi, mai trebuie ținut în seamă că au trebuit să fie numeroase aceste triburi sau *celnicate*, cum li se zice la Aromâni, pentru ca din ele numitul Șerban să poată ridica o oștire în stare să inspire teamă cetăților din munții Rodope.

Aceasta ne arată încă odată că mutările în masse mari ale

1) *Irecek*: Period Spisanie vol X p. 29.

2) *Vezi Analele Dobrogei* 1922 p. 229: Dunărea.

Românilor dela Nord la Sud, probabil de două ori pe an, se făceau în mod regulat cum vedem că se fac și astăzi de Aromâni pe distanțe mai mici.

De altfel, cu cât ne urcăm mai sus, în evul-mediu, cu atâta constatăm că Românii umblau în Moesia ca la ei acasă, cum și de fapt erau. Iată ce ne spune *Nichita Acominatos Honiatul* despre Românii ce locuiau prin sec. XII și XIII în părțile despre Anhialos, lângă țărmul Mării Negre.

„(Isac)... a jefuit, între altele, orașele din părțile despre Anhialos, făcând în acest chip sieși și Romeilor neîmpăcați dușmani pe *acei barbari, ce locuiesc peste tot cuprinsul muntelui Haemus (Balcani) și cari mai înainte se numiau Mysi, iar acum Vlahi se chiamă. Aceștia, bizuindu-se pe strâmtoni și sușindu-se în cetățile lor, de care foarte multe sunt și se înalță drepte pe stânci prăpăstioase, și altă dată s-au încumetat a se împotrivi Romeilor, dar atunci, dându-li-se prilej bine venit cu răpirea turmelor și băntuirea lor, au făcut răscoală înfricoșată.*”<sup>1)</sup>

Apoi ne povestește episodul fraților Petru și Asan cu Împăratul Isac, căruia îi cereau „*dreptul să fie oștiți alături de Romei și prin carte împărătească să li se dea un loc de moșie cu venii puțin din muntele Haemus*”.

Să reținem din cele de mai sus, că părțile de lângă Marea Neagră ale Bulgariei actuale erau populate de Români, probabil în timpul iernării turmelor, că acești Români erau adesea supărați cu răpirea turmelor și că locuințele lor văratice se aflau, ca și azi, în mare parte, pe stânci prăpăstioase și vom avea astfel o imagine adevărată despre puterea elementului românesc din Balcani, element care se continuă sub numele de Vlahi în locul celui de Mysi, adică locuitori ai Moesiei, ce-l purtau înainte.

Amintiri din epoca emigrațiilor de două ori pe an socoțesc că sunt și așa numiții *Caravlahi*, cari rătăcesc pe munții Balcani, în timpul verii.

„Din populațiunea nomadă, *Coniarii* vin astăzi mai puțin, spune Irecek (în *Period. Spisanie*, vol XI, pag. 17), dară auzii de unii, cari tocmai s'au așezat spre sud de *Batac*, cam vreo 100 de suflete cu turmele lor. *Vlahii* nu pasc pe munții *Dospați*, dar pasc destul de mulți în *Ahâră-Celebi*, și mai ales în jurul *Batacului*. Se deosebesc în Români *Caravlahi*, cei cari se apropie

1) *Nichita Acominatos Honiatul* p. 377—378.



de biserica bulgărească și în grecizații *Caracaciani*, cei cari au legături cu preoții greci din Peștera. Iernează în jurul Dramei, Ghiumurginei, pe dealurile Mariței, sau pe țărmul Mării Negre, spre Anhalos“.

Prin *Caravlahi*, balcanicii Turci sau Bulgari, Greci sau Sârbi, Albanezi etc., au înțeles totdeauna pe Români din stânga Dunării, în cât este cu puțință ca acești *Caravlahi* să fie niște rămășițe vechi de Români din Dacia, amestecați mai târziu cu frați de-ai lor din sud.

Acești Români, atât de numeroși pe atuncea, nu se putea să nu lase urme în toponimia țării. De această natură ni se pare că sunt, între altele, următoarele numiri de localități :

**Sardica.** Știm că *Sofia*, Capitala Bulgariei de astăzi, poartă acest nume depe la sfârșitul sec. al XIV. În vechime se numea *Serdica*. O formă mai nouă ca *Serdica* este cea de *Sardica*, după cum ne încredințează Irecek. <sup>1)</sup>

Numirea de *Sardica* este interesantă pentru noi, fiindcă ne arată că vechea *Serdica* n'a putut deveni *Sardica* decât în gura Românilor balcanici. Numai în gura Românilor e accentuat devine ea, ca în *feărîcă*, *băseărîcă* etc. Am avut, așa dar, la început un\* *Seardica*, dispărut și neatestat, poate și din pricina greutateții cu care se reda diftongul românesc ea de autorii greci și latini; iar dintr'aceasta a rezultat *Sardica*, precum din *terra* s'a făcut *țeară*, respectiv *țară*, sera, seară, sară. — Este foarte probabil însă că forma *Sardica* stă pentru *Seardica*, greu de redat așa, după cum am spus, din pricina diftongului ea.

Și, poate că din forma românească *Seardica* derivă bulgărescul *Sreadetsă*, prin metatezare, cu sau fără mijlocirea cuvântului *sreadu* = mijloc. <sup>2)</sup>

1) În Kn. Bălgariia *Irecek* ne arată vechimea orașului și ne spune că forma veche a numelui orașului era *Serdica*, iar forma *Sardica* (nota 2 dela pag. 4) este mai nouă. *Nichita Acominatos Honiatul* pomeneste forma *Σαρδική*, mai târzie (pag. 393 op. cit.)

2) *Irecek* Kn. Bălgariia II pag. 8—14; apoi în *Periodicesko Spisanie*, vol. 34 p. 583, ni spune că *Sardica* a fost numele vechiu, după o semintie tracică *Sardi*; pe bulgărește este *Sreadetsă*, fiind cel mai de mijloc loc al neamului bulgăresc, precum e și astăzi. La 1563 avem: *Sofia Sardak'iskaia* (*Irecek*, Princip. Bulgariei, p. 16).

În sprijinul nostru vine și considerația că, după relațiile istorice bizantine, muntele Haemus, în cursul veacului de mijloc, era plin de Români, ca și toată Moesia de altfel. *Dumont* ne spune în „*Inscriptions et monuments figurés de la Thrace*“ (Paris 1877) că această parte, până la Dunăre, este împănată de inscripții romane. Este deci firesc ca numirile vechi să fi fost păstrate de Români și din gura Românilor să fi fost împrumutate de popoarele ce au năvălit mai târziu în aceste regiuni.

**Oescus.** Se știe că râul *Oescus* se numește astăzi *Iscăr*.

Slavii sunt înclinați să apropie etimologia cuvântului *Iscăr* de *iscra* (scântee) <sup>1)</sup> Ce legătură poate fi însă între numele râului *Iscăr* și scântee? Noi socotim că *Iscăr* derivă dintr'un diminutiv al lui *Oescus*, anume \**Oesculus*. Din \**Oesculus* a rezultat, tot în gura Românilor balcanici, *Escuru* după cum arată trecerea lui -l- intervocalic în -r-. Acest *Escuru* apoi a fost împrumutat de Bulgari sub forma *Iscăr*.

Aceasta ni se pare a fi derivarea firească a cuvântului. Numiri de râuri cu forme diminutive sunt multe: *Struma*, *Strumița*, etc. Concluzia noastră este potrivită și cu trecutul țării stăpânite de Romani, respectiv, mai târziu, Români. Apropierea ce se face de *iscra* nu poate avea sens. Și tot așa credem că nu poate fi vre-o apropiere între *Iscăr* și *Istru*, după cum s-au încercat să-l explice unii, întru cât ar fi de neexplicat denumirea unui râușor cu numele unui fluviu.—Pe de altă parte nu este imposibil să fi fost pentru *Oescus* un râu *Oesculus*, fiindcă și azi se deosebesc două râuri *Iscăr*: *Goleami Iscăr* spre vest, și *Stari Iscăr* spre sud est <sup>2)</sup>.

**Tonzus.** Fluviul numit astăzi *Tungea* se numea în timpul vechiu și în evul mediu *Tonzus*. — „Râul *Tungea* își poartă numele său încă din vremea romană, când se numea *Tonzus*, cu toate că nu pare că acesta-î numele său întreg vechiu“, ne spune *Ireček*, în *Princ. Bulg.* II, pag. 209, amintind, că Ἀρισηκός, Ἀρτακος și alte numiri, pomenite de Herodot și alții, sunt, după *Tomaschek* (*Oesterr. Gymnasialzeitschrift* 1878, p. 207), identice cu *Tungea* de astăzi.

1) *Ireček* Das Fürstentum Bulgarien, II, p. 8—9.

2) *Ireček*: Das Fürst. Bulg. II, pag. 77,

Pe noi ne interesează însă forma de astăzi a râului *Tonzus*, anume *Tungea* sau *Tundza*. După cum arată trecerea lui —on în —un, prefacerea lui *Tonzus* în *Tungea*, *Tundza*, este datorită Românilor. Aromânește se zice *Tunța*, cu a la sfârșit, ca *Duna* (*Donus*) etc.

**Duna.** Tot Românilor cred că se datorește forma cu u a numirii fluviului *Dunărea*: *Dunaj*, *Dunaf*, *Dunavă*, *Dunavis*, pentru considerația de mai sus, anume pentru trecerea lui-on în-un, ca *bonus*, bun, etc.

**Adrianopol.** Pentru ca „Adriani urbs,” Ἀδριανού să ajungă la Bulgari *Odrin* a trebuit să treacă tot printr'o formă românească \* *Adrin*, ca *cristianus* > creștin. Pentru trecerea lui a în o la Slavi, compară *Cólinde* din *Calendae*, *Ohrida* din *Achrida*, *Olet*, *Oltar* etc. Cronicarii Greci numiau orașul Adrianopol când Ἀδριανούπολις <sup>1)</sup>, când Ὀρεσιάδα <sup>2)</sup> și când Ἀδριανού: τὴν ἐξ Ἀδριανοῦ τὴν κλήσιν <sup>3)</sup>

**Struma.** Vechiul râu Στρυμόν se numește azi, la Românii și Slavii din Peninsula-Balcanică, *Struma*. Sub această formă cuvântul a fost transmis de către Români, după cum arată trecerea lui y grecesc în u, așa cum constatăm în *mártur* din μάρτυρος în *Stur*<sup>4)</sup> din lat. *stylus*. În celelalte limbi balcanice y grecesc ca și y latinesc, rămân i: γύρος (dr. jur) se aude ngr. γίρος, μάρτυρος, sună μάρτυρος. Tot așa la Bulgari.

**Sărună.** Și poate că tot aci e și locul *Sărunăi*. Salonicul pe Aromânește se zice *Sărună*, după cum se știe, și se derivă din gr. *Salona*, devenit regulat, după legile de prefacere ale limbii noastre, *Sărună*. Fără îndoială, că nu se putea transmite nici numele acesta sub forma curat românească, dacă n'ar fi perzistat aci elementul românesc, ca și la *Struma* și aiurea. Interesant este pentru noi că dela Români l-au împrumutat Slavii sub forma

1) Nichita Acominalos Honiatul (editia Academ.; Murnu) pag. 384, 386; 2) idem pag. 424; 3) idem pag. 431, 432 etc.

4) La nord de Câmpul-Lung se află muntele *Sturu*, zis și *Matieașu*. Nu-i aceasta o numire aromânească, care vorbește de niscaiva așezări aromânești pe acolo?

*Sólunz*. Păstrarea lui — l — în cuvântul Slav, neprefăcut în — v —, ne arată că a fost împrumutat de timpuriu, când, probabil, în l. Română nu avusese loc încă prefacerea lui l în r, dar când se desăvârşise trecerea lui-on, în un, după cum arată *Sólunz*.

Ne mărginim deocamdată la aceste nume topice, care ni se par dintre cele mai sigure pentru dovedirea temei puse la începutul acestui mic studiu, de existența unor urme românești de toponimie în Peninsula Balcanică. După cum vom avea prilejul să arătăm într'un număr viitor, numele românești de localități sunt numeroase în Peninsula Balcanică.

PAPAHAGI PERICLE

Direct. Liceului din Silistra





## IARNĂ

Innorată stă boltirea  
Cerului peste ogoare ;  
Pretutindenii numai jale,  
Pustiire și ninsoare.

Vântul bate ; înserarea  
Își întinde larg aripa —  
Stol de corbi din văi purcede  
Să-și adune 'n zări risipa.

Și cât vezi în jos, spre moară,  
Nimeni nu-i pe cărăruie,  
Numai drumul către crâșmă  
Un drumeț pribeag îl suie.

V. LAINICEANU





## IN AMURG

*Luptă besna cu lumina și'n amurg,  
Nori de sânge umplu zărea ca o pată;  
Iar din purpura, pe-alocuri sfâșiată,  
La fet plânsului pe fire rațe curg  
Cum ar curge dup'o luptă neumană  
Picuri roșii pe tăcute dintr'o rană.*

*Și-i pustiu, și gânduri negre mă apasă...  
Cum pilotul pe furtună sfruntă marea  
Ochiu-mi sfruntă lot cuprinsul cu 'ntrebarea:  
Unde-i, unde i dintre flori cea mai aleasă?  
Luptă sufletu 'ntre besnă și lumină,  
Și aripa-i sângerează fără vină*

A. MÂNDRU





RABINDRANATH-TAGORE

## CĂNTUL LXVI

DIN 'GRĂDINARUL'

---

Un nebun, căutând piatra care schimbă totul în aur, umbla rătăcitor, cu părul încâlcit, cu fața arsă, plin de praf, cu trupul ca o umbră, cu buzele stânse ca poarta închisă a inimii lui și cu ochii arzători ca scânteerea licuriciului care își caută soția.

Înainte de el urla oceanul nemărginit. Valurile vorbărețe povesteau de comorile ascunse în sânul lor și râdeau de prostul care nu știa să le înțeleagă.

El mergea desnădăjduit și fără odihnă în căutarea care devenise însăși viața lui.

Intocmai ca oceanul, care se înalță neconținut către cer, ca să atingă ceea ce nu se poate atinge ;

Intocmai ca stelele, care se învârtesc în cerc în căutarea unui țel, ce nu se poate ajunge niciodată;

Tot astfel, pe țărmul nisipos și pustiu al mării, nebunul, cu pletele înroșite de praf și de soare, rătăcea în căutarea pietrei, care schimbă totul în aur.

Într-o zi un ștrengar de băiat dintr'un sat se apropie de el și-l întrebă: «Cum ai căpătat lanțul

acesta de aur, care îți încinge mijlocul?» Nebunul tresări; lanțul, care mai înainte era de fier, se făcuse cu totul și cu totul de aur!

El nu visa; dar cum se făcuse schimbarea aceasta?

Sălbatec își lovi fruntea: unde, dar unde, fără să știe, își isbândise visul?

El își luase obiceiul să încerce pietrele, pe care le găsea, atingându-le de lanțul său și apoi să le arunce, fără să se uite dacă se făcuse vre-o schimbare; și astfel nebunul găsisese și pierduse piatra care schimbă totul în aur.

Soarele asfințise, iar la apus cerul era de aur.

Istovit, cu corpul și sufletul zdrobit, întocmai ca un copac desrădăcinat, nebunul începu din nou să caute comoara pierdută.

Trad. Dr. G. ULIERU







## DIN TOPONIMIA BULGARIEI

---

Multe numiri de localități ale Bulgariei de astăzi, mai ales din munții Haemului (Balcani), unde altă dată era multă populație românească, după cum reese din mărturiile istorice ale cronicarilor bizantini, sunt românești. În rândurile de mai jos voi căuta să atrag atenția asupra unora din numirile cu caracter românesc, căutând a dovedi, pentru altele, românitatea lor.

**Cricimă.** Despre Cricimă, vorbește *Irecek* (în *Period. Spisanie* XI, p. 1—2) reproducând, după cronicarii bizantini, formele :  $\text{Κριτζιμός}$ , <sup>1)</sup>,  $\text{Κριτζιμός}$  <sup>2)</sup> și  $\text{Κροτζιμός}$ . <sup>3)</sup> Această denumire se pomenește pentru întâia dată la 1199 cu prilejul răscoalei lui Ivancu. Numele ni se dă sub trei deosebite forme ; aceasta datorită imperfecțiunii caracterelor grecești în redarea unor sunete străine acestei limbi. Astăzi această localitate se numește *Cricimu* <sup>4)</sup>. *Irecek* ne mai spune că acest nume este neobișnuit la Slavi. Se pare că la Bulgari este împrumutat dela străini și, după toată probabilitatea, dela poporul român, cu care a convețuit veacuri. După presupunerea noastră, avem de a face cu românescul *Crucime*, ceea ce a trebuit să însemne „răspântie“, sau „localitatea unde se află cruce“. *Henri de Valenciennes* ni-l trans-

1) Nichita Acominatos Honiatul

2) Acropolita

3) Cantacuzen.

4) *Irecek* Kn. Bălg. II, pag. 435, 390.

mite sub forma de *Crucemont* (citește *Crusmon*)<sup>1)</sup>. Să se țină seamă că la Români este foarte răspândit obiceiul de a așeza crucei pe drumuri, la răspântii etc. In comuna mea natală, Avela (Avela, Abela) din Epir, se găsesc două localități cu acest nume: una zisă *Crușea mică*, alta *Crușea-(șea) mare* = *Crușea-mică*, *Crușea mare*. Nu există comună românească în Epir, care să n'aibă o localitate cu numirea de *Crușe*.

La Bulgari tot așa ne întâmpină asemenea denumiri dela cruce, zise *Crăstetsă* dela *Crăstă* (=cruce), cum de fapt ne încredințează *Irecek*<sup>2)</sup>, când spune, că „urmând drumul de aci, ajungi la *Crăsteșă*, unde se află o piatră cu „cruce cioplită“.

In sprijinul acestei păreri mai vorbește și nesiguranța cu care ni s-a transmis numele *Cricimă* de cronicarii bizantini, când *Κριτζιμός*, când *Κρυτζιμός* și când *Κροτζιμός*.

**Brașigova.** Afară de asta, e curios că tot în regiunea aceasta dăm de numele *Brașigovo*, care pare, de asemenea, că este un nume românesc, în legătură cu *Brașu* (dim. *Brășic*) plus suf. slav—ovo, pentru desemnarea numelor de localități. La Daco-Români ne întâmpină numiri ca: *Brășeni*, *Bășteni* (probabil metatezat). Și tot românesc pare a fi *Peruștița*, care corespunde slav. *Crușova*. Nu putem aminti aci și de *Peștera*, care, desigur locuită de Aromâni, este un nume slav ca origină<sup>3)</sup>.

Pe drumul ce duce dela *Brașigovo* la *Peștera* se află înălțimea zisă **Tămbra**, cu ruinele unui castel și apoi tot aci se află movila numită **Tumbra**, ambele cu numiri românești. Și tot aromânesc sună **Pirină** (Apenină?) și mai ales castelul **Pica**

1) *Villehardouin*, ed. Wailly, pag. 331 (după *Irecek*, *Period. Spis.*, pag. 3).

2) *Irecek*: *Period. Spis.* pag. 4.

3) *Irecek*: *Period. Spis.*, pag. 9: „In însăși *Peștera* nu-i nimic vechiu. Manuscrisele bisericii vechi, pe jumătate supt pământ, a sf. *Vineri*, au fost strânse la muzeul „*Oblastnii*“. O particularitate a orașului este colonia *Vlahilor* (*Cușovlahi*), cari au venit, se zice, cu 80 de ani înainte, din *Macedonia*; între ei își vorbesc românește cu puternic amestec de cuvinte grecești și bulgărești; dar altfel se dau de *Greci* și întrețin biserică și școală grecească. După mărturisirea preotului *Constantin*, ei au venit aci din marele oraș românesc *Moscopole*, la sud de *Ohrida* (μείτοιμοι Ικαν' από Βοσκοπόλεως), care, in veacul trecut, deveni dintr'odată renumit prin comerțul său, dar în curând decăzu din pricina strimtorării din partea *Albaneșilor* și a hoșilor *Cârjalii*. In gura lor bulgărescul *Peștera* se greciză în *περιστερά* (*porumbel*), pe când *Turcii* l-au prefăcut în *Beș-dere* (*cinci-răuri*)“.

(XI pag. 9) ; apoi **Radulovo** (nume de sat) dela *Radul* (XI pag. 9) și *Panara* cf. cu *Pănarti*, sat în cazaua Grebine.

După cum vedem, atâtea numiri românești, care ne îndreptățesc să presupunem că și *Cricimă* s-ar putea deriva de la *Crucime*..

**Crastova.** Despre *Crastova* ne spune Irecek că se găsește cu câteva minute mai departe și că este localitate muntoasă. „Câteva minute mai departe se află satul *Crastova*, unde drumul, plin de urzici, se lasă din munți spre Filipopole“. Apoi, tot acolo, Irecek (în notă) spune că „nu e *Crastavo*, ci *Crăstovo*, poate *Crăstovo* <sup>1)</sup>“.

Presupunerea lui Irecek se pare că pornește din considerația că formelor *Crastavo* și *Crastovo* nu li se pot găsi puncte de plecare în slavonește pentru derivarea lor, ca pentru forma *Crăstovo*. Credem însă că nu-i nevoie de așa ceva, în cât, după toate probabilitățile, *Crastavo* sau *Crastovo* nu-i altceva decât românescul *Cr(e)asta*, plus sufixul slavonesc *-ovo*.

Numiri de localități cu denumirea *Creasta* se găsesc atât la Daco-Români cât și la Aromâni.

Tot caracter românesc poartă și numirile de localități din regiunea Dospat ca : *Sátoviște*, *Marulovo*, *Tărănce*, *Osina*, *Corbul*, *Guștir*, *Singur* <sup>2)</sup>. Numele de râu *Vasilea* <sup>3)</sup>, din regiunea *Cepinului* sună de asemenea aromânesc, căci la Români se obișnuiesc asemenea denumiri, fără sufixe, după nume de persoane. La *Avela* (Epir) există muntele *Vasilița* (diminutivul lui *Vasile*, ca *Ionița* dela Ioan). *Baia* <sup>4)</sup> (cu *n* muiat) se găsește în toată Bulgaria. *Barișta* (Period, Sp. XI, pg. 18) dela *bară*, (na brođu dălboki barișta) este un cuvânt datorit Aromânilor.

**Rupciòs.** Intre Comici, Ahârù Celebi și Dospat se află regiunea muntoasă umită *Rupciòs*, spre sudul Filipopolei <sup>5)</sup>. După cum vom vedea, această numire este românească. După *Irecek*, l. c.,—

1) *Period. Spis.* X, pag. 12.

2) *Period. Spis* XI, pag. 16 ; 3) idem pag. 20 ; 4) După *Densușianu Ovid* vine de la *balnea*, deci nu merge după pilda lui *antaneus întăiu*, arom. *ntăiși*, cum crede Romansky, *Lehnwörter lat. Ursprungs* Leipzig, 1909 pag. 93, ca să fie o piedică pentru intrarea lui directă din românește.

5) *Irecek*, Kn. Bălg. II, pag. 393.

care încearcă să derive numele *Rupciós* de la *Meropi* prin aferesa lui *me-* neaccentuat, — mai pe larg ne vorbește Hr. P. Constantinoff <sup>1)</sup>).

Nu se știe, zice dânsul, dacă *Rupciós* derivă de la *Rupți* (numele locuitorilor) sau *Rupți* dela *Rupciós*; dacă însă avem în vedere că în regiune nu există niciun sat cu numele *Rupciós*, se poate presupune că *Rupciós* și-a luat numirea dela *Rupți*.

Pentru aceasta va trebui să cercetăm de unde provine numele *Rupți*. Și, pentru a explica pe *Rupți*, autorul se referă la o tradiție locală, după care *Rupți* ar deriva dela „*Robți*“, deoarece Bulgarii din acele localități, ca unii cari trăiau foarte aproape de câmpia Filipopolei, erau expuși la cele mai dese năpădiri din partea Turcilor și deveniseră *Robe* sau *Robți* ai Turcilor.

Este de prisos a combate această etimologie poporană și a încerca să explicăm greutatea prefacerii lui *Robți* în *Rupți*.

După altă versiune (ibidem pag. 655), împărtășită și de locuitorii muntelui *Rupciós*, de așa zișii *Rupți*, ar fi că ei, nepriimid de bună voe credința mahomedană, ar fi fost impuși să plătească un *haraciu* și anume câte un rup (10 parale) de cap și că, de atunci, vor fi fost porecliți *Rupți* și *Rupalani*, cum se mai numesc (Nauca, II, 463—473), părere, căreia, după autor, nu i se poate da crezare, ca și celei de mai sus.

Alții cred că numele de *Rupți* ar veni dela *Rodopă*, *Rudopți*, *Rupți*; sau, poate de la *Rudocopți* <sup>2)</sup>, după ocupația locuitorilor cu minele, (*rudarstvo* și *rudocopstvo*) <sup>3)</sup>.

După cum vedem, toate sunt simple presupuneri, cași părerea că *Rupți* și *Rupalani* ar deriva dela *Ropi* = ponoare, adăucituri joase... (niški cotlovini), cum crede P. A. Sircu în scrierea sa *Rupalani* și *Rupți*, pag. 4, ceea ce, după Constantinoff, nu poate fi adevărat, căci atunci ar fi trebuit să se numească așa toți locuitorii bulgari din acele localități muntoase cu *niški cotlovini*.

Am reproduș toa'e părerile, spre a se vedea imposibilitatea susținerii lor. Nici una nu-i satisfăcătoare. Cea propusă de Irecek, dela *Meropi*, de asemenea, căci chiar dacă am admite posibilitatea căderii silabei neaccentuate *me-*, totuși rămâne imposibil de admis prefacerea lui *ó* accentuat din (*Me*)*ropi* în *u*: *Rupi*.

1) *Period. Spis.* volumul 23 pag. 655.

2) *Period. Spis.* vol. 23, pag. 656; 3) idem pag. 656.

După noi, originea cuvântului *Rupcios* trebuie căutată în cuvântul românesc /a/răpă care, la Români, se aude și *arupă*, sau *arupă*. *Rupă* în loc de *răpă*, la Români, se sprijină pe forma meglenită *ropa* (citește *roapa*), de unde, neaccentuat, *ruposu*<sup>1)</sup>.

La Aromâni, *arupă* însemnează prăpastie, loc prăpăstios. Într'o poezie populară întâlnim versul.

*Plîndze și zghileaște  
Ș-tu-arup se aruculeaște  
(Plînge și se vaită  
Și în prăpastie se rostogolește)*<sup>2)</sup>.

Atestarea, deci, a unei forme *rup*, *rupă*, pentru *răpă*, nu se poate contesta.

Sub forma de *rupă* îl găsim în toponimia sârbească și bulgărească în toată Peninsula-Balcanică. Așa există satul *Rupče* în Serbia, spre nord de *Vlasina*, ne spune Irecek (în Kn. Bălg. II, 599); *Rupski dol* (pag. 285) în regiunea nordvestică a Bulgariei, în munții *Stara* (vechi), unde se află și urme de mine vechi, deci localitate stâncoasă, cu râpe, astăzi din nou pusă în exploatare și de unde se extrage plumb, argint și fier.

Numirea de *Vlasina* și *Vlasotniți* spre nord, arată că este vorba de localități unde trăesc sau au trăit vreodată Români. Spre est de această localitate se află *Clisura*, nume ce, fără îndoială, a fost transmis de Români, ca unii ce și astăzi îl aplică trecătorilor de munți.

Dela *rupă* s'a format apoi *rupți* (precum din *Zagor*, *Zagorți*) și *Rupalani*, *Rupalii*. Din *rupți* apoi, tot în gura Romanului, prin sufixul — *os*, s-a făcut *rupcîos*.

În favoarea etimologiei propuse aci vorbesc și denumirile următoare din regiunea muntelui *Rupcios*, în care se ascund numiri românești: **Bacîcovo** (pag. 655 vol. 33/34), dela *Baciu*, (cf. rom. *Baciu*, *Băciliște* etc.); **Peruștița**, despre care am vorbit; **Sotiri**, care, deși din gr. Σοτήρ, este însă uzitat mai mult de Aromâni și Albanezi, atât ca nume de persoană cât și ca nume de biserică, făcută pe culme de munte (La Avela, Epir, se găsește biserică *asutira* = ἄγια Σοτήρα; formațiunea, după cum se vede,

1) La Aromâni: loc *arupos* = loc răpos, prăpăstios, loc stâncoș.

2) P. Papahagi: Din literatura populară a Arom, 1900, pag. 800.

este românească, în loc de  $\delta$  ἄγιος Σάτρη); **Çiucuru dere** (p. 654) dela *çiuca*, pl. *çiucuri*; *çiucă* înseamnă la Aromâni vârf, culme și este foarte răspândit ca nume de localități în toată Peninsula Balcanică. Ex.: *Çiuca-roșe*, Epir; *Çiuca-naltă* dela granița Tesalo-Macedoneană etc. **Çiucuri-kiol** (pag. 659); **Çiuricovo** (pag. 661, 680), format dela *çiureac* (În Epir, spre nord de Avela se află *Çiureaclu*); **Giurcova**, (pag. 659) dela *giura*, nume de munți atât aci cât și în Albania; **Cara-Mandra** (pag. 659) dela turc. *cara* = negru și rom. mandră; **Çara-çiumacă** (pag. 660); **Dormușova**. (Dela *Dormuș* pentru *dormiș* „loc de mas pentru cai și pentru vite“; cf. *Dormitor*, nume de localitate în Muntenegru).

Mă mărginesc aci.

Nici ocupația locuitorilor din Rucios nu este împotriva etimologiei propuse aci. Indelețnicirea lor de predilecție este *zidăria*, *oieritul* și *cărăvănitul*, adică *cărăușitul* (pag. 663). Vorbindu-ni-se de puterea lui Hasan-Aga din *Tămriciu* (pag. 664) se spune că acesta, folosindu-se de oare care drepturi vechi, și-a însușit păduri și munți frumoși din jurul Tămriciului, „unde vărau propriile lui turme de oi fără număr și oarecare herghelii de cai“. Vorbind, mai departe, despre satul *Cepelare*, ne spune că numai după liberare locuitorii au început să se dedea *zidăriei*, *chiragialăcului* și *croitoriei*, de oarece pășunatul deveni greu, prin trecerea parcelată a pământului din stăpânirea Turcilor, care-l vindeau, ca să se ducă, în mâna țăranilor. La pag. 667 ni se spune de asemenea că *creșterea vitelor* este o ocupație principală alături de *zidărie* și *cărăușit*: „ocupația de căpetenie este agricultura și *creșterea vitelor*. Dela unire (1886) încoace repede decăzură și una și alta și aceasta nu numai aci (la Bogutînva), ci în întreaga regiune (rucioasă), din cauză că oile, când se coboară iarna la pășune, în șesurile Arhipelagului, oierii plătesc primăvara (la întoarcere) două dări (*beglicuri*), una în Turcia și alta în Bulgaria; iar pentru oile moarte în timpul iernei plătesc vamă de „plecare, de ieșire din țara“ (unde au iernat oile).

Acelaș lucru reese și din cele relatate la pag. 679 despre regiunea *Cricimei* (Șiroca — Loaca): „Agricultura este slabă, iar *creșterea vitelor* a decăzut din pricina celor două dări (*beglicuri*) ce se iau la coborârea oilor spre șesurile maritime (sub-înțeles: din țara turcească)“.

Socotim, așa dar, după cele arătate, că presupunerea lui Irecek, — singura mai serioasă — că *Rupți*, *Rupcios* ar deriva delă *Meropi*, — nu se poate susține.

Intr'un studiu ulterior ne propunem să complectăm nomenclatura toponimică de origine românească a Bulgariei de azi.

Ca încheiere, adăogăm următoarele numiri extrase din *Periodicesco Spisanie*, vol. 63, din studiul d-lui Toșeff: *ingu-zapadna Bălgaria vă floricično otnoșenie* (Bulgaria sud vestică sub raportul florei), pentru scoaterea în evidență a caracterului românesc de odinioară al acestor regiuni: *Vlasi-selo* (pag. 46); *Vlașca-reca*, (eodem); *Vlașca-Planina*, între Rila și Osogova (pag. 19), pe harta austriacă stă *Vlașina*; Vârful muntelui Babina se numește *Patarîța* (pag. 20), adecă *Pătărița*, ceea ce înseamnă la Aromâni „cârja”; *Erma* (pag. 21); *Virilă* pag. 20, care pe harta „*Makedonien*“ (?) stă *Verilă*; *Misulă*, sat și munte (pag. 41) — cu vârful *uși* (= poartă, sau slav. *uși* = urechi?); *Migioră*, munte cu înălțimea de 2186 m., ceea ce ne face să ne gândim la cuvântul *Magiore*, *Măgior*, [*Migioru*, dacă nu cumva redarea nu-î greșită, în loc de *Măgioră*, (pag. 44). Localitatea se află tot într'o regiune cu numire românească. „Spre nord-vest, de pe muntele *Vlașca* se vede *Vidliciul*, muntele *Migioru* (2186 m.), *Comă* (2010) și întreaga câmpie a Pirotului“.

PERICLE PAPAHAĞI.

SILISTRA



# FOLKLOR TĂTĂRESC DIN PERVELIA

CULES DE  
I. DUMITRESCU  
Învățător

## TĂLMĂCIRI

Demult, demult, erau odată doi frați, cari ședeau în două sate aproape unul de altul.

Intr'o zi, fratele mai mare zice celuiilalt :

— „Vino mâine la geamie în satul meu, ca să ne rugăm!“.

— „Voiu veni!“ — răspunse cellalt.

A doua zi, fratele mai mic plecă de cu noapte spre satul vecin. De abiá merse puțin și găsi pe drum o ladă foarte frumoasă. Mirat, omul deschise lada, dar găsi în ea numai gunoi. Se minună el mult și porni mai departe.

După câtva timp, întâlni o cămilă pe care o ducea de căpăstru un șoricel. Se minună mult omul și porni mai departe.

Mai târziu, întâlni o turmă de oi și în mijlocul lor era un miel care sugea pe la toate și striga într'una că i este foame.

Mai departe văzu omul o cățea, în pântecul căreia țipau niște căței.

Când ajuse la fratele său mai mare, îi povesti cele văzute și-l rugă să i le lămurească. Fratele cel mare i-a spus :

— „Lada cu gunoi însemnează că după noi, mai târziu, se vor naște oameni foarte frumoși pe dinafară, dar înăuntru au să fie putrezi, cu suflete spurcate și pline de păcate. Cămila pe care o ducea șoarecele de căpăstru, însemnează că mai târziu, după noi,



femeile vor fi mai tari și vor duce ele pe bărbați de nas Mielul care suga o turmă de oi, însemnează că vor veni oameni, cari vor căuta să răpească pe nedrept avutul altora, vor prăda și vor jupui pe toți, fără a se sătura. Cățeaua, căreia îi țipau cățeii în pânțele, însemnează că vor veni vremuri când copiii nu vor mai ascultă deloc de părinți și vor vorbi înaintea lor!"

Și toți Tătarii cred că au venit acele vremuri prevestite.

## FIECARE CU NĂRAVUL LUI.

La curtea unui sultan, era odată un mare vizir, despre care nici un alt pașă sau demnitar nu știa din ce neam este: Turc, Tătar, Persan, Laz, Curd, sau altceva?

Intr'o zi se strânseseră câțiva pași și se sfătuiră cum să facă ca să poată afla din ce neam este marele vizir. Unul dintre ei spuse celorlalți:

— „Să-l poftim într'o zi ca oaspete la masa mea și apoi vă voi spune eu ce voiți să știți“.

Zis și făcut. Il poftiră pe marele vizir la masă, în casa pașii. Acela veni și a fost aci masă mare cu mâncări multe și alese. În urmă, după ce marele vizir a plecat, toți pașii se strânseseră împrejurul celui care se lăudase că va pătrunde taina și-l întrebară dacă știe acum din ce neam este marele vizir. Pașa răspunse:

— „Marele vizir este Tătar!“

— „De unde știi?“

— „Voi n'ați văzut că la toate mâncărurile văra lingura până'n fundul străchinii, ca să caute carne? Numai Tătarii fac așa!“<sup>1)</sup>



1) În adevăr, alimentul principal al Tătarilor este carnea, pe care o consumă în foarte mare cantitate, ca nimeni alții.

## DUPĂ CE CUNOSTI NEAMUL

Intr'un sat tătăresc trăia odată un mare bogătaş. Odată trecură pe acolo șase creștini călători, cari — fiindcă inserase, — căutau o gazdă unde se poată rămâne peste noapte. Bogătaşul, aflând de aceasta, trimise un servitor și-i chemă la sine. Creștinii veniră.

Bogătaşul îi primi bine și ar fi vrut să vorbească mult cu ei, dar, — fiindcă el nu știa altă limbă, iar creștinii nu știau pe cea tătărească, — nu se putură înțelege. În deosebi Tătarul ar fi vrut să știe de ce neam este fiecare dintre cei șase creștini, dar n'avea cum.

Un servitor al lui, auzindu-i dorința, îi zise :

— „Stăpâne, eu îți pot spune ușor de ce nație este fiecare, dar trebuie să-mi dai voce ca eu să vă aduc la masă mâncărurile care voiu vrea eu!“.

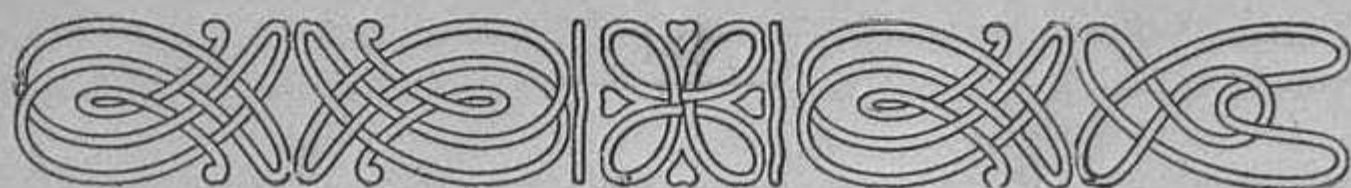
Stăpânul se învoi.

Când veni vremea, servitorul aduse la masă aceștea : ciorbă de pește, fasole cu mămăligă, praz, salată de măsline cu untdelemn, macaroane, cartofi, un pahar cu bere și o lulea ; apoi pofti pe creștini să se așeze cu toții la o masă și să mănânce fiecare ce-i va plăcea.

Târziu de tot, după ce oaspeții au mâncat și s'au culcat, bogătaşul tătar chemă la sine pe servitor și-l întrebă dacă știe acum de ce nație este fiecare dintre cei șase creștini. Servitorul îi spuse lămurit totul, dar stăpânul întrebă :

— „De unde știi?“

— „Foarte ușor, răspunse servitorul. Cel care a mâncat ciorbă de pește, este Rus ; cel cu fasolea și mămăliga, este Român ; cel cu prazul, Bulgar ; cel cu salata de măsline în untdelemn, este Grec ; cel cu macaroanele, Italian ; cel care a mâncat cartofi și a băut bere, este German ; iar cel care n'a luat nimic, ci numai și-a fumat luleaua, este Englez !“.



## GIUMAC

1.

*Sapsari sapran ghibi,  
Oculur Coran ghibi.*

**Altân.**

2.

*Ai geatar, cun geatar,  
Echi lezi hici geatmaz.*

**Haivan boinusu.**

3.

*Asti casâr, iustiu casâr,  
Ortasândâ mai sasâr.*

**Cârpî.**

4.

*Pândi—pândi, chetersân,  
Caraldâgâ sândi chetti,  
Şindî şâgar câlè-câlè olersân  
Şindî şâgar câlé-câlé  
culersân.*

**Cârpî.**

## GHICITORI

1.

Galben ca veninul  
Şi se ceteşte (se caută) ca  
Coranul.

**Aurul.**

2.

Luna doarme, soarele doarme,  
Numai două nu dorm  
niciodată.

**Coarnele vitelor.**

3.

Dedesubt rogojină,  
deasupra rogojină,  
Şi la mijloc pute seul.

**Ariciul.**

4.

Se sue, se sue, se duce,  
S'a ascuns în curte,  
Acuma ai să te prăpădeşti,  
Acuma ai să mori de răs.

**Ariciul.**

5.

*Giufac aittâm, giucârlâm,  
Giumlé iitni cutârtâm.*

**Burși.**

5.

Am spus ghicitoarea, am tușit,  
Și toți câinii i-am stârnit.

**Purecele.**

6.

*Erten cheter ellezi<sup>1)</sup>  
Acșam cheler ellezi,  
Tiurliu-tiurliu ipecten  
Tîimé tier ellezi.*

**Colun.**

6.

Dimineața pleacă,  
Seara vin,  
Din toate felurile de mătăsurii,  
Ele fac nasturi.

**Olle.**

7.

*Allah iapar iapasân,  
Temâr așar capusân.*

**Carbuz.**

7.

Dumnezeu îl face,  
Cușitul îi deschide ușa.

**Pepenele.**

8.

*Asâret alânân câlâși,  
Duniadâ dâr bâr își.*

**Geașan géalcâldaganî.**

8.

Sabia Arhanghelului Mihail,  
Își are un vârf în lume.

**Fulgêrul.**

9.

*Iui aldândâ ac tanâ  
Arû men dep mac-tanâ*

**Cun.**

9.

În fața casei este o mânzată  
albă  
Și se laudă că este frumoasă.

**Soarele.**

10.

*Alaman aiac,  
Altân taiac,  
Giursan gelmez gealangaiac*

**Sagân.**

10.

Picior bălțat,  
Ciomag de aur,  
Dacă fugi după el, nu-l ăjungii.

**Funigeli.**

1). Acest cuvânt «ellezi» n'a fost posibil să mi se traducă. Unii pretind însă că în limba arabă a Coranului, «ellezi» însemnează chiar «oi».

11.		11.
<i>Tolem tolî ac tauc.</i>		Cotețu-i plin de găini albe.
	<b>Tăș</b>	<b>Dinșil.</b>
12.		12.
<i>Sără-sără odalar Hicindé duran soctalar.</i>		Rânduri-rânduri de odăi Și'năuntru sunt studenți.
	<b>Harlp.</b>	<b>Roșcova.</b>
13.		13.
<i>Astî lactà, iustî lactà, Ortasândà zalâm soctà.</i>		Dedesupt scândură, de-asupra scândură Și la mijloc un student rău.
	<b>Emșeșec ași.</b>	<b>Sâmburele roșcovei.</b>
14.		14.
<i>Ecî cașâc Duverghé geabâșâc.</i>		Două linguri Lipite de perete.
	<b>Culac.</b>	<b>Urechile .</b>
15.		15.
<i>Bâr cuium-bar Ecî târlâ suû-bar.</i>		Am o fântână Cu două feluri de apă.
	<b>Glemârta.</b>	<b>Oul.</b>
16.		16.
<i>Tâc-tâc-am-am, Teobesi lamam ; Bâr câz aldâm, Babasî imam.</i>		Tâc-tâc-am-am, Am astupat gaura ; Am luat o fată Și tatal ei e hoge.
	<b>Saat.</b>	<b>Ceasul.</b>
17.		17.
<i>Bâr chelânâm bar ; Chelchendé cușaclai, Chetchendé cușaclai.</i>		Am o noră ; Cel ce pleacă, o îmbrățișază, Cel ce vine, o îmbrățișează.
	<b>Peș.</b>	<b>Soba.</b>

- |                                   |  |                                  |
|-----------------------------------|--|----------------------------------|
| 18.                               |  | 18.                              |
| <i>Deort duverdé, deort Arap.</i> | <i>Patru pereți, patru Harapi.</i>     |                                  |
|                                   | <b>Oșaclâc.</b>                        | <b>Hornul.</b>                   |
| 19.                               |  | 19.                              |
| <i>Galdâr-galdâr anesî bar,</i>   | <i>Mama lui bolborosește,</i>          |                                  |
| <i>Boindâ moșagi bar,</i>         | <i>La gât are mărgele,</i>             |                                  |
| <i>Colândâ colșagi bar.</i>       | <i>La mâini are mânuși.</i>            |                                  |
|                                   | <b>Cocâș.</b>                          | <b>Curcanul.</b>                 |
| 20.                               |  | 20.                              |
| <i>Bâr babî bacârar</i>           | <i>O babă strigă</i>                   |                                  |
| <i>Giumlé alemnî șacârar.</i>     | <i>Și toată lumea se adună</i>         |                                  |
|                                   | <b>Ezan ocuganî.</b>                   | <b>Cântecul hogil la geamie.</b> |
| 21.                               |  | 21.                              |
| <i>Ecî gigât cureșâr</i>          | <i>Doi flăcăi se luptă</i>             |                                  |
| <i>Tabanlarî lăreșâr.</i>         | <i>Și călcăile nu li se mișcă.</i>     |                                  |
|                                   | <b>Macaslâc.</b>                       | <b>Grinzile.</b>                 |
| 22.                               |  | 22.                              |
| <i>Bâr chicichené alașă</i>       | <i>Un cal mititel</i>                  |                                  |
| <i>Teogherecnî dolașă.</i>        | <i>Se 'nvârtește împrejur.</i>         |                                  |
|                                   | <b>Coletcî.</b>                        | <b>Umbra.</b>                    |
| 23.                               |  | 23.                              |
| <i>Pazargâ chettâm</i>            | <i>Am fost în oraș,</i>                |                                  |
| <i>Sierghé condâm,</i>            | <i>În poliță am fost pusă</i>          |                                  |
| <i>Deort ai igârmi deort</i>      | <i>Patru luni și douăzeci și patru</i> |                                  |
| <i>ildâz cordâm.</i>              | <i>de stele am văzut.</i>              |                                  |
|                                   | <b>Nal mîgî.</b>                       | <b>Potcoavele și culele.</b>     |
| 24.                               |  | 24.                              |
| <i>Bâr chicichené pâl</i>         | <i>Un fluture mititel</i>              |                                  |
| <i>Arcasândâ tasmâ tâl;</i>       | <i>Are limbă pe spinare;</i>           |                                  |
| <i>Acâlân bosâ, oilandâ bâl!</i>  | <i>Dacă tu ai minte, ghicește!</i>     |                                  |
|                                   | <b>Saban.</b>                          | <b>Plugul.</b>                   |

25.

*Iui işindé oin bar,  
Cuiü şindé cuiü bar,  
Cuiu şindé gilan bar,  
Gilan başindá şemidan bar,  
Şemidanân başindan  
borazan bar.*

**Lambá.**

26.

*Deort drecli  
Teobesi moghedecli.*

**Şágarac.**

27.

*Ogâz ocuré, cul şaşá.*

**Pâşci.**

28.

*Bâr aivanâm bar,  
Târlüi gilá, lârlüi cusá.*

**Iui.**

29.

*Acşam bosá, caplanâr  
Sábârtci ostaná saclanâr.*

**Coz.**

30.

*Muiuz ilen saban eclâm.  
Şecher septâm. tuz şicli.*

**Târnaganî.**

31.

*El sacladâm,  
Er gheordâm.*

**Horaz.**

25.

In casă este un joc,  
In fântână mai este o fântână,  
In fântână este un şarpe,  
In capul şarpelui este un  
sfeşnic,  
Şi 'n capul steşnicului este  
o goarnă.

**Lampa.**

26.

Patru stâlpi  
Şi pe ei (se află) un coviltir.

**Hornul.**

27.

Boul rage şi risipeşte cenuşa.

**Ferăstrăul.**

28.

Am o vită care  
Intreg înghite întreg varsă.

**Casa.**

29.

Dacă este seară, se închid  
Şi s'ascund sub mătură.

**Ochli.**

30.

Cu coarnele am arat,  
Zahăr am presărat, sare a eşit.

**Scărpina tul.**

31.

Carne am ascuns;  
Bărbat am văzut.

**Cocoşul.**

- |                                |                      |                            |
|--------------------------------|----------------------|----------------------------|
| 32.                            |                      | 32.                        |
| <i>Bâr suecsâz semâz bogâ.</i> |                      | Un taur gras fără oase.    |
|                                | <b>Casartcî.</b>     | <b>Căpuşa.</b>             |
| 33.                            |                      | 33.                        |
| <i>Cará mâşâc cuirugundan.</i> |                      | Pisică neagră              |
| <i>Aşâlgan.</i>                |                      | De coadă spânzurată.       |
|                                | <b>Sapli-tauá.</b>   | <b>Tigala.</b>             |
| 34.                            |                      | 34.                        |
| <i>Cará tauc canatândá</i>     |                      | Găină neagră spânzurată de |
| <i>asâlgan.</i>                |                      | aripi.                     |
|                                | <b>Oşac.</b>         | <b>Pirostrille.</b>        |
| 35.                            |                      | 35.                        |
| <i>Caz giemârtladi</i>         |                      | Gâsca a ouat               |
| <i>Coranî alladi.</i>          |                      | Şi a încălecat pe gard.    |
|                                | <b>Cabac.</b>        | <b>Dovleacul.</b>          |
| 36.                            |                      | 36.                        |
| <i>Catangî damni îşimde</i>    |                      | Stă în grajd întunecos,    |
| <i>Caz-dai bolâp olâri.</i>    |                      | Stă ca o găscă,            |
| <i>Tará magá şasi ioc</i>      |                      | N'are păr să se pieptene   |
| <i>Câz-dai bolâp olâri.</i>    |                      | Şi stă ca o fată.          |
|                                | <b>Cocâş.</b>        | <b>Curca.</b>              |
| 37.                            |                      | 37.                        |
| <i>Uzun-uzun uzunlar,</i>      |                      | Lung, lung şi iar lung,    |
| <i>Dulapları turar</i>         |                      | Dulapurile îi stau         |
| <i>On ecâtané iaprac,</i>      |                      | Douăsprezece foi           |
| <i>On iucitané toprac.</i>     |                      | Şi treisprezece pământ.    |
|                                | <b>Şubuc.</b>        | <b>Luleaua.</b>            |
| 38.                            |                      | 38.                        |
| <i>Cârc ipeç men arâlgheñ,</i> |                      | Din patruzeci de fire de   |
| <i>Cârc tuimsâc tuilgheñ.</i>  |                      | mătase                     |
|                                |                      | S'au împletit patruzeci de |
|                                |                      | noduri.                    |
|                                | <b>Ormecşi lasî.</b> | <b>Pânza pălanjenului.</b> |



39.

*Câzâl calau iustândè,  
Ac şoşamí olârá.*

Tâş.

39.

Pe un gard roşu  
Stau prepeliţe albe.

Dinşli.

40.

*Anierdè vai-vai  
Bâllî şictá maicai mai.*

Câmârscă.

40.

Acolo este vai-vai  
Şi'n ulcică fierbe unt.

Furniclle.

41.

*Bâr aulam bar ;  
Bin coi sâiá,  
Bâr auş toban sâimai.*

Câmârscanî Ivaşî.

41.

Am o curte ;  
O mie de oi încap,  
Dar o mie de pae nu încape.

Gaura furnicllor

42.

*Bâr aalâm bar ;  
Şes-sem toctai  
Bailasan girè.*

Şarâc.

42.

Am un cal ;  
Când îl desleg stă,  
Iar când îl leg merge.

Oplnca

43.

*Bâr chicichené pâlnaz ;  
Gerghé liuşşé sânmaz  
Iapângilar iapalmaz  
Cuimgilar cáialmaz.*

Pândâc.

43.

Este un fluturaş mititel ;  
Dacă cade jos nu se sparge.  
Meşterii nu pot să-l tacă,  
Argintarii nu pot să-l toarne.

Buricul.

44.

*Su aslândá  
Sarî perâc.*

Tiul.

44.

Sub apă  
Puiculiţă galbenă.

Păsatul.

45.

*Cat-cat teoşec,  
Oni bâlmeân bâr eşec.*

**Toban.**

46.

*Coc cudurdedi  
Coighè chelâp şalladi  
Eci tai bâr gerghé  
Chelâp olladi*

**Târmenî caiataşî.**

47.

*Iui arlânda euşagâm caldi ;  
Ai saldi, cun aldi.*

**Cârau.**

48.

*Pazardâ salâlmaz,  
Şanaci salânmaz,  
Ondan tallî şii bolmaz.*

**Ulcu.**

49.

*Tas iustândé saban giurè.*

**Baş cârcanî**

50.

*Iustú gearî, astî gearî,  
Orlasândá bâr auş tarî.*

**Ingir.**

45.

Rânduri-rânduri de saltele  
Şi cine nu ghiceşte este un  
măgar.

**Palele.**

46.

Cerul a tunat,  
In mijlocul satului s'a spart,  
Doi cai la un loc  
Au păscut in mijloc.

**Platra morii.**

47.

După casă a rămas brâul ;  
Luna l-a lăsat şi soarele l-a  
ridicat.

**Bruma.**

48.

La oraş nu se vinde,  
In sarfurie nu se pune,  
Şi mai dulce decât acela nu  
se găseşte.

**Somnul.**

49.

Pe castron plugul merge.

**Maşina de tuns.**

50.

Deasupra piele, dedesubt piele,  
Şi'n mijloc un pumn de meu.

**Smochina.**

51.

*Et metii, temâr cârşau.***Parmaclî iuzuc.**

52.

*Ac taiacă uralgan biaz şali.***Parmac.**

53.

*Cará bull chelâp caplodî,  
Tâmârtai chelâp giocladi.***Caşâc capcaş.**

54.

*Bâr chicichene ducheane,  
Işi toli Mocan.***Sâernâc.**

55.

*Ot başândá otârá,  
Cursá şigân totârá.***Cuman.**

56.

*Astî tactá cop basar,  
Iustî tactá cop basar,  
O bâzâlsá câm iasar?***Coc ger.**

57.

*Uzun ildâz, aalâm ildâz,  
Ildâzlardan iapâlmadâm,  
Chianunlerdé er ierdè,  
Martá beni bulamasân,  
Ne oldâgân bilemesân.***Car.**

51.

**Butoi de carneşi cerc de fier.****Degetul şi inelul.**

52.

**Băţ alb înfăşurat în pânză albă.****Degetul.**

53.

**Un nor negru l-a acoperit,  
Cevá rotund l-a descoperit.****Lingura şi capacul.**

54.

**O prăvălie mică,  
Plină toată de Mocani.****Cutia cu Chibrituri.**

55.

**Stând lângă foc,  
Işi satură pântecul.****Ibricul.**

56.

**De-asupra scândura s'apasă,  
De jos scândura apasă,  
Dacă se strică cine reface?****Çerul şi pământul.**

57.

**Sunt o stea lungă, numele mi-e  
stea,  
Din stele nu m'am făcut,  
Unde mă cauţi, mă vei găsi,  
In Martie nu mai mă găseşti  
Şi ce m'am făcut nu ştii.****Zăpada.**

58.

*Cuciugiuc boilî  
Catiipé tonni,*

**Patlagean.**

59.

*Ai obalar — obalar,  
Obadá gilan balalar,  
Sorpasî elal et aram;  
Ogâ neder molalar.*

**Bal.**

60.

*Geol geandan mailî caiş.*

**Gilan.**

61.

*Tic-tac, capacli san.*

**Saat.**

62.

*Ai buralî — buralî,  
Aiağı colî cânalı,  
Şimşicâilî tonî bar.  
Sultaniè atî bar.*

**Öpop.**

63.

*Geaşı on beş, carlî otuz  
Sângârdá bâr taş.*

**Al.**

58.

Statură mică  
In haină de catifea.

**Pătlăgeaua vânătă.**

59.

Moviliţe — moviliţe,  
Pe movili şarpele face pui,  
Zeama e bună, carnea e  
spurcată;  
Ce-au să zică preoţii?

**Mierea.**

60.

Lângă drum cureluşă unsă.

**Şarpele.**

61.

Tic-tac strachină învelită.

**Ceasul.**

62.

De aici aici,  
Picioarele şi mâinile i sunt  
văpsite,  
Poartă haina pestriţă  
Şi o chiamă Sultana.

**Pupăza.**

63.

Când e tânără, are 15 (zile),  
când e bătrână, are 30,  
Şi la sfârşit e ca o piatră.

**Luna.**

64.

*Jui işimdê oin bar,  
Tablaşictá tiuum bar.*

**Carlgaş.**

65.

*Stambuldá caz pşé  
Cacusî mândá tşé.*

**Mectiup.**

66.

*Ecî damdá bâr drec.*

**Murân.**

67.

*Cat-cat callanşic  
Callamadan ap aşic.*

**Capustá.**

68.

*Bâr cuium bar belden  
Bâr cuium bar tâzden.*

**Ştan etâc.**

69.

*Ozi top coletci ioc.*

**Urú.**

70.

*Cunghé pâşchen aş cordâm.  
Cobâc cuscan tâş cordâm.*

**Caun cobâc.**

64.

*In casă mi-e jocul  
Şi pe tablă am păsat.*

**Rândunica.**

65.

*La stambul se trige găscă  
Şi mirosul vine aici.*

**Scrisoarea.**

66.

*Intre două grajduri un zid.*

**Nasul.**

67.

*Rânduri-rânduri rândurele  
Şi'ntre rânduri este turtă.*

**Varza.**

68.

*Am un puţ la mijloc  
Şi-un puţ la genunchi.*

**Pantalonii şi cismele.**

69.

*Minge rotundă fără umbră.*

**Groapa.**

70.

*Mâncare coaptă la soare am  
văzut,  
Şi spumă vărsând dinţi am  
văzut.*

**Pepenele galben.**



## V. MEMETCEA

Jocul acesta este tătăresc și numai pentru băeți. Intâi se aleg doi șefi; apoi, ceilalți copii, —doi câte doi, —se duc mai la o parte și-și pun în taină diferite nume, (de flori, fructe, etc.) și pe urmă vin în fața șefilor, cari aleg la noroc. În urmă cele două cete, la depărtare de vre-o 8 — 10 metri una de alta, se așează față'n față, stând toți jos, turcește. Atunci un băiat dintr'o ceată și altul dintr'alta spun cuvintele următoare :

1. *Memetcea !*
2. *Melecâi totà !*
1. *Baran ghelé.*
2. *Bași ortá.*
1. *Seven, seven.*
2. *Ghelsân, alsân !*

1. Memetceá (nume propriu)
2. Lele Melecâi ! (nume prop.)
1. Se duce și vine.
2. Capul la mijloc.
1. Iubește, iubește !
2. Să vie, să ià !

Cuvintele acestea fiind sfârșite, cei doi băeți cari le-au spus, fug unul după altul, înconjurând de trei ori cele două tabere. Dacă în fuga aceasta cel din nainte este prins, devine prizonierul celorlalți.

Când o ceată este luată prizonieră, toți copiii din ceata biruitoare încalecă fiecare pe câte unul dintre cei învinși, cari sunt datori să-i ducă și să-i aducă în spate vre-o 20 de metri.

Jocul poate reîncepe.





## ADRIEA, ADRIEA!...

*Adriea, Adriea! — mare senină,  
Dar cu adâncuri în clocot, funeste, —  
Soarele'n sânge apune pe creste,  
Piere'n lumină...*

*Viforul nordic s'arată, e gata —  
Peste pământul italic să cadă;  
Vin furtunatece rânduri grămadă,  
Vin ca săgeata!*

*Stâncele negre 'mpetrite-au să steie?  
Oare nu'ncèpe-vor să se prăvale,  
Până la poalele apelor tale  
Vântul să-și deie?*

*Cadă și curețe sfânta țărână,  
Plină de ale străbunilor urne;  
Cele de astăzi — ca duhuri nocturne —  
Vis să rămână!*



## II.

*Munții sânt vitregi și stâncile-asemeni !  
 Ele ținură dușmănilor parte :  
 Roagă-te, Adrie, zeului Marte,  
 Zână ce-i semeni !*

*Toarnă oțelul în brațe, și vrere  
 Ne'nduplecată în inimi latine ;  
 Din ale tale afunduri divine  
 Adă putere !*

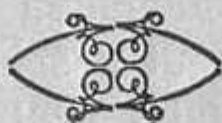
*Iar dacă lutul nu o să învie,  
 Svârle talazuri s'acopere țara  
 Unde un Tasso făcut-a Ferrara  
 Sacră să fie !...*

*Tu, care pururi ai fost suverană  
 Peste-a Italiei mândră câmpie,  
 Fă ca să treacă neștearsă'n vecie —  
 Faima romană !*

*Adriea, Adriea !—mare regină,  
 Clipa din urmă a Romei azi este :  
 Soarele'n sânge apune pe creste,  
 Piere'n lumină !...*

24 Octombrie, 1917.

EUGEN CIUCHI





## CANALUL NAVIGABIL CERNAVODA-CONSTANTA

PUTINȚA DE A REALIZA ACEASTĂ LUCRARE.

În timpul din urmă s'au scris diverse articole prin ziare și reviste asupra acestui subiect. Din citirea celor publicate se observă că intenția autorilor — stăpâniți de ideea întocmirii unui Canal navigabil Cernavoda-Constanța — era motivată, în primul rând, de însemnătatea bogățiilor solului și subsolului țării.

Materiile prime și fabricate de care dispune țara ocupă, față de alte state ale Europei, un loc bine apreciat. Toate aceste produse par a cere mereu să li se deschidă drumuri mari, așa precum mare le este însemnătatea lor.

Și, în adevăr, ori-cât de mănos ar fi un pământ și ori-cât de variate ar fi produsele locului, foloasele ce-ar urma să fie culese de pe urma acestor bunuri n'ar putea fi valorificate atâta timp cât mijloacele de transport n'ar fi puse cu înlesnire la îndemâna comerțului. Sub acest raport, toate drumurile noi deschise — fie ele pe uscat, fie căi de apă — reprezintă, pentru comerțul unei țări, agentul de susținere și de dezvoltare al tuturor bogățiilor.

Acum în urmă, în No. 2, Anul III, 1922, din revista „Analele Dobrogei“, ni se dă, în traducere, un articol

„Valea Cara-Su“, datorit lui Herr v. Vincke, al cărui studiu prezintă un interes deosebit prin faptul că, pe la 1840, cercetătorul v. Vincke a studiat topografia Văii Cara-Su și a luat în cercetare ideea săpării unui canal navigabil de la Cernavoda la Constanța. După arătările lui v. Vinke ar rezulta că, acum 82 de ani, lacurile din Valea Cara-Su aveau un debit de apă mai mare de cât îl au azi și că legătura acestei văi cu apele Dunărei la Cernavoda era permanentă în timpul creșterii apelor fluviului. V. Vinke considera, deocamdată, lacurile Cara-Su drept un basin superior de la al cărui debit s'ar putea alimenta apele canalului. Și, plecând de la această considerație, el propunea mai întâiu :

a). — Intocmirea unui canal cu ecluse, care ar pleca, pe deoparte, din lacurile Cara-Su spre apus, către Dunăre, până la Cernavoda; iar, de altă parte, un alt canal, tot cu ecluse, care să plece de la lacurile Cara-Su spre răsărit, până la Mare, la Constanța.

Pentru un asemenea proiect ar fi trebuit ca debitul apelor din lacurile Cara-Su să fi fost destul de însemnat, pentru ca din ele să se alimenteze cu apă cele două canale. Totuși, însuși v. Vinke se cam îndoia, că acel debit ar putea servi la umplerea canalelor. Azi lucrurile stau cu totul alt-fel. Lacurile Cara-Su sunt în mare parte secătuite și nici nu este de gândit că ele ar putea servi drept isvor de alimentare al canalelor.

b). — A doua propunere a lui v. Vinke consistă în tăerea unui canal adânc între Cernavoda și Constanța și care să lege apele Dunărei cu cele ale Mării Negre, canalul având înclinarea suficientă pentru ca apele Dunărei să se verse, prin el, direct în Mare.

V. Vinke spunea, fără însă a fi convins, că întocmirea unui asemenea canal ar fi un lucru cu puțință de înlăptuit și clasifica lucrarea lui printre cele numite în „stil mare“. V. Vinke nu se ilusiona asupra greutăților ce, natural, trebuiau să iasă în cale prin tăerea în adâncime a podișului dintre Allahcapu și Constanța, format din straturi de piatră calcaroasă. O asemenea îngrijorare era explicabilă pe la anul 1840, căci pe atunci lucrul manual

nu era secondat cu atâta înlesnire de instrumente și mașini, așa cum este în zilele noastre.

În resumat, concluziile lui v. Vincke sunt sceptice și ele au fost determinate de mai multe cauze, între care cităm : 1) cheltuelile mari, pe care le-ar cere lucrările de săpătură ale unui canal de asemenea dimensiuni. 2) apoi el se temea că portul Constanța ar putea fi înpotmolit de aluviunile aduse de apele canalului, căruia Vincke îi dedea vărsarea direct în Mare. Fără să indice locul de vărsare al canalului la Constanța, cercetătorul de pe atunci amintește că la Constanța Marea este puțin adâncă și malurile nisipoase, ceea ce-i sporea și mai mult îngrijorarea ce avea asupra înpotmolirii portului, 3) și tot v. Vincke își pune întrebarea asupra viitorului porturilor Brăila, Galați și Sulina în ziua când canalul navigabil de la Cernavoda la Constanța ar fi deschis navlului.

Văzurăm în mod succint cercetările și proiectele lui v. Vincke care, la anul 1840, avu minunata licărire de a indica, pentru întâia oară, însemnătatea canalului navigabil Cernavoda-Constanța.

Dela 1840 până azi multe lucruri s'au schimbat în situația economică a satelor europene. Pe lângă așezămintele nouă de State, care s'au realizat în timpul războiului, a reapărut, ca factor de căpetenie în conducerea popoarelor, și materialismul politic, a cărui putere electivă se reazimă, între altele, pe marele artere de comunicație, singurele în stare de a servi la înflorirea comerțului și a industriilor. O independență cu adevărat stătătoare de sine are nevoie să stăpânească cele mai variate căi de comunicație, căci prin schimbul produselor, pe care o țară le deține, ea își poate întemeia bogăția, iar ușurința mijloacelor de transport îi atrage în câmpul său de activitate cât mai multe din produsele altor țări.

Infăptuirea unui canal navigabil, care să lege Dunărea cu portul Constanța, este evident socotită ca o lucrare de mare însemnătate, căci în ziua când navlul fluvial va atinge portul Constanța, mare parte din mărfurile de export și de import vor beneficia de o cale de apă scurtă și comodă. Grație acestui canal se va oferi mărfurilor

pentru transit ușurința de a străbate tot centrul Europei de la un capăt la altul.

Ca un ultim cuvânt înainte, trebuie să spun că nu mă voi ocupa cu analizele meticuloase ale diferitelor proiecte sau scrieri, care au îmbrățișat acest subiect. Faptul de primă importanță este că însemnătatea căilor de apă este în de obște cunoscută și admisă, iar cât privește greutățile pe care le conține în sine o asemenea lucrare, ele nu sunt din cele de neînving.

Ceea ce interesează este să arăt că *realizarea unui Canal navigabil dela Cernavoda la Constanța este cu putință de a fi îndeplinită.*

Canalul va avea porți-ecluse la ambele capete. La Cernavoda ele vor servi de legătură între apele Dunărei și cele ale canalului, iar la Constanța, porțile-ecluse vor servi la regularea debitului apelor din canal. Canalul nu va avea o scurgere propriu zisă direct în Mare, el fiind calculat pentru o înclinare de 0,00009 m. pentru metru lungime, așa fel că apele conținute în canal să aibă o scurgere ușoară. Sunt prevăzute bazine-porturi la Cernavoda, Megidia, Murfatlar, Hasancea și Constanța.

Aceste generalități spuse, să intrăm în discuția subiectului pe care-l voi împărți în două capitole:

a) — Să arăt că săpătura unui canal navigabil, care să lege Dunărea cu Marea în drumul de la Cernavoda la Constanța *este un lucru cu putință de a fi realizat*, ori-care ar fi latura sub care problema ar fi privită. Tot în acest cap. vor intra și chekuelile cerute pentru săpătura canalului, construirea digurilor, a basinelor—porturi, etc.

b) În legătură cu deschiderea unei căi de apă de însemnătatea acestui canal navigabil, este natural să mă opresc și asupra efectelor economice care vor decurge de pe urma acestei căi de apă. Acest canal va influența în mod efectiv asupra traficului dinăuntru și din afară al țării. Aceste constatări vor forma subiectul cap. II.

## I

Dacă aruncăm o privire asupra profilului văii Cara-Su, cu punct de plecare Cernavoda, și lungim această vale

spre răsărit către Constanța, constatăm că, pe distanța de 35,5 Km. între Dunăre și vecinătatea gării Dorobanțul, terenul văii se menține la o altitudine medie de 5. m. deasupra nivelului Mării Negre, adică puțin mai sus de cât nivelul apelor Dunărei la etiaj (nivelul apelor celor mai scăzute ale Dunărei e de 4, 5 m. deasupra nivelului Mării).

Dela Cernavoda până aproape de gara Saligny (5 km. distanță) valea merge descrescând în pantă ușoară, având cota de circa 8 m. înălțime la Cernavoda și 5 m. cota la gara Saligny,<sup>1)</sup> adică o înclinare de 0,0006 m. pentru metru lungime.

Din vecinătatea gării Saligny, mergând spre răsărit, valea Caras-Su își menține nivelul aproape normal și anume la 5 m. deasupra Mării. Această așezare regulată a văii merge până lângă gara Dorobanțul, pe o distanță de 35,5 km.

Pe lungimea acestei văi (circa 36. km.), cotele de nivel fiind vecine cu nivelul apelor Dunărei la etiaj, este natural ca apele fluviului să se reverse pe vale atunci când ele sunt în creștere, căci o umflare a lor numai de 4 m. deasupra etiajului, aduce inundarea văii Cara-Su, formând din tot ținutul ei, până aproape de Allahcapu, o fâșie întinsă de apă.<sup>2)</sup>

După cum se vede, situația terenului de la Cernavoda până la Allahcapu (38,5 km.) este minunat înfățișată pentru tăierea unui canal. Plecând de lângă satul Allahcapu (cam. la 38,5 km. depărtare de Dunăre) și înaintând către Mare, terenul începe a se ridica treptat, dar simțitor și, după cum ne indică profilul, întâlnim cotele :

10 m. deasupra nivelului Mării la Allahcapu ;

15 m. „ „ „ „ între Murfat. și Omurcea ;

20 m. „ „ „ „ între Omurcea și Hasancea ;

iar de aci înainte podișul se ridică gradat la :

30 m., 35, 40, 45, 50 m. deasupra nivelului Mării,

1) Cota mai ridicată la gura văii ca în interiorul ei se datorește aluviunării exercitate de Dunăre în trecut, în timpul marilor inundații, când apele Dunării intrau pe valea Cara-Su până la E. de Megidia.

2) De la 1862, de când Englezii au făcut un dig de baraj la gura văii Cara-Su, spre a proteja calea ferată pe care au construit-o între Cernavoda și Constanța, valea nu mai este inundată de Dunăre.

pentru a atinge cota cea mai ridicată de 56 m. la Palas.

De la Palas spre răsărit cotele terenului încep a descrește, și se termină având 20—40 m. lângă. Constanța-

Intre Allahcapu și Mare distanța este de 23,5 km. și, pe această porțiune de podiș, terenul formează o piedică hotărâtă, care ne indică că Valea Cara-Su în nici un caz nu poate fi considerată ca o veche albie a Dunărei.

Din cele ce văzurăm cota cea mai ridicată este cea de la Palas (56 m.). Totuși, pe traseul de la Cernavoda la Constanța, cota de la Palas este cea mai joasă față de cotele imediat apropiate ale podișului, care se întinde spre nord și spre sud de punctul Palas. Aci avem o șea în relieful podișului.

În punctul Palas (56 m. cotă și la 6 km. departe de malul Mării) va corespunde cea mai adâncă săpătură a Canalului. Urmărind profilul văii Cara-Su, cu punct de plecare Cernavoda și terminus Constanța, observăm că lucrările de săpătură ale Canalului, privite sub raportul importanței lor cantitative, se împart în două:

a) — Dela Cernavoda până la Allahcapu (38,5 km.), săpătura Canalului este de la sine indicată în valea Cara-Su propriu zisă, ca un teren natural de revărsare a apelor Dunărei.

b) — Cu începere de la Allahcapu (10 m. cotă și 23,5 km. departe de Mare) până la malul Mării, lucrările de săpătură întâmpină obstacole opuse de podișul, care se înalță mereu spre Constanța.

Această piedecă nu trebuie totuși să ne oprească din calea socotită. Greutățile apar întotdeauna atunci când e vorba să învingem obstacole naturale. Atențiunea ne este atrasă în mod serios de însemnătatea ce-ar avea-o pentru țară tăierea acestui canal; și cum, de altă parte, lucrări similare au fost executate în adâncimi mult mai mari de cât cele cerute de canalul Cernavoda-Constanța, cum este de ex. canalul Corint, canalul râului Colorado și altele, — vedem bine cât de încrezători trebuie să fim în puterile noastre, când ele sunt cerute pentru înfăptuirea unor opere naționale.

Urmând spusele de la început, reamintim că întocmirea Canalului navigabil Cernavoda—Constanța nu are

alt scop de cât acela de a permite navlului fluvial să atingă Portul Constanța. Inclinarea Canalului dela Dunăre la Mare va avea o pantă mică; scurgerea apei canalului va fi în drumul către Mare foarte înceată, căci *nu-i de nici un folos să se dea apelor Dunărei o scurgere continuă în Mare, la Constanța.*

Cursul normal al Dunărei nu va fi de loc stânjenit prin umplerea cu apă a canalului; apele fluviului vor urma liniștit calea spre Brăila, Galați, Sulina, pentru că, așa cum am arătat, canalul nu se va vărsa direct în Mare. El va fi stăvilat la Constanța prin ecluse — baraje, al căror rost este de a comanda și regula nivelul de apă din canal. După cum vom vedea mai la vale dimensiunile canalului și cele ale basinelor-porturi, apoi cantitatea de apă cuprinsă de canal între Cernavoda și Constanța, reprezintă în medie, 18,000,000 metri cubi. Cu privire la debitul de apă al Dunărei, socotit pe o adâncime de 6 m. și cu o viteză de scurgere de 1 metru pe 10 secunde, acest fluviu lasă să treacă 31,000,000 metri cubi de apă în timp de 24 ore (acest debit se referă numai la brațul propriu zis al Dunărei, cel care trece pe la Cernavoda). Deci nu poate îngrijora pe nimeni faptul că o parte alicotă din volumul așa de mare de apă al Dunărei este îndrumată în canalul dela Cernavoda la Constanța. Și, pentru că s'a stabilit că inclinarea canalului va fi foarte mică, canalul nu va vărsa în Mare mai mult de 1—200,000 metri cubi apă în 24 ore, fapt ce nu poate avea înrăurire nici asupra volumului și nici asupra cursului Dunărei.

În conducerea lucrărilor pentru executarea acestui canal vom considera punctele de mai jos ca jaloane de căpetenie.

1) — Inclinarea canalului va avea o pantă care nu va depăși 0,00009 m. la metru lungime;

2) — Adâncimea canalului, privitoare la conținutul de apă, va fi de 4. m.

3) — Lățimea canalului, socotită pe fâșia de apă de la suprafață, va fi de 60 m.

4) — Legătura între apele Dunărei și apele canalului la Cernavoda se va face prin mijlocirea unui stă-



vilar de piatră, având 11 m. înălțime deasupra nivelului Mării și prevăzut cu un grup de 2 porți de fier mobile, sistem ecluze.

5) — Un canal de aducere, cu pereții în piatră, având 11 m. înălțime deasupra nivelului Mării, lat de 80 m. și lung de 200 m. se va continua dela stăvilar până la basinul-port, care se va construi la Cernavoda.

6) — Basinul-port de la Constanța, alipit la capătul de răsărit al canalului de aducere, va avea dimensiunile : 800 m. lungime ; 100 m. lățime și 4 m. adâncime, pentru volumul apei ce va cuprinde.

El va fi prevăzut cu cheiuri care, împreună cu zidăria basinului, vor fi clădite în piatră. Intre basinul-port și canalul de aducere a apei din Dunăre, legătura se va face de asemenea printr'un grup de două porți de fier, mobile, sistem ecluze.

7) — Basinul-port dela Cernavoda va fi legat direct, la capătul de răsărit, cu canalul care merge de la Cernavoda la Megidia.

8) — La Megidia se va întocmi un basin-port având dimensiunile : 800 m. lungime, 80 m. lățime și 4 m. adâncime pentru volumul apei. El va fi prevăzut cu cheiuri. Intreaga comunicație va fi în piatră. Acest basin-port va fi legat direct, la ambele sale capete, cu canalele : Cernavoda-Megidia și Megidia-Murfatlar.

9. La Murfatlar se va întocmi un basin-port de dimensiuni : 400 m. lungime, 60 lățime și 4 m. adâncime, care va fi prevăzut cu cheiuri în piatră. Deasemenea pereții basinului vor fi construiți în piatră. Legătura basinului cu capetele canalului va fi directă.

10. La Hasancea se va construi un basin cu cheiuri, lucrat în piatră, având dimensiunile : 400 m. lungime, 60 m. lățime și 4 m. adâncime. Legătura basinului cu capetele canalului va fi la fel ca și aceea a basinului Murfatlar.

11. La Constanța, punctul terminus al canalului, este prevăzut un basin-port cu cheiuri, construit în piatră și având dimensiunile : 2000 m. lungime, 400 m. lățime și 4 m. adâncime pentru volumul apei cuprinse.

12. Depozite, magazii și locuințe pentru personal se vor clădi la Cernavoda, Megidia, Murfatlar, Hasancea și Constanța.

13. O uzină electrică centrală (cu curent alternativ) se va construi la Megidia, pentru iluminatul canalului, al basinelor, precum și pentru furnizarea energiei cerute de manevra ecluzelor și a mașinilor de încărcat și descărcat în porturi.

14. Pereții canalului se vor planta cu salcâmi în părțile lăsate pentru pământ teșit.

15. *Felul de săpătură al canalului.*

După cotele arătate în profil, pe distanța dela Cernavoda la Hasancea (49,5 km. distanță) suntem îndrumați a face săpătura canalului cu deschizătură desco-perită.

Cu începere dela Hasancea (25 m. deasupra nivelului Mării și 12,5 km. distanță dela Mare) și mergând spre Constanța, profilul podișului se înalță din ce în ce și ar fi cazul să vedem dacă pe porțiunea Hasancea-Constanța săpătura canalului, cu deschizătură descoperită, este mai nemerită de cât aceea a unui canal săpat în tunel.

Lucrările cerute pentru a executa săpătura canalului cu deschizătură liberă sunt mai ușoare de îndeplinit și mai puțin costisitoare decât acelea ale unui canal prin tunel. Cum însă distanța între Hasancea și Constanța nu este decât de 12,5 km., aducerea canalului prin tunel între aceste două puncte n'ar fi o lucrare imposibilă. Acest canal tunel ar avea avantajul de a înlătura marile excavațiuni de teren. pe care au să le aducă tăerea podișului pentru canalul deschis în aer, a cărui lățime de suprafață variază dela 80 m. până la 150 m., iar adâncime de săpătură între Hasancea și Mare dela 30 m. până la 60 m. De asemenea, o deschizătură de teren atât de mare în regiunea apropiată de Constanța ar fi o piedică pentru circulația căruțelor în trecerea lor dintr'o parte în alta a canalului.

Privind chestiunea sub altă față trebuie, totuși, să ținem seamă de cheltuelile ridicate pe care le-ar cere lu-



crările de întocmire ale unui canal tunel, pe lângă care mai vin să se adauge cheltuiala întreținerii unui asemenea tunel cu apă, căci asigurarea transporturilor de vase prin tunele are nevoie de iluminatul permanent cu electricitate, precum și de un serviciu bine organizat pentru supravegherea și controlul vaselor. În ce privește îngrijirea ce ar aduce-o săpătura canalului cu deschizătură liberă pentru circulația vehiculelor, aceasta va fi ușor înlăturată prin stabilirea câtor-va poduri de trecere deasupra canalului.

În definitiv, ne vom opri deci — și între Hasancea-Constanța — la sistemul de săpătură a canalului cu deschizătură liberă, astfel că întreg canalul navigabil, dela Cernavoda la Constanța, va fi descoperit.

Spuneam că lățimea canalului ar fi de 60 m. Pereții canalului vor fi întăriți cu zidărie de piatră la intervale de 1000 m. Întăriturile cu piatră ale malurilor canalului vor avea lungimi de câte 500 m., așa fel că întăriturile cu piatră și acelea cu pământ teșit vor merge alternând: pe 500 m. l. întăritură cu zidărie de piatră, urmată de 1000 m. l. bordură cu pământ teșit, și așa mai departe.

Adâncimea canalului, pentru cuprinsul volumului de apă, va fi de 4 m.

17. Un serviciu telefonic și de semnalizare va lega între ele bazinele porturi.

În drumul spre Constanța am spus că, plecând de la Hasancea, canalul va trece prin punctul Palas (56 m. deasupra nivelului Mării) și de aci el va merge la Constanța, unde capătul canalului va debușa într'un basin-port terminus, al cărui amplasament va fi stabilit în partea de sud a orașului, în cartierul Viilor-vechi, care se găsește drept în spatele portului maritim.

Nu socot deloc nemerit ca să se dea canalului vârsarea în lacul Siut-Ghiol (la Mamaia) așa precum au indicat-o câți-va scriitori. Mai întâi că s'ar lungi traseul canalului cu circa 8 km., și mai pe urmă podișul, care este așezat între Palas și lacul Siut-Ghiol, are în unele puncte 70 m. deasupra nivelului Mării, ceea ce depășește cu mult cota de la Palas (56 m.).

Nu trebuie uitat de asemeni că lacul Siut-Ghiol nu poate fi niciodată legat direct cu Marea în scop de a servi la trecerea vaselor dintr'o parte într'alta, căci dealungul lacului, pe tot litoralul plăjii Mamaia și pe o lungime mai bine de 10 km., avem numai bancuri de nisip care se întind mult departe în largul Mării. Mai apoi, prin vărsarea directă a canalului navigabil Cernavoda-Constanța în lacul Siut-Ghiol, ar putea, cu timpul, să se împotmolească lacul prin depunerile aduse de apa canalului. Și, cum situația lacului Siut-Ghiol este la 7 km. nord de Constanța, în direcție opusă portului maritim, ar urma ca toate mărfurile aduse cu șlepurile pe canal să fie din nou transportate pe distanța de 7 km. până la silozurile portului. Mărfurile sosite în port și care ar trebui să plece în interiorul țării pe cale fluvială ar fi supuse la aceeași transbordare pe distanța de 7 km.

Evident că o asemenea stânjenire nu-i de loc potrivită cu cerințele traficului de produse în mare. O ultimă observație este faptul că curenții Mării pe coasta Dobrogei se mișcă în direcția nord-sud și, în perpetua lor mișcare, acești curenți aduc cu ei depuneri de nisipuri, pe care le așează dealungul coastei. Și, dacă lacul Siut-Ghiol ar putea fi împotmolit de aluviunile aduse de apele canalului, s'ar mai putea întâmpla ca bancurile de nisip și de aluviuni din jurul lacului și plăjii să fie duse de curenți spre sud, către portul Constanța, pe care l-ar amenința cu împotmolea.

În definitiv, rămân stabilite două puncte capitale :

1) — *Canalul navigabil de la Cernavoda la Constanța va fi săpat cu deschizătura descoperită și traseul lui va merge în vecinătatea căii ferate, trecând prin bazinele — porturi și punctele stabilite mai sus.*

2. — *Capătul canalului la Mare se va deschide în basinul-port Constanța, care va fi așezat în imediata apropiere a portului, în regiunea numită Viile Vechi.*

În tabloul anexat sunt arătate, pe categorii, dimensiunile lucrărilor de săpături, de zidărie a stăvilărilor, a basinelor porturi, a cheiurilor etc. În dreptul fiecărei lu-

crări sunt arătate sumele la care se ridică efectuarea lor.

Pentru a nu încărca prea mult cu date și explicațiuni tabloul ce urmează, voi trece mai jos adâncimile de săpături față de profilul terenului pentru fiecare categorie de lucrare.

Săpătura în pământ pentru stăvilarul, canalul de legătură și basinul-port de la Cernavoda va avea o adâncime de . . . . . 7,00 m.

Săpătura în pământ pentru canalul navigabil de la Cernavoda la Megidia va avea o adâncime de . . . . . 4,60 m.

Deschizătura superioară a pereților acestui canal va fi de circa . . . . . 65,00 m.

Basinul-port de la Megidia va avea o săpătură în pământ în adâncime de . . . . . 4,60 m.

Săpătura în pământ pentru canalul navigabil de la Megidia la Murfatlar va avea o adâncime medie de . . . . . 9,00 m.

Deschizătura superioară a pereților acestui canal va fi în medie de circa . . . . . 75,00 m.

Basinul-port de la Murfatlar va corespunde la o săpătură în pământ în adâncime de . . . . . 11,50 m.

Săpătura în pământ pentru canalul navigabil de la Murfatlar la Hasancea va avea o adâncime medie de . . . . . 22,00 m.

Deschizătura superioară a pereților acestui canal va fi în medie de . . . . . 95,00 m.

Basinul-port Hasancea va corespunde la o săpătură în pământ în adâncime de . . . . . 28,00 m.

Săpătura în pământ pentru canalul navigabil de la Hasancea la Constanța va avea o adâncime medie de . . . . . 50,00 m.

Deschizătura superioară a pereților acestui canal va fi în medie de . . . . . 150,00 m.

Basinul-port-Constanța va corespunde la o săpătură în pământ în adâncime de . . . . . 30,00 m.

Sumele cerute pentru executarea canalului navigabil de la Cernavoda la Constanța, așa cum sunt arătate în tabloul anexat, au fost întocmite după o bază medie a prețurilor actuale de muncă și materiale.

Totuși, nu sunt înlăturate mijloacele pentru reducerea acestor prețuri. La o lucrare cu proporții atât de mari, așa cum este cazul de față, se vor găsi, odată cu stabilirea definitivă a lucrărilor de executat, și scăderi posibile de făcut asupra prețurilor unitare.

Pentru moment, trebuie să considerăm suma de lei 662.804 000 ca fiind aceea cerută pentru realizarea canalului navigabil de la Cernavoda la Constanța.

Urmărind lucrările arătate în tabloul anexă și, în special, pe acelea privitoare la săpături și zidării, găsim că:

Pământul săpat pentru tăerea canalului reprezintă 115.704 400 metri cubi;

Lucrările de zidărie în piatră pentru stăvilă, canalul de aducere, bazinele-porturi, cheiuri, întărirea malurilor etc. reprezintă . . . . . 437.548 metri cubii

Iar sumele cerute pentru uzina electrică de la Megidia, pentru porțile-ecluse, pentru clădiri, magazine, elevatoare, macarale, poduri rulante, iluminatul cu electricitate și aparatele de semnalizări, cu care vor fi înzestrate bazinele porturi, sunt evaluate la Lei . . . 118.000.000

O extracțiune de 115 704,400 metri cubi de pământ, ori cât de mare ni s'ar părea, este totuși un lucru cu puțință de făcut. Intre Murfatlar și Constanța săpătura canalului va fi în mare parte făcută în teren calcaros; dar, cum azi mașinile de perforat și extras pământul sunt puse în mișcare prin ajutorul mașinilor motrice, a căror energie poate fi întrebuințată în acelaș timp și pentru materialul rulant, care va deplasa și pune pământul scos, este natural să nu considerăm greutatea ivite în cale de opera săpăturilor, ca obstacole de neînving.

Lacurile din valea Cara-Su, nu sunt altceva de cât un șir de bălți, care se întind spre apus și răsărit de Megidia. Aceste mlaștini pline cu stuf, nu sunt nici prea adânci (au dela 0,50 m. până la 1,20 m. adâncime) pentru ca să fie socotite drept lacuri, unde ar putea fi prăsiți pești și nici nu aduc vre-un venit însemnat din stuful ce-l conțin.

În schimb, umplerea cu pământ a acestor mlaștine ar asana definitiv orașul Megidia și satele vecine, scăpându-le pentru totdeauna de frigurile palustre, pe care țânțarii din bălți le răspândesc în Megidia și împrejurimi. Ar fi un prilej nemerit pentru asanarea văii Cara-Su, ca pământul scos din săpătura canalului să fie întrebuințat pentru umplerea acestor bălți.

Lucrul de căpetenie în executarea canalului navigabil dela Cernavoda la Constanța și care lucru cere un mare și continuu efort, este acel al săpăturii canalului și al ridicării zidărilor. Dar, ori-cât de grea va fi munca ce se va depune pentru săpăturile în pământ și pentru construcția zidărilor, acea muncă a făcut totdeauna parte din domeniul voinței și al energiei, de pe urma cărora au luat ființă multe și minunate lucrări. Nu este deci nici un secret și nici cel mai mic indiciu de înfricoșare, care ar putea zădărnici cu ceva realizarea acestui canal, căci ar urma, în acest caz, să nesocotim calitatea de muncă civilizatoare cu care este înzestrat poporul român.

## II.

### INRAURIRI ASUPRA DESVOLTĂRII ECONOMICE A ȚĂRII

Trebue să spunem, înainte de toate, că prin deschiderea unui canal navigabil dela Cernavoda la Constanța, nu se urmărește câtuși de puțin deprecierea orașelor Brăila, Galați, Sulina, și nici nu poate fi locul de a se gândi cineva că, odată ce se va stabili legătura pe apă între Dunăre și portul Constanța, ar urma ca atunci să se răstrângă viața comercială atât de înfloritoare, pe care o au porturile din josul Dunărei.

Am arătat că, prin întocmirea canalului navigabil Cernavoda-Costanța, apele Dunărei nu se vor resimți deloc în volumul lor, iar vasele vor naviga cu aceeași ușurință ca și mai înainte către porturile Brăila, Galați, Sulina și înapoi.

În schimb, nu se poate tăgădui folosința căilor de apă, ori-care le-ar fi natura lor, atâta timp cât ele pot fi utilizate pentru navlu. Prin mijlocirea acestor căi se întăresc din ce în ce legăturile comerciale dintre cele mai depărtate regiuni și, cum transportul de produse în cantități mari convine de minune atunci când vasele de apă intervin ca factor efectiv al acestor transporturi, este limpede pentru toți că rostul unui canal navigabil de la



Cernavoda la Constanța este o operă activă de propășire generală, iar nici de cum una din acele creațiuni negative, care cer deprecierea vecinilor în scop de a se menține pe ele însăși.

Pentru a fi mai expliciti, să socotim pentru moment problema rezolvată, adică să presupunem că acest canal navigabil ar fi deja înfăptuit și atunci să privim cum ar sta lucrurile în adevărata lor lumină. — În primul rând să analizăm situația ce ar avea-o portul Constanța, legat astfel pe cale de apă cu Dunărea.

1. — Mare parte din produsele din Banat, Oltenia și o mare parte din cele din Muntenia, cum sunt cerealele, lemnele etc., care produse se scurg în porturile de la Dunăre, vor fi îndreptate cu șlepuri direct la Constanța, pentru a fi expediate. Pe această cale, înlăturându-se ocolul pe la Brăila, Galați, Sulina, va rezulta un câștig pentru navlu de aproape 500 Km.

2. — Tot centrul Europei străbătut de Dunăre va fi chemat să-și scurgă direct prin Constanța, produsele pentru orient; iar cât privește mărfurile prime din răsăritul Mediteranei și chiar de mai departe — mărfuri de care au nevoie țările din mijlocul Europei — ele vor găsi, în legătura apelor Dunărei cu portul Constanța, cea mai scurtă, ieftină și convenabilă cale.

3. — În ziua când canalul navigabil, care va lega Dunărea cu Rinul, va fi desăvârșit<sup>1)</sup>, deschizându-se astfel marea arteră de navigație de la Rotterdam la Constanța, — legătură între Marea Nordului și Marea Neagră fiind fapt împlinit, — este ușor de văzut că România, stăpână pe o bună parte din bulevardul pe care se vor

1) Legătura pentru navlu între Dunăre și Rin este fapt studiat și lucrările de întocmire ale canalului nu vor întârzia de a fi efectuate, căci de această cale de apă sunt legate interese comerciale de mare însemnătate pentru Franța, Germania, Belgia, Olanda și Anglia. După terminarea războiului, am văzut câtă importanță s'a dat navigațiunii pe Dunăre. Era natural să fie așa. Dunărea fiind cea mai însemnată cale de apă din Europa și străbătând pretutindeni țări bogate, a trebuit ca regularea drepturilor de navigație pe acest fluviu să facă obiectul Comisiunii Interaliatelor alcătuite pentru acest scop.

perinda produsele țărilor din Orient și acelea ale țărilor din apus, va fi cea dintăiu chemată să culeagă soloasele aduse de comerțul mare.

Proporțiile sub care am socotit realizarea canalului navigabil de la Cernavoda la Constanța, privite sub raportul de lățimi, adâncime, basine-porturi etc. au fost pornite tocmai de la faptul că două porturi la Mări, Rotterdam și Constanța, așezate la capetele căii de apă Dunărea-Rinul, vor fi chemate să răspundă unui trafic de tonaj considerabil.

Să ne întoarcem acum privirea către orașele-porturi Brăila, Galați, Sulina și să analizăm situația lor comercială în ziua când canalul navigabil de la Cernavoda la Constanța ar fi sapt împlinit.

1. — Așezarea orașelor Brăila și Galați în apropierea gurilor Dunărei și fixate ca porturi în vecinătatea Basarabiei, Moldovei, Bucovinei și a unei însemnate părți din Ardeal, este de la sine desemnată ca să servească la scurgerea produselor acestor provincii. În același timp tot către aceste două mari porturi la Dunăre se vor îndruma mărfurile din străinătate, care vor fi destinate nordului României.

Pentru Moldova, Basarabia, Bucovina și chiar pentru Ardeal, cea mai scurtă cale, care le leagă cu navlul Mării, duce direct în porturile Brăila și Galați.

2. — Nu putem trece cu vederea un alt însemnat fapt și anume acela că atât Brăila cât și Galații nu vor întârzia a deveni centre de convergență pentru transitul mărfurilor de import și export, venite sau trimise de țările vecine nordului României. Polonia și Cehoslovacia (țări cu industrii variate) vor ajunge ca, prin marele noastre porturi la Dunăre, să-și lege interesele lor comerciale cu orientul,

Situația de port comercial, pe care o va avea Constanța față de centrul Europei și de portul Rotterdam, nu va stânjeni întru nimic locul de mare însemnătate pe care-l vor ocupa cu siguranță Brăila și Galați față de Statele Polonia, Cehoslovacia și portul Danzig.

Realizarea canalului navigabil de la Cernavoda la

Constanța este, după cum se vede, o adevărată operă de propășire națională. O asemenea lucrare, pusă în ființă, va deschide porți nouă pentru activitatea comercială și va licări în depărtate și mari orizonturi. Legătura pe apă de la Dunăre la Constanța nu va închide ușile altor porturi și nici nu va opri cu ceva avântul din ce în ce mai sănătos și bogat pe care-l vor lua în viitor Brăila și Galați.

Cu siguranță că nu trebuie trecut cu vederea și chestiunea foarte importantă care se referă la acoperirea capitalului de 662.804.000 lei, care se va cheltui pentru lucrările canalului. Acoperirea acestui capital se va obține din taxele ce se vor percepe asupra vaselor, care vor trece prin canal și, deocamdată, să considerăm tonajul mediu anual al transporturilor pe canal după cum urmează:

Din Banat, din Oltenia și Muntenia, să socotim la 1.000.000 tone produsele reprezentate prin cereale, lemne etc. care anual vor trece spre Constanța, întrebuițând drumul pe canal.

Pentru importul de mărfuri străine în România și care vor fi transportate pe apă, întrebuițând drumul pe canal, să socotim anual 500 000 tone.

Pentru importul, exportul și tranzitul mărfurilor de la țările din centrul și apusul Europei, să socotim anual 5.000.000 tone, care vor face uz de canalul Cernavoda-Constanța pentru transportarea lor.

Pe timp de un an s'ar perinda pe canalul navigabil de la Cernavoda la Constanța mărfuri, care ar reprezenta 6.500.000 tone.

Dacă s'ar percepe la intrarea în canal o taxă de 20 lei pentru tonă, s'ar încasa în timpul unui an suma de 130.000.000.

Aprecierile arătate mai sus, asupra tonajului, care va întrebuița calea de apă pe canal, au fost întrevăzute pe o scară minimală. Nu este greu să se convie că, prin dezvoltarea la care este chemată să se ridice această nouă cale de apă, acoperirea capitalului înglobat pentru realizarea canalului va fi cu prisosință amortizat în scurt timp.

Ne-am ocupat până acum de ceea ce ne-a părut trebuincios pentru realizarea canalului navigabil de la Cernavoda la Constanța și ne-am ferit, cu bună știință, de a nu atinge latura atât de spinoasă din diplomația politică din afară. Cum nu avem nici o îndreptățire de a fi prea optimiști asupra intențiilor pe care alte națiuni le-ar avea față de noi, ne dăm bine seamă că din multe locuri se vor ridica obiecțiuni și argumente pentru a zădărnici sau a întârzia cât de mult întocmirea acestui canal navigabil.

Că unele protestări se vor învârti în jurul greutăților care au să survie în executarea lucrării, iar că altele—poate mai numeroase— vor apare la lumina zilei înfășurate cu caracterul, straniu de rece, al diplomației din vechile școli,... sunt lucruri adevărate și la care ne va li dat să asistăm.

Cum cred însă, că în scrierea de față nu-i nici un loc rezervat pentru asemenea controverse, îmi însușesc puțința de a mă opri, mulțumindu-mă cu citarea cazului.

În schimb suntem cu toții dator să privim subiectul acestei lucrări sub prisma obiectivității și să socotim în primul rând înrăurirea ce-ar avea-o pentru interesele generale ale Țării noastre, realizarea canalului navigabil de la Cernavoda la Constanța. După cum am arătat în cele spuse până acum, rămân încredințat, că realizarea acestui canal este un lucru cu puțință de înfăptuit și poate fi socotit ca un capitol de mare importanță, care va servi de pivot pentru dezvoltarea comercială a Țării. Va fi un lucru adevărat că bogăția comercială a României se va ridica la un puternic grad de dezvoltare, prin deschiderea acestei noi căi de apă. Constanța este desemnată să devie un însemnat punct comercial, unde se vor încrucișa mărfurile de import, export și tranzit.

Azi, când afluența bogățiilor României întregite formează obiectul de continuare preocupări ale tuturor și când știut este că frământările vremurilor nouă cer cu insistență ca la baza ori cărei dezvoltări naționale să se cimenteze o înțeleaptă orânduire de muncă rodnică, suntem aduși a privi cu încredere proiectele lucrărilor mari,

de pe urma cărora toată activitatea modernă a comerțului și industriei naționale vor culege foloase.

Socot că acest argument este de primă însemnătate și depășește cu mult pe toate celelalte. El ar trebui să stea înaintea minții noastre ca o veșnică și înțeleaptă călăuză, care să lumineze socotelile ce ni se pun judecării.

2 August 1922, Constanța

Inginer, JEAN STOENESCU-DUNĂRE



# TABLOU

## DIMENSIUNILE LUCRARILOR — PREȚURILE

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total metri cubi	LEI pe unitate	Lei. Total
Stăvilarul — baraj în piatră la malul Du- nărei la Cernavoda (11 m. deasupra ni- velului Mării și 3 m. adâncime sub nivelul Mării)	150×14×2,50	6.250	300	1.875.000
Două porți în fier mobile sistem ecluze, fiecare poartă având 20 m. lățime și 12 m. adâncime (la stăvilar)				800.000
Săpătura canalului de legătură cu apele Dunărei și a basinului port de la Cernavoda	7×200×80 și 7×800×100	672.000	4	2.688.000
Două porți în fier mobile sistem ecluze fiecare poartă având 20 m. lățime și 12 m. adâncime (la basinul port Cernavoda)				800.000
Zidăria în piatră a canalului de legătură cu apele Dunărei, și a basinului port Cer- navoda (grosimea pere- ților fiind de 2,50 m.)	2360×10×2,50 plus 2720 m c. pentru trotoare cheiuri	60.720	300	18.216.000
Săpătura canalului de la basinul port Cernavoda la basinul port Megidia, (25 Km. distanță)	25.000×60×4 60	6.900.000	4	27.600.000

# TABLOU

## DIMENSIUNILE LUCRĂRILOR — PREȚURILE

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total metri cubi	LEI pe unitate	Lei. Total
Intărirea malurilor acestui canal cu bordură în piatră conform celor arătate mai înainte.	17.000 × 2 × 0,50	17.000	150	2.550.000
Săpătura basinului port Megidia.	800 × 80 × 4,60	294.400	4	1.177.600
Zidăria în piatră a basinului port Megidia (grosimea pereților de 2,50 m.)	1640 × 7,50 × 2,50 plus 1624 m. c. pentru trotoare cheiuri	32.374	300	9.712.200
Săpătura canalului de la basinul port Megidia la basinul port Murfatlar (18 Km. distanță).	18.000 × 60 × 9	9.720 000	4	38.880.000
Intărirea malurilor acestui canal cu bordură în piatră conform celor arătate mai înainte.	12.000 × 5 × 0,50	30.000	150	4.500.000
Săpătura basinului port Murfatlar	400 × 60 × 11,50	276.000	4	1.104.000
Zidăria în piatră a basinului port Murfatlar (grosimea pereților de 2,50 m.)	820 × 7,50 × 2,50 plus 1312 m. c. pentru trotoare cheiuri	16.687	300	5.006.100
Săpătura canalului de la Basinul port Murfatlar la basinul port Hasancea (7,5 Km. distanță).	7,500 × 22 × 60	9.900,000	4	39.600.000

# TABLOU

## DIMENSIUNILE LUCRĂRILOR — PREȚURILE

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total metri cubi	Lei pe unitate	Lei. Total
Intărirea malurilor acestui canal cu bor- dură în piatră, conform celor arătate mai îna- inte.	5.000×15×0,50	37.500	150	5.625.000
Săpătura basinului port Hasancea	400×60×28	672.000	4	2.688.000
Zidăria în piatră a basinului port Hasan- cea (grosimea pereți- lor de 2,50 m.)	820×7,50×2,50 plus 1312 m. c. pentru trotoare cheiuri	16.687	300	5.006.100
Săpătura canalului de la basinul port Ha- sancea la basinul port Constanța (12 Km. distanță.)	12.000×50×60	36.000.000	4	144.000.000
Intărirea malurilor acestui canal cu bor- dură în piatră, conform celor arătate mai sus.	4000×50×0,50	100.000	150	15.000.000
Săpătura basinului port Constanța.	2000×400×30	24.000.000	4	96.000.000
Zidăria în piatră a basinului port Cons- tanța (grosimea pere- ților de 3,00 m.)	4700×8×3 plus 7520 m. c. pentru trotoare cheiuri	120,320	300	36.096.000
Două porți în fier mobile, sistem ecluze, fiecare poartă având 20 m. lățime și 12 m. adâncime (așezate la capătul basinului din spre Mare).				800.000



# TABLOU

## DIMENSIUNILE LUCRĂRILOR — PREȚURILE

Desemnarea Lucrării	Dimensiunile în metri	Total în metri	LEI pe unitate	Lei. Total
Săpătururile în pământ, care corespund la deschizăturile superioare ale canalului de la Megidia la Constanța și care săpături au fost lăsate aci în urmă pentru a fi înglobate toate la un loc.	18.000 × 37.5 pentru distanța Megidia-Murfatlar	67.500	4	270.000
	7500 × 315 pentru distanța Murfatlar-Ilasancea	2.362.500	4	9.450.000
	12.000 × 2070 pentru distanța Ihasancea-Constanța	24.840.000	4	99.360.000
Uzina electrică centrală de la Megidia de 2000 H. P.				20.000.000
Clădirile pentru locuințe, birouri, magazine, depozite etc., instalate la fiecare din bazinele porturi.				30.000.000
Instalarea elevatoarelor pentru încărcatul în vapoare a cerealelor la basinul port Constanța.				24.000.000
Amenajarea cu macarale, poduri rulante la cheiurile basinului port Constanța.				15.000.000
Instalarea iluminatului electric la toate bazinele porturi, precum și instalarea aparatelor de semnalizare la toate bazinele porturi.				5.000.000
<b>T O T A L</b>				<b>662.804000</b>



## SERENADA

---

Coboară scara ca un vis,  
Un dor te-așteaptă, — în grădină  
Dorm florile ca'n paradis  
Sub luna plină.

---

Pășește 'ncet să nu deștepți  
Nici trandafirii plini de rouă,  
Nici crinii, ce se 'nnalță beți  
De-o vraje nouă.

---

Lângă fereastră stă pitit  
Și-un cântec dorul lin îngână  
Din ce în ce mai aiurit —  
De-un vis, de-o zână.

---

Și lângă dor și eu te-aștept,  
Mereu țin brațele deschise,—  
O floare doar mi-am pus pe pîpt  
Dintre narcise.

---

Coboară scara, dulce vis,  
Te-așteapt' o inimă și-o floare,  
Să pui în noapte din surâs  
Raze de soare...

D. ST.



## PE ȚĂRMUL MĂRII...

(SCRISOARE CENSURATĂ)

Iertăți-mă, doamnă Brae, că scrisoarea dvs. n'a ajuns la destinație atunci. Era în timpul războiului și trebuia păstrat secretul operațiilor și procedeelelor, oricât de neimitabile : censura nu și-a făcut de cât datoria.

Astăzi e altceva ! Scrisoarea dvs. e azi un document istoric, povestea unui episod interesant, iar dând-o la lumină, aduc omagiile mele eroinei.

Iată-o :

„Tecuci, 27 August 1917.

Scumpă Iunio, să nu mă crezi vinovată că nu ți-am scris nimic despre măritișul meu. Știi că am luat un militar și el a dorit ca să fie ceva discret, ca un fapt de război. Adevărat e că s'a amestecat și un fapt de război în asta.

Știi ce fierbere era acum două luni. Dușmanul se pregătia să treacă Siretul. Brae, ca aviator, pleca în fiecare zi săculeagă informații dincolo de front. Trăiam cu moartea în suflet, căci ne iubeam. A ne lua era visul nostru. Dar... eu nu-mi puteam călca jurământul !

Ți-aduci aminte la ultimul bal dela Casino, de-astăvară, perechea aceea neuitată ? Și ea și el plângeau pe țărmul mării și-și schimbau inelele. Eram cu tine ; am jurat amândouă să facem la fel când ne vom logodi. Puteam să-mi calc jurământul ?

Brae, care nu văzuse în viața lui Mare, vorbea ironic, când i-am spus de jurământul meu; căuta să mă convingă c'aș fi obsedată de-o idilă!

Idilă? — așa poate să spună cine nu ne cunoaște sufletul. Ce, e marea pentru noi numai fondul pe care se țin idile? O, nu, i-am spus și lui: marea este mama noastră. Ea întreține căminurile noastre. Valurile ei ne aduc bucuriile și durerile. Noi vedem lumea prin oglinda valurilor ei. Pe țărmul ei am copilărit, ne-am făurit visurile și ea trebuie să le vadă împlinite.

Da! Și am bătut cu piciorul în pământ și am plâns ca să mă creadă și m'a crezut.

Să vezi cum am ținut jurământul.

Tu știi că eu sunt o fotografă pentru care arta aceasta n'are secret. Brae mi-a arătat și procedeele fotografiei din aeroplan. Am făcut de multe ori exerciții chiar din aeroplan și el a găsit că sunt un observator minunat, iar pentru că eu cunoșteam și tehnica fotografiei — observatorul cel mai bine înzestrat!

M'am oferit să-l întovărășesc în sboruri de-asupra fronturilor de luptă, dar n'am fost admisă; îmi spunea că luptam cu canibali și e păcat să fiu sacrificată tocmai de cine mă iubește.

Totuși, într-o zi, acum două luni, Brae veni încântat dela comandament: grupul de aviație din Tecuci primise ordinul de-a face recunoașteri pe căi ferate și de apă, dincolo de frontul dușman, cât mai departe posibil. Fiecare aviator putea, după plac, să-și aleagă mijloacele de observație; timp de pregătire — 24 ore.

Ne făcurăm planul: mergem până la Constanța în recunoaștere și . . . ne logodim pe țărmul mării.

Am plâns de bucurie: jurământul e sfânt; isbutim -- suntem fericiți!

Ticluim pentru ai casei un bilețel, care mă invită la Frunzeasca la o petrecere. Eram asigurată că nimeni nu se va alarma de lipsa mea. Brae sui aeroplanul pe-o schelă, cercă toate piesele, le sună; examinează benzina, apa, mitraliera, carabinele, etc. pe când eu pregăteam hărțile, creioanele, aparatele de fotografiat, clișeele, tot . . . și inelele de logodnă . . .

Dormirăm în hangar, iar în zori eram gata de plecare. Când se luminează puțin de ziuă plecarăm tăcuți.

Aeroplanul asculta supus de mâna sigură a lui Brae, se înșurubă în aer de-asupra aerodromului până la cea mai mare

înălțime și-apoi o luarăm spre miazăzi. Trecurăm fronturile, par'că fără să fim observați, urmând calea de deasupra pădurilor — coturile Siretului — mai cu seamă și ne'ndreptarăm spre Dunăre. Deși vară, frigul era puternic, dar în blăni și cauciucuri mi-era așa de bine. . . Vorbiam mai mult prin semne. Când și când Brae ducea mâna la vizieră, semn de perfectă siguranță.

Observam și notam prin cuvinte și semne pe sulul de hârtie tot ce ni se părea, mie și lui, demn de reținut. Unde zăriam un grup de oameni sau animale furnicând cu oarecare rânduială, unde vedeam convoiuri, trenuri, vapoare, puneam în mișcare aparatul fotografic, făceam semn lui Brae să planeze și, în clipa potrivită, clișeul era gata. Toate mi-au ieșit bine.

Sus — calea e curată și pare mai sigură; nici un obstacol nu te-amenință cu sdruncin; jos — abisul! Eram mândră: Dedal și Icar și modestul nostru Meșterul Manole au fost niște fluturi pe lângă noi. Sufletul mi se măria parcă prin ceva nou și infinit.

Dar, de-acolo, de sus, din liniștea maiestooasă, în care mașina bâzâia prelung, — lucrurile de jos, ființa, iubirea, misiunea noastră, toate, la un moment mi se părură nimicuri stranii, iar mare împrejur — golul orizontului, o groapă uriașă din care doriām să ies. . .

Se vede că Brae-mi citise depresiunea în înmărmurirea mea, căci mâna lui se desprinse o clipă de volant și-mi căzu grea pe umăr. Niciodată un gest nu m'a făcut să văd mai clar și mai indiscutabil — datorial

Ei, de sus lucrurile pământului par țesute ca florile pe un covor, pe care oamenii și animalele se plimbă ca gândacii, sau ca păsările într'o curte. . . Așa fusesem și eu! Ce știam eu de sentimentul ce-l dă înălțimea?

Lăsăm în stânga Brăila și ajungem la Dunăre.

De-asupra bălților o frumusețe. . . Deși nimic interesant pentru comandament, Brae imi făcu semn să prind în aparat, priveliștea. N'am văzut peisagiu mai armonic. Ostroavele de-un verde proaspăt se desemnează magic pe panglica de argint a Dunărei. Ca un ac ridicat în zare, turnul geamiei din Măcin și stâncile vinete ale lacob-dealului, un val de piată sfidând undele neastâmpărate ale Dunărei, — mă făcură să tresar: Dobrogea noastră!

Incepurăm explorarea căii navigabile. Priviam cu atâta atenție că mi se părea că aș zări și peștii din fundul apei. În această varietate de aspecte am avut de notat multe pe valul de hârtie și multe în suflet. De-asupra Hârșovei făcurăm o cotitură explorând orășelul. Notăm în primul plan — ruine ! La Cernavoda mă credeam acasă, dar dușmanul încărca de zor pe șlepuri: ui-te cum se duce avutul nostru ! Pe linia ferată spre Constanța — liniște; dușmanul — ca la el acasă; nu zărim nimic ostil. Câmpul dormia înșelinit; unde erau muncitorii nu mai întrebam; chiar aripile aeroplanului plutiau pe vântul suspinelor celor din luncile și din tranșeele de pe Siret !

Zărim Constanța. Parcă un aer albastru-auriu vine dinspre ea. Inima-mi bate cu putere : aici aș vrea să fiu eu pilotul. Aterizăm îndrăzneți pe micul câmp dincolo de vii și sărim din aeroplan ca niște păpuși mișcate de resorturi sigure.

În fața noastră — marea !

Brae rămâne extaziat ; eu nu-mi pot ține râsul — în costumul lui pare un urs; cât despre mine — să nu mai întreb cu ce rochie eram îmbrăcată la logodnă ! Schimbăm inelele, ne sărutăm pe țărnul mării : suntem logodiți !

Ah, n'avem timp să plângem de bucurie, n'avem timp să visăm. . . Sărim în aeroplan, punem din nou mașina în mișcare și o punem la timp. Pe șoseaua Mangaliei se ivesc curioși; luăm direcția Topraisar până ne năltăm iarăși. Cu un gest Brae m'asigură că plutim în siguranță.

Când ne'ntoarcem de-asupra Constanței deabia am timp să fotografiez gara și portul, căci posturile de artilerie antiaeriană ne sdruncină sborul. Fericirea mea se întunecă o clipă. Nu pot să arăt lui Brae casa noastră și nici el nu vrea să braveze focul de desubt. S'ar fi putut înșira după noi un roi de vulturi negri, ne-am fi expus la o luptă cu aeroplane dușmane când misiunea noastră era terminată. Trimit Constanței, care m'a primit ostil și mării, care m'a făcut fericită, o sărutare, — și plecăm repede ca să ni se piardă urma. Cât despre regretul că n'am zărit măcar casa noastră, Brae m'a mângâiat spunându-mi : Vom avea de-acum altă casă !

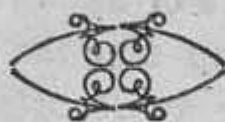
Altă casă ! Sunt teribili acești copii ai aerului ! Parcă nu voiam să văd casa, zidurile, cât voiam să mă regăsesc pe mine cea de altdată. . . De când l-am cunoscut pe Brae sunt pe altă

lume, — totul s'a răsturnat în mintea mea, ori s'a luminat altfel. Ca să-ți faci idee de ce fel de fire e Brae, îți citez ce mi-a scris el pe album : „Dacă voesc să mă sacrific, e că sunt om desăvârșit, — iar dacă mor ca om desăvârșit, mi-am atins ținta!“

Te îmbrățișez cu dor. Lucia B.“

Am transcris fidel scrisoarea. Ce comentarii aș putea s'adaug ?

STOICESCU D.





## PRIN GRĂDINA LUI ESCULAP

---

### Cereale

Hipocrat, cel mai mare medic al antichității, când voia să întărească puterile cuiva, îi da o băutură preparată de el, din orz fiert în apă cu puțin vin.

La Romani, gladiatorii mâncau orz înainte de a începe lupta, iar poporul îi numia în răs «hordacii».

Ideia lui Hipocrat a fost reluată și de alți medici, cari au studiat-o și au ajuns la concluzia că zeama de orz ca și de orice alte cereale ajută organismul în dezvoltarea lui, întărește și repară forțele slăbite,

Dacă se fierbe timp de trei ore, în trei litri de apă, două linguri de orz, două de ovăz, două de grâu, două de porumb și două de secară, se răcește și se strecoară, se capătă o băutură minunată, care luată cu pământul (2—3 pământurile pe zi, la masă) dă energia de creștere la copii mici, mărește cantitatea de lapte la mamele care alăptează, dă energie organismelor slăbite de boli sau oboseli.

Cum se explică această proprietate pe care o au cerealele de a fortifica și repara organismul?

Toate semințele vegetale ca și ouăle animalelor, conțin o substanță fosforată numită lecitina, conțin potasiu, magneziu, calciu, mangan.



Fosforul intră în constituția celulei nervoase, în oase, în sânge; iar celelalte substanțe mineralizează corpul, intră în fermenți și măresc energiile vitale.

Fosforul din corpul omenesc se extrage din fosfații pământului prin intermediul plantelor.

Planta, ajutată fiind de razele solare, transformă fosforul din pământ, care este neasimilabil, în fosfor asimilabil, pe care îl găsim în semințele vegetale.

Legătura dintre om și pământ se vede cât e de strânsă și în această privință. Prin intermediul plantei și razelor solare, pământul ia parte la construcția corpului omenesc, unde, din izvorul nesecat al forțelor latente din pământ, se îndreaptă prin plante spre om cu puteri ziditoare și întăritoare.

## Fructe

Cineva văzând în grădina lui Esculap: mere, struguri, prune, fragi, s'ar mira poate și s'ar întreba: Cum? aceste fructe, care ocupă un loc așa de important în alimentație și pe care le cultivăm numai pentru valoarea lor nutritivă și pentru gustul lor plăcut, mai au și calități leucitoare?

Atunci, fără îndoială, că ele constituiesc adevărate comori, care merită să fie slăvite și studiate.

*Strugurii.* Au multe proprietăți. Ei lucrează asupra ficatului, rinichilor și intestinului. Prin sărurile de potasiu și apa abundentă ce conțin, activează rinichii; zahărul lor stimulează ficatul; prin sărurile tartrice lucrează asupra intestinelor pe care le relaxează.

Înțelegem, acum, cât de bine se pot simți cei intoxicați, arterioscleroșii, gutoșii, toți acei cari și-au împovărat căile digestive, făcând cură de struguri.

Cum se face cura de struguri?

Se ia pe zi dela 750—1500 grame struguri. Cantitatea fixată se împarte în trei doze, care se ia: dimineața, pe nemâncate, la ora 11 și pe la ora 5 după amiază.

Cei slăbiți pot face cura de struguri mâncând în fiecare zi până la 1000 grame struguri, dându-li-se în acelaș timp și o alimentațiune bogată în carne și grăsimi.

Se mănâncă numai pulpa boabei fără coaje și fără sâmburi.

Cer cari au lene intestinală pot mânca boabele cu coaje și sâmburi

*Merele.* Conțin etheri calmanți, cari potolesc colicele de ficat. Au acid malic, rudă de aprOape cu acidul tartric, care are proprietăți laxative. Carnea merelor e făcută din pectină. Pectina are multă apă și săruri de potasiu, malatul de potasiu, care trece în intestine înlesnind evacuările. Cidrul, sau mustul de mere, este bun pentru artritici.

Înainte se recomanda foarte mult merele contra gutei și pietrei la rinichi sau ficat.

*Prunele.* Prin sărurile și zahărul ce conțin, mâncate sub formă de compot, mai ales cele coapte la cuptor, sunt diuretice și purgative. Efectul lor crește dacă în compot se pune și câteva folicule de sena.

*Fragile.* Se recomandă în guthă și reumatism cronic. Conțin un compus salicilic, un salicilat.

Ele produc urticarii la anumite persoane.

Cei cu eczeme nu le tolerează.

*Gutuia, afinele.* Au proprietăți astringente. Conțin tanin. Dulceața de afine și siropul de gutui sunt bune contra diareei.

*Cireșele.* Sunt diuretice și laxative. Cozile de cireși uscate și întrebuițate ca ceaiuri sunt renumite prin proprietățile lor de a porni urina. Se pune 30 grame de cozi la un litru de apă și se bea cu paharul.

*Dovleacul.* Semințele dovleacului au reputația că scot tenia (panglica). Cu 15 până la 30 grame de semințe, curățite de cămașa lor și cu o cantitate egală de zahăr se face un fel de pastă.

Această pastă se poate aroma cu puțină zeamă de lămâe, sau de portocală.

La o oră, după ce s'a mâncat această pastă, se ia 30 grame unt-de-ricin, pentru expulzarea teniei.

*Lămâia.* Înainte se recomanda mult contra scorbutului. Cu ea se face limonadă, prin stoarcerea sucului ei în apă zaharată.

Această limonadă este răcoritoare și diuretică.

Cu zeama de lămâe se atinge gâtul în cazuri de angină. Zeama de lămâe și glicerină în părți egale formează un amestec foarte bun de dat pe nări și pe față iarna, când au crăpat de vânt și de ger.

O cafea neagră cu puțină zeamă de lămâe și fără zahăr, constituie un tonic și un înviorător excelent.

## Legume

Deprinși să vedem de toate în grădina lui Esculap, nu ne mai miră dacă întâlnim până și ceapa, lăptucile, cartoful și varza, ocupând locul de cinste pentru proprietățile lor terapeutice.

*Ceapa.* Are proprietatea de a înlesni scurgerea urinei. În medicina populară există următoarea formulă pentru prepararea și administrarea cepei, cu scopul de a produce scurgerea urinei. Se ia o ceapă, se scoate inima pe la rădăcină, iar locul gol se umple cu miere sau cu zahăr de candel, se astupă cu fundul tăiat, se pune ceapa în cuptor sau în spuză, să fiarbă, apoi se răcește și se dă cu lingurița bolnavului. Acest leac se mai recomandă în medicina populară și pentru calmarea tusei. Efectele diuretice ale cepei se datoresc azotatului de potasiu, care se găsește în bulbul cepei.

Ceapa crudă este iritantă pentru stomacurile delicate. Ea mai conține un principiu iritant, sulfurul de diallyl, o substanță volatilă cu proprietăți iritante pentru ochii și mucoasa nazală.

*Lăptucile.* Atât de laudate de Horațiu, care mânca mereu după masă.

Ca salată sunt ușor de mistuit și răcoritoare. Frunzele de lăptuci, fierte în apă, dau un lichid, care înmoaie pielea și se poate întrebuința dimineața când ne spălăm pe față și pe mâini. Apa de lăptuci, care se prepară pisând tulpina întrun vas cu apă caldă, are proprietăți calmante.

Lăptucile intră în compoziția așa zisei supe de legume, care este un foarte bun laxativ. Această supă se prepară astfel:

La un litru de apă se pune puțină sare, două bucăți de praz, un morcov, un nap, lăptuci, se fierbe 25 minute.

Intrebuințată rece, pe nemâncate, este un bun laxativ.

*Cartoful.* Este considerat ca medicament în cura de diabet (boala de zahăr).

În această cură doza prescrisă este de 1500 grame cartofi pe zi. El lucrează, probabil, prin sărurile de potasiu, abundente, ce le conține. În urma curei de cartofi, cantitatea de urină scade, zahărul de asemenea, setea se potolește și bolnavul de diabet simte un bine apreciabil.

*Sparanghelul.* Unii spun că este mai mult un medicament decât un aliment.

Ca aliment nu are nici o valoare nutritivă.

Conține asparagină, celuloză, apă și purine. Prin substanțele pe care le conține are proprietăți aperitive și diuretice.

Rădăcina de sparanghel, împreună cu rădăcinile de pătrunjel, mărar, țelină, formează grupul rădăcinilor aperitive.

Aceste rădăcini, fierte în apă și amestecate cu zahăr, dau un sirop aperitiv.

S'a susținut că siropul din vârfuri de sparanghel calmează palpitațiunile inimii. Ca diuretic se dă în dropică și în gălbenare. Se pune 20 grame la 1000 gr. apă.

Guthoși, bolnavii cu rinichii iritați, bătrânii cu filtrele renale deranjate și slăbite, trebuie să evite sparanghelul, care poate să le agraveze boala, prin substanțele purinice ce le conține.

*Varza.* Era foarte lăudată la cei vechi. Un medic grec, Chrysip, a scris despre ea o carte întreagă.

Conține sulf. În secolul trecut medicii francezi o recomandau în boli de piele și plămâni.

Zeama de varză, sărată, este purgativă.

În alimentația convalescenților varza poate interveni cu folos, preparată în modul următor: se ia o inimă de

varză, se fierbe  $\frac{1}{2}$  oră în apă sărată, se stoarce, se toacă se face un pire, care se înmoaie cu zeamă de carne sau bulion.

Varza se mistue greu, din care cauză nu se recomandă celor cu stomacurile delicate sau bolnave.

*Spanacul.* Conține fier asimilabil în mare cantitate și pentru acest motiv anemicii, chloroticii, vor avea de câștigat de pe urma lui. Prin mucilagiile, zahărul și celuloza ce conține, este laxativ. Cei cari au colici la ficat trebuie să-l evite.

D.-r GEORGE ULIERU





## BOSFORUL, DARDANELELE ȘI ȚARA NOASTRĂ

---

Călătorul sbuciumat de tărăzuirea Mării Negre nu numai că uită tot răul de mare, când vaporul intră printre cele două faruri albe în Bosfor, dar rămâne încântat și nu știe unde să-și îndrepte privirile mai curând, în cinematografica desfășurare a malurilor.

Am străbătut de sute de ori Bosforul și la fiecare dată mi-a apărut altul, cu alt colorit, învăluit în alt aier, după anotimp, după ora zilei și după starea atmosferei.

Lung de 27 Km., aci băi adânci îi dau o lărgime de 2000-3000 metri, aci se îngustează până la 550 metri. Coastele înalte acoperite de păduri de chiparoși, sunt împodobite de vile albe, roșii, verzi, ce se scoboară din vârf până lângă apă, ale cărei valuri spală lespezile de piatră.

Intrarea în Bosfor este sălbatecă și păzită de tunuri ce nu-și mai au rostul. Orășelele se țin lanț de la Buiuc Dere până la Scutari și Serai. De aci intri în Marea Marmara, pentru ca după 150 Km. să pătrunzi în Dardanele sau Helespont, cum i se zicea în vechime, sau Bahri-Sefid-Boghazi (strâmtoarea Mării Albe) cum i se zice azi de Turci.

Dardanele au o lungime de 64-Km.; ele sunt mult mai largi decât Bosforul, având între 3000 și 1750 metri lățime și mult mai sălbatic. De-a lungul lor se înșiră orășelele Galipoli, Maitos și Ceanac, dintre care unul este la intrare, iar celelalte la mijloc.

Atât Bosforul cât și Dardanelele par două râuri uriașe, care curg din Marea Neagră prin Marmara în M. Egee. După stratificația geologică a malurilor, e neîndoios că Pontul Euxin (Marea Neagră) era pe vremuri cu totul despărțit de M. Egee, iar Bosforul era valea unui râu. În quaternar s'a produs scufundarea, iar scurgerea impetuoasă a apei a dantelat și mai mult malurile și a adâncit valea.

Bosforul și Dardanele la un loc formează strâmtoarele, o poartă dublă ce leagă Occidentul cu Orientul, — portarul stând în scipitorul Constantinopol. — Pentru locul portarului și pentru chelle acestor porți s'au dat numeroase lupte, fie pe câmp deschis, fie între cabinete, lupte care au avut o mare înrâurire asupra trecutului Țării noastre.

Vom încerca să arătăm că, așezați între stămtori și competitorii lor, ori ce încercare de stăpânire a stămtorilor s'a refrânt și asupra noastră.

## II.

Până în secolul XV M. Neagră a fost în stăpânirea Bizantinilor, de la care trece apoi în stăpânirea sultanilor turci. Țăria strâmtoarelor s'a văzut: deși Turcii pun piciorul în Europa la 1356 prin Galipoli, totuși nu cuceresc Constantinopolul de cât în 1453 !

Stăpâni pe toate țărmurile M. Negre și Azovului, pe luciul acestor mări nu fălăia de cât un singur pavilion, al Semilunei. Problema era foarte simplă, pentru că de fapt nu era nici una.

De la 1683, de la despresurarea Vienei de Sobieski, se poate spune că datează prăvălirea imperiului otoman și că apare la orizont chestiunea portarului M. Negre.

În 1684 se încheie la Linz liga sfântă între Prusia, Polonia și Veneția, mai târziu și Rusia. Buda e liberată după 144 ani de robie, Habsburgii cuceresc, între altele, Transilvania, Otenia; Polonezii, Moldova; Turcii sunt bătuți la Szalankemen și Zenta și în 1699 se încheie pacea de la Carlovăț, care era gata să se termine cu un nou război între „sfințiții aliați“!

Austria pretinde Muntenia și Moldova, Polonia se mulțumește numai cu Moldova; Rușii pretind Marea Azovului, pe care o și capătă și Cherciul, iar Austria Carpații, ca să o despartă de Rusia, și deci Transilvania.

Cucerirea M. Azovului de Ruși, confirmată și prin pacea de la Constantinopole în 1702, e urmată de întărirea ei, de apariția unei flote de 14 vase de linie, 9 galere și 40 de brigantine și de dreptul pentru corăbiile rusești de comerț de a trece Dardanelele, iar pentru cele de război de a naviga pe M. Neagră.

Galitzin, trimisul lui Petru cel Mare la Constantinopol, scria împăratului său:

*„Sultanul consideră M. Neagră ca o proprietate a lui, în care străinii nu pot pătrunde; o fecioară închisă în fundul haremului, ascunsă vederii străinilor și ar prefera războiul de cât să permită și altuia să navighe pe această mare închisă“.*

Dar asupra fecioarei, pe care Sultanul o păstra pentru el, și-a aruncat ochii lui de vultur Petru cel Mare, călărețul stepei, care, prin cucerirea mării Azovului, a spart zidul haremului în care lăncezia copila.

Turcii își dau seama de ce însemnează apariția acestui pavilion pe lângă al lor, pe Marea Neagră, și secolul XVIII e plin numai de luptele dintre Ruși și Turci, având ca scop final strâmtorile, iar ca scop aparent din partea Rușilor apărarea și desrobirea frașilor creștini ortodoxi: sfânta cruce va fi totdeauna eticheta mincinoasă a goanei lor spre Sud.

Astfel vedem pe Petru cel Mare bătut la noi la Stăni-lești (1711).

În 1768 începe alt război, între Catherina II și Turci, urmat, bineînțeles, de ocuparea Moldovei în numele crucii, nici că se putea în altfel.

În dragostea lor pentru noi, toată suflarea moldovenească fu pusă să jure:

*„Eu, cel mai de jos numit, mă jur și mă făgăduesc înaintea A-tot-prea-puternicului-Dumnezeu și sfintei sale evanghelii, că m'am supus de bună voe sub stăpânirea Măriei sale, întru tot milostivei Doamnei mele imperatrițe Ecaterina Alexievna, . . . supunându-mă la rânduelile care, după puterea cea înaltă a M. Sale, vor fi hotărâte în toată țara. . . în tot chipul făgăduesc, ca un adevărat creștin, cu suflet nefățarnic, toate cele după putința stării mele, oastei întru tot milostivei Domniței mele (care este rânduită spre apărarea și sprijiniala credinței ce se află suspinând sub jugul mahomedanilor), să fac ajutor în întrarmare și slujbe, socotind pe vrăjmașii ar-*



miei Rusiei chiar ca pe vrăjmașii mei, iar la sfârșit să mă port pe sine-mi cu chip ca acesta: ca un rob credincios și bun și supus a M. Sale, după cum este cu vrednicie și se cade și după cum eu înaintea lui Dumnezeu și a judecăței celei strașnice pot să dau răspuns. Și întru închinarea acestui jurământ al meu, sărut cuvintele mele și crucea mântuitorului meu“.

Jurământul fu urmat de închinarea „ca robi prea plecați și prea mulțumitori, cu genuchele plecate, ca niște ferbinți rugători cădem la urmele prea lumatelor picioarelor voastre” ziceau Moldovenii prin glasul lui Inocențiu, episcop de Huși, Bartolomei Mazăreanu, egumenul Solcăi, Benedict, egumen în Moldovița, Ion Palade, biv logofăt și Enache Milea, biv vel spătar, iar Muntenii prin Grigore, Mitropolitul Ungro-Valahiei, Mihai Cantacuzino, vistiernic și Neculai Brâncoveanu, logofăt, se închinară zicând „sărută mâna și genunchii și urmele picioarelor tale celor împărătești și singure stăpânitoare“.

Se putea o „eliberare” mai promițătoare și înălțătoare pentru Principate?

Flota din Marea Neagră fiind distrusă, Caterina construiește alta în Baltica, care, condusă de un Amiral englez, trece Gibraltarul, întâlnește pe cea turcească la Ceșme lângă Chios, o distruge și amenință Dardanelele.

Pe uscat Rușii merg de asemenea din victorie în victorie, nu atât mulțumită tăriei lor, cât slăbiciunii Turcilor. — Frederic cel Mare aseamănă acest război cu o luptă între „chiori și orbi“.

Austria, înspăimântată de succesele Rușilor, încheie un tratat secret cu Turcia, care-i promite o parte din Polonia și cedarea Bucovinei și Olteniei. Se mulțumește de o camdată cu 10.000 lei și cu Oltenia pentru a scoate pe Ruși din Principate.

Era numai un joc, obișnuit la casa de Habsburg, — care, și după ce pune mâna pe bani și pe Bucovina, părăsește pe Turci și intră în alianță cu Rusia și Prusia, luând ca preț, — se putea fără? — împărțirea Poloniei.

Pacea se încheie la Chiuciuc-Cainargi (1774), Rușii redobândesc Cherciu, Ocaciocov, libertatea de a merge să se închine la Ierusalim, — se putea să nu amestece și crucea? — și dreptul de a naviga pe M. Neagră.

Noi pierdem Bucovina, imediat în 1775.

În 1787 noii aliați pornesc alt război contra Turcilor. Austriacii, conform tradiției, sunt bătuți în Banat și în Muntenia; Rușii, în schimb, sub conducerea lui Suvarov, sunt învingători la Oceaș, Focșani și Mărtinești, — Belgradul capitulează, Ismail, Chilia, Tulcea, Isaccea cad, — războiul e deci purtat în țara noastră și pacea de la Șiștov din Septembrie 1791 între Turcia și Austria, urmată de cea de la Iași din Ianuarie 1792, întărește pe cea de la Chiuciuc-Cainargi; împărțirea Turciei e un lucru hotărât. Austria luând Bosnia, Serbia și Oltenia, Rușii iau Crimeea, cucerită de Potemkin și dăruită prea iubitei sale împărătese, al cărei favorit era. România, Principatele ne-unite încă, sunt puse sub o semi-neatârnare, — înainte de război ambii aliați învoindu-se a le proclama neatârnarea sub domnia lui Potemkin, — aceasta fiindcă fiecare din ei, în marea lor dragoste pentru noi, voiau să ne scape de sub jugul turcesc și să ne înhame la al lor, bine înțeles!

Prin stăpânirea Crimeii Rușii, cari ajunseseră numai la Marea Azovului, ies acum la Marea Neagră. Această mare încetează de a mai fi o mare interioară, fiindcă o stăpânesc doi, dar rămâne o mare închisă, fiindcă Turcii îi dețin cheia, stăpânesc Bosforul, — de unde o serie întreagă de conflicte, în care tot noi plătim gloaba.

Ecaterina și urmașii săi devin din ce în ce mai ambițioși. Ce însemnează o mare liberă, zic ei, dacă nu se poate ieși din ea? Ce însemnează libertatea într'o închisoare? Telul nu va fi atins de cât atunci când se va pune mâna pe strâmtoni: numai atunci va dispărea contradicția între o mare liberă și strâmtoni închise.

Pentru Ecaterina II Azovul și Crimeea erau numai drumul spre Bizanț, pe tronul căruia voia să pună pe un nepot al ei, pe care-l alăptase cu șase doici grecești, ca să aibă chiar sânge bizantin.

Politica Rusească de expansiune spre Sud se încheagă din ce în ce. M. Neagră, din mare închisă turcească, devine una rusească, în care să nu pătrundă nimeni.

*„Dreptul vaselor noastre de a ieși din Marea Neagră e dreptul pe care-l are oricine de a ieși din curtea lui afară; dreptul vaselor de război străine de a pătrunde în M. Neagră e dreptul de a năvăli în curtea și în casa noastră ca să fim jefuiți”,* zicea Danilevski.

În vremea aceasta Napoleon, cu geniul său, voind a lovi Anglia în ce avea mai de preț, debarcă în Egipt, convingând pe Turci că o face numai pentru a supune pe Mameluci pentru Turci.

Anglia simte pericolul; flota lui Nelson distruge pe cea franceză la Abukir, făcând să eșueze planurile lui Napoleon.

Rușii sar în ajutorul Turcilor, flota lor trece Bosforul, spre a izgoni pe Francezi din insulele Ionice. . . Cauza? Consulatele franceze din țara noastră și Polonia.

Analizând această epocă D. Xenopol se exprimă astfel „Tratatul de la Chiuciuc-Cainargi începe a și da roadele sale. Ypsilante domnia în Muntenia și Al. Moruzi în Moldova. Până acum acestea fuseseră numai cultivate, pregătite, și acum Rusia începe a trage folos din ostenele sale. Războiul fusese început din cauza Principatelor pentru a le apăra de încălcările Turcilor, de prădăciunile lui Pasvantoglu. Pentru a le asigura drepturile garantate prin tratate, Rusia întrerupsese vărsarea sângelui supușilor săi. În aparență motivul cel mai neinteresat o împingea la această luptă, în realitate ea nu vâna de cât tot întinderea puterii sale, dacă nu încă pe socoteala Turcilor, ne putând pune încă mâna pe strămtori, fie măcar pe aceea a popoarelor, a căror proteguitoare se declarase.

Ținta Rusiei era una și aceeași: cotropirea răsăritului și Dardanelelor; rivalii ei sunt toate popoarele ce au asupra acestuia o porțiune de autoritate; și de aceia ea nu alege între dușmani și prieteni, între adversari și aliați: toți sunt de o potrivă de vinovați în ochii politicei moscovite, căci se împărtășesc din sfântul potir din care numai marele preot are dreptul să bea și, de aceia, toți trebuiesc îndepărtați, care prin război, care prin cotropire, pentru că întreg răsăritul și apoi poate chiar lumea întreagă să îmbrace haina grea și geroasă a Moscovei“.

Și astfel Rusia, care se găsea deja în război cu Franța, îl declară și Turciei în 1806. După ce ocupase Moldova și după lupta de la Fierbinți, intră și în București.

Acum apare direct în luptă pentru strămtori și stăpâna mărilor, — Anglia, care cere isgonirea Francezilor din Turcia, — în special a faimosului Sebastiani, — predarea coastelor Dardanelelor și a flotei turcești și cedarea Principatelor Rusiei. Toți ne dăruiau!

Amenințările flotei engleze, ce pătrunsese în Marmara,

cad în apă. Pe de altă parte Napoleon, deși ațâța pe Turci contra Rușilor, nimic nu-l împiedică să se împace cu Țarul Alexandru la Tilsit (1807), să-l facă aliatul său, impunând Turcilor să încheie pacea cu Rușii, cărora le cedează Basarabia, Moldova, Muntenia etc. până la Balcani, iar Austriei Bosnia și Serbia. Împăratul Alexandru al Rusiei ceru însă și cheia, strâmtorile. Fu o oră hotărâtoare, care ar fi schimbat harta lumii, dacă Napoleon, care era convins că Bosforul e cheia lumii, nu numai a Mării Negre, n'ar fi stat la îndoială. Alianța se încheie cum a voit Napoleon, cu un sămbure de discordie viitoare și se întări la Erfurt. — Intr'unul din articole Țarul consimțea să amâne stăpânirea Bosforului. În schimb, împăratul Rusiei, în urma revoluțiilor, care zguduiau imperiul otoman și-l puneau în imposibilitate de a da garanții îndestulătoare pentru persoana și averea locuitorilor Moldovei și Munteniei și nici nu era speranță ca asemenea garanții să fie date pe viitor, — își întinse marginile împărăției sale până la Dunăre și uni cu ea Moldova și Valahia. El nu putea recunoaște integritatea imperiului otoman de cât cu această condițiune. Apoi împăratul Napoleon încuviință această întindere a granițelor imperiului rusesc până „la Dunăre“.

Turcii, văzându-se izolați, se răcesc de Francezi și se apropie de dușmanii lor seculari, de Englezi. Prin tratatul de la Dardanele, din 5 Ianuarie 1809, Englezii se leagă să nu mai reînnoiască încercarea din 1807, ci să respecte închiderea strâmtorilor, cu condiția ca sultanul să facă ca să fie respectată închiderea și față de celelalte puteri.

Tratatul acesta e de foarte mare importanță în istoria Dardanelor. Anglia, intervenind să apere independența sultanului, se face de fapt paznicul lui și, deși în aparență sultanul căpăta garanții din partea Angliei, de fapt își mărginea propria sa autoritate, dând Angliei, printr'un tratat în regulă, dreptul de a-l supraveghea și a-i impune închiderea strâmtorilor. Cea-ce înainte era o voință a sa, acum e un angajament față de Anglia, care s'a constituit păzitor.

În vremea aceasta războiul dură, de și slab condus, între Ruși și Turci. Napoleon, schimbăcios, strică prietenia cu Rușii și se pregătește de o campanie uriașă a Occidentului, — fără Anglia bine înțeles, — contra colosului din Orient. Rușii, serios

amenințați, se grăbesc a încheia pacea cu Turcii, mulțumindu-se cu Moldova până la Siret. Sunt bătuți însă la Giurgiu, iar Kutusov primește ordin să încheie pacea cu ori ce preț, — pentru ca, degajându-se de Turci, să poată face față Francezilor, cari se apropiau. Aceștia, pe de altă parte, trimet emisari și telegrame Turcilor, ca nu cumva să încheie pacea cu nici un preț. Fatalitatea pentru noi face ca Sebastiani, în loc să vină direct la București, să întârzie trei zile la Viena într'o ceremonie de gală diplomatică; telegrama trimisă Porței de Napoleon, în loc să ajungă la destinație, e dată de Panaiotache Moruzzi fratelui său, Demetrie Moruzzi, Domn pe atunci, și vândut Rușilor; se mai presupune și trădarea lui Galib Efendi, trimisul Porții și, mai presus ca toate, șiretenia lui Kutusov. Rezultatul fu că la 24 Aprilie 1812 Napoleon trimite un ultimatum Rușilor; la 17 Maiu el se află la Dresda; la 12 Iunie declară războiul formal; la 24 trece Niemenul; pe când la 26 Maiu Kutusov reușește a încheia faimoasa pace de la București în care Rușii, deși bătuți de Turci, amenințați de Francezi și doritori a încheia pacea cu ori ce preț, ne răpesc Basarabia, stabilind ca graniță Prutul, dela intrarea în Moldova până la vărsarea în Dunăre!

Pacea aceasta fu atât de surprinzătoare, în cât generalul Langeron spune în memoriile sale că pentru el e o enigmă. La Constantinopol abia pe la mijlocul lui Iunie s'a aflat despre încheierea păcii, care avu ca rezultat surghiunirea lui Galib Efendi și decapitarea lui Panaiotache Moruzzi.

Pacea de la București fu confirmată prin congresul de la Viena (1814-1815) după căderea lui Napoleon și prin convenția dela Akkerman (Cetatea-Albă) 7. IX. 1826.

În 1833 are loc revoluția lui Ibrahim, fiul lui Mehmet Ali, care ocupă Siria. Rusia sare în ajutor. Flota sa ancorează la Cornul de Aur și debarcă 50.000 oameni, iar ca plată obligă Poarta, prin convenția dela Unkiar Scheles, să închidă strâmtoarele oricărei flote, ca să rămână singură stăpână în Balcani. Politica Rusească e la apogeu: strâmtoarele se închid sau se deschid după nevoile ei.

Anglia nu putea mistui așa ceva și, după al doilea război turco-egiptean, când fiota turcă dezertează cu amiral cu tot la Alexandria, Europa, afară de Franța, restabilește liniștea. În art. 4 din convenția de la Londra (1840) se pune ca un principiu

de drept internațional închiderea strâmtoarelor. Convenția fu semnată și de Rusia și fu întărită de Franța în 1841.

Angajamentele de la 1809 și 1833 erau numai între trei puteri: Turcia și Anglia, Turcia și Rusia. Cea din urmă dela 1841, e un legământ între toate puterile europene.

Rusia primește o lovitură de box. . . englezească, care, după cum veți vedea, se va resfrânge tot asupra noastră. Strâmtoarele sunt închise tuturor, de fapt însă numai Rușilor.

O serie de încordări au loc între Rusia de o parte, Turcia, Anglia și Franța de alta. În 1848 Rușii sunt nevoiți să părăsească *Principatele*, unde se instalaseră ca la ei acasă. În 1850 intervine încordarea între Franța și Rusia pe chestiunea Sf. Mormânt, deținut de catolici. Aci veneau și vin milioane de pelerini creștini, cari lăsau și lasă milioane pentru obținerea unui passe-port direct, cu loc rezervat, în paradis. Pentru obținerea acestui birou de plasare câte necreștinești lupte nu s'au dat între creștini, pe cari abia li despărțiau jandarmii turci! Dar....altă poveste.

În 1853 Mencicof cere Turciei, cu tupeul cunoscut...libertatea religioasă a Grecilor. Se putea fără cruce și credință? Turcii refuză și Rușii... ocupă Principatele române. Războiul e gata. Flota anglo-franceză vine în ajutorul Turciei.

Prusia vrea să împace lucrurile; Austria însă o dejoacă: pe față se arată doritoare de pace, pe ascuns ațâță focul, doar va vedea Rusia zdrobită și ea rămasă singură în Balcani. Bismark simte jocul și cu sila bagă pe Austriaci într'o alianță defensivă

Anglo-Francezii fac apel la Emanuel, care trimete un mic corp expediționar, manifestându-se astfel ca națiune.

Războiul scurt, dar greu, se termină în 1855 (un corp de invazie trecu și prin Dobrogea) cu congresul dela Paris din 1856 în care se hotărăște integritatea imperiului Otoman (?), independența Serbiei, scoaterea Rusiei din Principate prin înlăturarea Regulamentului Organic, retrocedarea sudului Basarabei și gurilor Dunărei.

Pavilionul rus e isgonit din Marea Neagră. Rușii nu mai au voie a construi întăriri, vase. Marea Neagră nu mai e un lac rusesc, ci o mare europeană, așezată sub regimul convențiilor garantate de toate puterile. Rusia era privită ca un pericol mondial, - istoria se repetă. - Din zdrobirea ei, prin tăierea tentaculelor ce ținteau strâmtoarele—a ieșit independența de fapt și Unirea celor două Principate române.

Rușii nu puteau uita o așa umilire și se răzbunară refuzând Franței orice ajutor în 1871.— Țarul Alexandru II rupse tratatul de la Paris.

Grecii independenți, Rusia găsește un nou pretext creștinesc de război: mila de Bulgari! Trec, bine înțeles, tot pe la noi, bat pe Turci și, cu micul nostru ajutor, ajung la Constantinopole și impun pacea de la San-Stefano, prin care Turcia se desmembrează în patru teritorii complet izolate pe uscat: Constantinopole, Salonic, Albania și Bosnia-Herțegovina. S'a opus însă la această desmembrare Austria și Anglia. Rusia astupă gura celei dintâi dându-i Bosnia și Herțegovina. Anglia nu cedează. Rusia, sigură de Germania, se încapățânează — Soarta Europei era în mâna lui Bismark, care pe față asigură lui Gorceakof tot sprijinul, pe ascuns ațâță războiul între Anglia și Rusia.

Gorceakof simte jocul și admite congresul de la Berlin, din care noi ieșim fără Basarabia și cu Dobrogea noastră, — socotită de marele cancelar ca o pestă și un continuu măr de discordie în Balcani.

În ceia ce privește strâmtoarele, nu s'a schimbat nimic, ci s'au făcut două declarațiuni contradictorii, care au pus și mai în evidență antagonismul anglo-rus.

Lord Salisbury declară că „obligațiunile dela 1841, 1856 și 1871, sunt luate numai față de Sultan, conform spiritului convențiilor“.

Contele Suvarof a doua zi declară că „obligațiunile sunt față de toate puterile, conform spiritului și literelor, nu numai față de Sultan“.

Diplomația engleză însă era a tot-puternică la Constantinopol. Cestiunea strâmtoarelor părea aranjată, când o nimica o redeschide în 1902, o nimica ce ne arată cum tărăzuesc interpretările diplomației.

Rusia, uitând ce declarase Suvarof, cere Sultanului învoirea ca 4 contratorpiloare plecate din Kronstadt să fie lăsate a ajunge la Sebastopol. Se aduc ca precedente susținătoare, între altele, și trecerea crucișetorului Elisabeta, a bricului Mircea și a canonierei Grivița! Contratorpiloarele trec.

Și cine credeți că protestează? Anglia! de și Rusia procedase întocmai conform declarațiunilor ei. Protestase numai fiindcă presimțea războiul ruso-japonez și voia să-i fie pe Ruși în-

chiși în Marea Neagră și fiind-că în urma înțelegerii ruso-austriace de a aranja de comun acord afacerile în Balcani, — Moldova mie, Muntenia ție, Bulgaria mie, Serbia ție, Bosforul mie, Salonicul ție, — și a influenței crescânde a Germanilor la Constantinopole, se temea că nu cumva continentalii să facă împărțirea fără ea.

De mult însă la Constantinopole nu mai era stăpân nici Rusul nici Englezul, ci Germanul. Armată, bănci, comptoare, vereinuri, capital în mine, C. F., mașini agricole, — totul era german.

În 1905 alt incident răscoli cestiunea: faimosul Potemkin, vasul fantomă, de care tremura Marea Neagră și care fu astâmpărat de energia neînsemnatei noastre flote ce ne dădu o zi iluzia de mare putere maritimă.

Iar Abdul Hamid surâdea în tremurânda-i barbă de încurcătura Rușilor cari, — ironie a soartei, — cereau cu stăruință mare închiderea strâmtoarelor, — de și tot ei până în ajun ceruseră contrariul, deschiderea!

Ultimul războiu e prea aproape în minte și, din documentele secrete date la iveală de guvernul revoluționar rus, — reese că una din condițiile de amăgeală pentru Ruși a fost Bosforul, că drumul pentru a ajunge la el era, ca în totdeauna, tot pe la noi și că pactul criminal era deja încheiat ca să ne vâre cu sila în război, știind nepregătirea noastră la care conlucraseră ei. Noi învinși, socoteala era ușoară. — Socoteala din târg însă nu se potrivește cu cea de acasă.

Se știe, de asemenea, cum materialul de război de care aveau nevoie, ne mai putând străbate strâmtoarele, lua calea lungă Salonic-Prahova, cu transbordare la Dunăre, și, mai târziu calea Arhanghel, pentru ca materialul dela Arhanghel să ardă pe loc sau să ia drumul în spre Siberia, unde înghețase deja cel sosit prin Vladivostoc.

Și grânele noastre putreziau prin gări, sau treceau cu permis granița, — une ori cu boi cu tot.

Atâtea suferinți și decăderi numai din cauza...strâmtoarelor.

Iar mari noștri aliați recunosc abia azi cu părere de rău că „ochii tuturilor fiind pe frontul francez, nu și-au dat seama că nodul chestiunii era Constantinopole și strâmtoarele. După bătălia dela Marna frontul occidental era asigurat; strâmtoarele dacă ar fi fost în mâna noastră, atunci Rusia, nesecatul isvor



de oameni, ar fi fost aprovizionată cu arme și muniții, aprovizionându-ne și pe noi cu grâu și petrol. România, susținută vădit, s'ar fi hotărât mai de vreme.—Poate chiar și Bulgaria ar fi venit cu noi.—Războiul putea fi terminat în 1916 cu zdrobirea și prăbușirea Austriei,—după cum aproape ne a surâs victoria și în 1918.

Cu tot răul, se poate spune: cu toate relele cășunate, strâmtorile ne-au adus și un mare bine, provocând înecarea pofticioșilor ce se băteau pe așa bucată împărâtească; ne-au dat putința să ne adunăm toți frații răsleji la olaltă.

Azi strâmtorile sunt internaționalizate. Ne avem și noi reprezentantul nostru acolo și s'a tăiat și pofta altora din spre sud, care ar fi voit să le acapareze.

*In rezumat:* pentru strâmtori, ca obiectiv fățiș ori ascuns, s'au bătut toate popoarele Europei, și n'a fost război care să nu înceapă cu ocuparea Țărilor noastre, cu lupte și prădăciuni ineficiente situației, cu ruperi și sfâșieri din trupul Daco-României.

S'au bătut Englezi, Francezi, Ruși, Nemți, Austriaci mai rar, dar totdeauna cu folos, de și bătuți,—când alături, când contra Turcilor,—după și pentru interesul lor,—pe pământul nostru însă.—Și cei mai apropiați ne îndrăgiau atâta, în cât se încăerau la împărțeala noastră,—smulgându-ne tot cu bucățica, să nu se vadă,—iar cei mai depărtați ne dăruiau, ca din punga altuia. Dumnezeu a fost cu noi însă și a făcut să ne dăruim singuri ce e al nostru, din sfărământurile coloșilor și hrăpăreților vecini.

Apropierea, realipirea fizică e făcută; va urma și cimentarea sufletească, care totdeauna cere timp.

Acum, când uniți putem a ne apăra mai bine, să nu uităm că ghiarele vulturilor cu două capete mai pot, dacă nu sângera cel puțin otrăvi.

Iar mai bună contra-otravă de cât munca, cinstea și vitejia strâmoșească pentru noi nu există.

B. B. DELAMARE .





## DIN TRECUTUL SATULUI MURATAN

(COMUNA TOPRAISAR)

Satul se află la o depărtare de 2 $\frac{1}{2}$  ceasuri cu căruța pe șoseaua Constanța-Agigea-Gherengic. Este înconjurat de jur împrejur numai de niște dealuri, pe care crește un fel de iarbă foarte plăcută animalelor.

Satul datează din anii de după războiul Crimeii. Cauza formării acestui sat, după narațiunea bătrânilor, este următoarea:

În urma războiului din 1854, Sultanul, voind să colonizeze aceste locuri rămase pustii, a făcut un apel către Tătarii cari locuiau în Bugeacul Basarabiei și la cei din Crâm. Aceștia, auzind că mahomedanismul este în primejdie și fiind persecutați de Ruși, au hotărât a emigra. Au plecat multe familii, foarte multe familii<sup>1)</sup> care și-au vândut la plecare tot ce-au avut: cai, boi, vaci etc.

La venirea lor în Dobrogea ei spun că au găsit și sate formate numai din Români, cari toți aveau oi și le păzeau în stepele cele nesfârșite. Mai trăesc și astăzi bătrâni cari au venit în vârstă de 14-15 ani. În sat la noi sunt vre-o câțiva: Emin Ametcea, Ibadula, etc.

Tătarii cari au întemeiat satul Muratan sunt veniți din Crâm.

---

1) Familia la Tătari se compune din familia tatălui, care dacă trăește, este șeful; a fiilor, ficilor și nepoților căsătoriți, cari nu-și despart niciodată averea. Cel mai bătrân (tatăl) ține banii și celelalte obiecte prețioase. El dă fiecăruia de cheltuială, atât cât crede de cuviință. Un fel de zadrugă slavă.

Sultanul, când i-a chemat, nu le-a promis că-i va împrietări. El însă le-a dat voie să cultive atât pământ cât aveau nevoie. Pentru aceasta plăteau „*üşür*“ (dijmă) ce era strânsă în timpul armanului de „*Taşildar*“ (un fel de perceptor)<sup>2)</sup>.

La venirea lor în părțile acestea ei n'au aflat altă locuință de cât o singură „*Câşlă*“, adică un fel de stână, ce era în stăpânirea lui Rakovschi tatăl.

Pe lângă această câşlă ei au mai găsit urmele unui sat foarte mare și care s'a numit, cu mult înainte de venirea lor, *Murad-Khan*. Câşla aceasta purta numele *câşla din Murad-Khan a lui Sarecheia*.

De unde vine numirea satului de Murad-Khan? Murat este un nume propriu iar „Khan“ înseamnă: cneaz, voevod.

În privința aceasta Tătarii spun următoarele :

De mult, încă înainte de a se fi afirmat autoritatea Sultanului asupra Dobrogei, stăpânia în părțile acestea, pe o întindere cam cât ar fi azi 4-5 plăși, un oarecare Murad, care avea titlul de Khan, voevod.

El își avea moșia (câşla) în părțile acestea. Dacă locuia și el aici sau aiurea, ei nu știu.

În jurul moșiei lui se așezaseră oamenii formând un sat foarte mare, care luă numele de *Murad-Khan-chioi*. (Satul lui Murad-Khan).

Acest Khan sau voevod era *independent*, căci nu recunoștea pe nimeni. El își recruta soldații săi din fiecare comună ce se afla în cuprinsul stăpânirii sale. Pentru că pământul era numai al lui, el lua de la fiecare locuitor o dijmă. Avea ca funcționari pe următorii doi mai însemnați : „*Dere-bey*“, care era un fel de general, și avea sub autoritatea sa 5-6 comune și îngrijia, mai cu seamă, ca fiecare comună să-și trimită contingentul de oameni; *Taşil dar-ul*, cel care strângea dijma.

Ei spun că satul era cu mult mai mare de cât „*Chiustengea*“ vremurilor trecute.

Când Sultanul, în drumul său spre România, sau mai bine spre Principatele Române, ajunsese în aceste locuri, ceru acestui Murad Khan, cum și celorlalți cari se mai aflau, de-a se supune. Unii au refuzat, alții s'au supus de bună voie. Khan-ul din aceste locuri refuză și fu bătut și prins.

2) Pământul astfel dat se numia „mirie“.

După înfrângerea hanului, satul nu se știe din ce cauză, dispăre.

Pe ruinele fostului sat s'au așezat Tătarii actuali între anii 1859-63, când au venit. Drumul lor n'a fost prin Tulcea, ci pe mare. Unii au debarcat la Constantinopol, alții la Varna, alții la Mangalia, etc.

Satul nou, format de ei, a luat numele celui vechiu; și, prin vorbirea zilnică, Murat-Khan s'a transformat în Muratan.

Și astăzi, când bătrânii scriu numele satului, ei scriu *Murad-Khan*, întocmai ca la Topraisar, (*Toprac sard*, pământ-galben), și la *Techir-ghiol*, (*Teck-pür-ghiol*).

În privința numirii satului Techir-ghiol, circulă o legendă și anume: Oastea turcă era gata de luptă, luând poziție în fața Bizanțianilor (?) Cadiul făcu o rugă, cerând ajutor de la D-zeu (Allah). Apoi toți soldații, în strigăte de Teck-pür, s'au repezit la luptă. *Teck-pür*, = D-zeu să ne ajute, în limba arabă. Satul și locul, în urma acestui fapt, luară numele de Teck-pür-ghiol. Teckir-le însă însemnează și ceva ce se învârtește ca o roată.

8 Dec. 1921

ION CATZINGRI

Învățător în Muratan C-ja

## LEGENDA SATULUI TATAR ATMAGEA

Acum 64 de ani, în mijlocul Deli-Ormanului se ascundea o poiană frumoasă prin singurătatea și sălbătăcia ei. Ea părea o podoabă a naturii, tăinuită în mijlocul unui pustiu de codru; căci la marginile ei se înălțau copaci bătrâni, pește-ale căror vârfuri trecuseră câte va secole.

Până la ea încă nu răzbătuse piciorul omului; căci codrul se întindea ca o mare, în care răsunau numai cântecele păsărilor.

Aci găsiu animalele pădurii iarbă multă și tot odată puteau să-și potolească setea în pârâiașul cu apă limpede și rece care străbătea poiana în lungul ei. Era o raritate să găsești în mijlocul Deli-ormanului un pârâiaș cu apă și încă așa de bună. Cu toate că poiana era bine tăinuită de păduri, a fost descoper-

rită de locuitorii din împrejurimi; pentru că ei vara, din cauza lipsei de apă, plecau și rătăceau prin toate vălcelile, ca să poată găsi un lăcușor, din care să-și potolească setea lor și a bietelor animale, care erau amenințate să moară de sete.

Găsind această poiană cu izvorul de apă, oamenii săpară și un puț aci, spre mai mare siguranță.

Nu trecu mult de când se descoperi acest pârâu și fu cunoscut de toți locuitorii Deli-ormanului, cari îi dederă numele de „Atmagea”. Numele de Atmagea și l-a luat de la un vultur, ce-și făcuse cuibul său în vârful unui copac din marginea poenii.

Locuitorii din apropiere veniau în fiecare an de luau puii vulturului, ca să-i învețe la vânatul iepurilor.

Tocmai în acest timp sosiră din Crimeea câteva familii de Tătari, ca să se stabilească prin aceste locuri. După ce se înfățișară Pașii din Silistra, anume Ibram Pașa, ca să ceară un loc pentru întemeierea unui sat, ei fură împărțiți deocamdată în mai multe sate din prejurul punctului numit Atmagea. Apoi ei trebuiau să-și caute un loc, unde le va plăcea, ca să înființeze satul lor tătăresc. După multe cercetări făcute de acești Tătari, ei aleseră ca loc pentru înființarea satului lor poiana din mijlocul pădurii. — Ibram Pașa veni însuși la fața locului, de care se minună mult. Apoi strânse toți locuitorii din satele din apropiere, cari tăiară copacii cei groși și făcură mai multe bordeie pentru noii veniți. Tot Ibram Pașa le-a dăruit și 25 vaci, câte una de fiecare familie, căci nu erau decât 25 familii.

Apoi li s'a dat pământ în pădure, să taie copacii, să scoată buturugile și să are.

Mai târziu Tătarii stârpiră pădurea din prejurul satului lor și își făcură proprietăți întinse.

În cele din urmă schimbăroră bordeiele cu case mari, solide și spațioase.

Acum, după 64 de ani dela înființarea acestui sat, în locul pustiului de odinioară se întinde un sat frumos, cu casele strânse una lângă alta, cum rar se găsește în ținutul Deli-Ormanului.

Oamenii sunt harnici, binevoitori și primitivi pentru orice călător, ocupându-se mai mult cu cultura tutunului, ocupație pe care o moștenesc dela înaintașii lor.

Satului i s'a dat numele de *Tatar-Atmagea* adică, în românește „*Vulturul-Tătăresc*“, după numele poenii din mijlocul pădurii de odinioară. Astfel s'a înființat satul Tatar Atmagea din județul Durostor.

**STAN ALEXE**

Invățător, Com. Tatar Atmagea







## DE PE FRONT

### IN CUARTIR

Ostașii fac popas. E o câmpie  
Și-un sat... Și-oricine are'n faț'o poartă.  
Pe prispe zâmbet de copii îmbie.  
Pe toți un gând duios napoi îi poartă.

O lampă mică fâlfâe'n perete.  
Gălăgios pe vatră arde focul.  
Afară-i vânt grozav... Suspine 'ncete  
Și plâns înăbușit e în tot locul.

În așternut căldura îi înmoaie...  
Cu ochii mari privesc în noapte 'ntr'una  
Iar ochii isvorăsc o caldă ploaie  
Și'n piept adânc îi sbuciumă furtuna.

MIHAIL PRICOPIE





## RECTIFICĂRI SI ADAOSURI

La articolul: „**BULGARII**“ LUI **BOSCOVICH** \*)

de D. I. G. VĂLSAN.

Pag. 319 rând 6 și 7 de jos, să se citească: ....cu privire la naționalitatea locuitorilor. Făcând parte din convoiul unui ambasador englez, Boscovich trece repede etc.

Pag. 320 nota 1): în loc de: publicate N. Docan, — citește: publicate de D. N. Docan.

Pag. 321 nota 1): în loc de p. 532—599, citește: p. 532—540.

Pag. 321, rând 15 de sus: s'a dublat în loc de: s'a dedublat.

Pag. 321, rând 17 de sus: l-au redus, în loc de: l-au adus.

Pag. 323, rând 19 de sus: etc.), în loc de: etc.

Pag. 323, rând 18: Ostrovul *Libodoiu*, în loc de: Ostrovul, *Libodoiu*.

Pag. 323, nota 2: Palatinul din Kulm, în loc de: Palașinul de Kulm.

Pag. 323, nota 3: A. P. ARBORE, în loc de: P. ARBORE

Pag. 324 rând 11 de jos: *Eni-keui* în loc de: *Eni-keni*,

**ADAOSURI**

La *Băltăgești*.—În harta **Lapie** (*Carte générale de la Turquie d'Europe...* Paris 1822) se înregistrează numai satul *Baltadjesti* pe râul *Baltadjesti*; în locul satului turcesc e semn de sat cu însemnarea: „*Etlich Hauser*“, case risipite.

La *Daia*.—Și la **Rizzi Zannoni** (*Carte de la partie septentrionale de l'Empire Ottoman*, Venise 1774; — altă ediție aproape identică în 1777) se află forma *Dagakioi*

La *Dăeni*.—**Lapie** are *Doian*, iar **Hatov** (*Generalnaja Karta Valahij, Bulgarij i Rumilij*, 1828) are *Dojan*.

La *Taschburnu*.—Acest sat e înregistrat și de **Rizzi Zannoni** sub forma *Tashburune*.

*Tscheniköi* e înregistrat și de **Lapie** sub forma *Tcheni-keui*.

*Satu Nou* se află la **Lapie** sub forma *Satanou*.

D. A. P. **Arbore** (*Analele Dobrogei III*, 260) îl menționează pe o hartă din 1788 sub forma *Nau*

**ERATA:** La pag. 346 vers 17 de sus: munca, nu musca.  
La pag. 420, rând 7 de sus: mâni, nu nări.

## CONCURS

„Societatea culturală dobrogeană” oferă patru premii de câte una sută lei, pentru fiecare colecție de câte 20 poezii populare românești, (de preferință colinde și cântece bătrânești), culese din vechile sate de Români dobrogeni. Aceste poezii vor trebui scrise clar în graiul poporului, fără nici-un adaos și fără nicio schimbare, indicându-se numele persoanei dela care au fost culese, vârsta ei și satul în care se află. Ele vor fi trimise în plic d-lui C. Brătescu, profesor la Școala Normală din Constanța, însoțite de semnătura clară și de adresa culegătorului.

De asemenea se acordă trei premii de câte una sută lei, celor ce ne vor trimite culegeri de basme din popor, respectând condițiile prescrise mai sus.

Se mai acordă trei premii de câte una sută lei pentru fiecare *monografie* a unui sat dobrogean, în genul celor publicate în acest volum, dându-se cât mai multe amănunte asupra originii și vechimii satului, asupra întemeietorilor lui, când se cunosc, asupra numelui său, asupra populației actuale, cu numărul ei pe familii și suflete, asupra locurilor cu legende din împrejurimi, asupra rarităților ce se află în el, etc. etc.



## CONCURS

Reamintim scriitorilor noștri următorul concurs :

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura popo-  
rului român“ publică concurs pentru cea mai bună lucrare  
scrisă în românește asupra *temei istorice*, cu subiectul :

*Revoluțiunea din anul 1918 și unirea Ardealului cu Ro-  
mânia.*

Condițiile de concurs sunt următoarele :

1. Lucrările se vor trimite în timp de un an dela data pu-  
blicării concursului.

2. Manuscriptele, fără subscriere, însoțite de un plic închis,  
cuprinzând numele și adresa autorului și în afară prevăzut cu  
un motto sau pseudonim,—vor avea să fie înaintate secretarului  
literar al „Asociațiunii“, Sibiu, Str. Șaguna 6.

3. Lucrările intrate la concurs se vor da spre cenzurare  
Secțiunii Istorice a „Asociațiunii“, exclusă fiind orice apelație  
contra hotărârilor acesteia.

4. Lucrării celei mai bune, vrednice de premiat, i se va  
acorda premiul de *Lei 2000* —, pus la dispoziția „Asociațiunii“,  
pentru acest scop, de către d-l R. W. Seton Watson (*Scotus  
Viator*), marele prieten al Românilor.

Sibiu, în 22 IV. 1921.

*A. Bârseanu, prezident.*

*Romul Simu, secretar,*

No. 285 — 1921.



Aducem viile noastre mulțumiri următoarelor instituțiuni și persoane, care au binevoit a sprijini bănește tipărirea revistei «Analele Dobrogei»:

Casa culturii poporului . . . . .	6000 Lei
Aurel Teodorescu . . . . .	60 »
I. Zaharescu . . . . .	20 »

**Comitetul.**

---

### *Publicațiuni primite*

- I. *Lupu și D. Pușchila*: Introducere în filosofie, trad. din Fr. Paulsen. București, Ed. Luceafărul, lei 18.—
- V. *Bogrea*: Pagini istorico-filologice. Cluj 1922.
- I. *N. Roman*: Casa de împrumut pe gaj din Constanța și rolul ei în refacerea agriculturii dobrogene. 1922. Tip. „Victoria” Constanța.

*Abonamentul la „Analele Dobrogei“ este pe an:*

La ediția obișnuită . . . . . 40 lei

La ediția pe velină . . . . . 80 „

*Abonamentele se trimit d-lui C. Brătescu, la Școala normală din Constanța, prin mandat poștal.*

*Colecția întreagă a anului I și II*

*La ediția obișnuită: câte 60 lei*

*La ediția pe velină: câte 100 lei.*

---

**COMUNICATI SCHIMBARILE DE ADRESE!**

Prețul unui volum 10 lei.